

Пятро ВАСЮЧЭНКА

МАЛЕНЬКІ ЗБРАЯНОСЕЦ

**Зборнік п'ес
для драматычных і ляльных
тэатральных калектываў**

Мінск 1999

КАМУНІКАТ.ORG

Васючэнка П.В.

Маленькі збраяносец: Зб. п'ес для драм. і лялеч.
калектываў. – Мн.: Бел ІПК, 1999. – 132 с.

ПЯТРО ВАСЮЧЭНКА І ЯГО ПЕСЫ – КАЗКІ ДЛЯ ДЗЯЦЕЙ

Вядомы беларускі пісьменнік, драматург, літаратуразнаўца Пётр Васільевіч Васючэнка нарадзіўся 15 лютага 1959 года ў Полацку. У 1981 годзе скончыў факультэт журналістыкі Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта. Пасля вучыўся ў аспірантуры пры Інстытуце літаратуры імя Янкі Купалы Нацыянальнай акадэміі навук Беларусі. У 1985 годзе абараніў кандыдацкую дысертацыю па тэме: "Вайна і дзяцінства: мастацкае асваенне праблемы ў беларускай прозе 60 – 70-х гадоў". З 1997 года працуе дацэнтам, загадчыкам кафедры беларускай мовы і літаратуры Мінскага дзяржаўнага лінгвістычнага ўніверсітэта, член Саюза пісьменнікаў Беларусі, кандыдат філалагічных навук.

Першыя публікацыі – допісы, артыкулы, вершы – друкаваліся ў Полацкай аб'яднанай газеце. Пазней у друку з'явіліся апавяданні, казкі, рэцэнзіі і крытычныя артыкулы, якія змяшчаліся ў рэспубліканскіх часопісах, газетах, альманахах. Апавяданні для дзяцей увайшлі ў склад калектыўнага зборніка "Цвіце верас", які выйшаў у 1987 годзе. У 1993 г. у выдавецтве "Мастацкая літаратура" выходзіць першая кніга прозы П.Васючэнкі "Белы мурашнік". А ў 1997 г. выдавецтва "Юнацтва" выпускае кнігу казак "Прыгоды паноў Кубліцкага ды Заблоцкага", якая прынесла аўтару сапраўдны поспех.

П.Васючэнка з'яўляецца аўтарам літаратуразнаўчых манаграфій: "Драматургія і час" (1991), "Драматургічная

спадчына Янкі Купалы. Вопыт сучаснага прачытання” (1994), “Пошукі страчанага дзяцінства” (1995), а таксама шэрагу артыкулаў па праблемах літаратуры.

Апошнія гады П.Васючэнка цесна супрацоўнічае з Мінскім абласным тэатрам лялек “Батлейка”, піша для яго п'есы.

У драматургічны зборнік Пятра Васючэнкі “Маленькі збраяносец” увайшло пяць п'ес. Высакароднасць і здрада, шчырасць і фальш, мужнасць і страх – сутыкненне гэтых процілеглых пачаткаў складае канфлікт драматургічных казак аўтара. Ягонья героі, часам наіўныя, летуценныя, нават камічныя, тым не менш гатовыя кінуць выклік Злу і перамагчы яго. Фальклорныя, легендарныя матывы п'ес шчыльна пераплятаюцца з сучаснымі жыццёвымі праблемамі.

"Страшнік Гам". Сучасная п'еса-казка. Сюжэт яе прасты і займальны. Ён нагадвае вядомую народную казку “Зімоўка звяроў”. Адноічы Карова, Баран, Свіння, Кот, Сабака і Певень паўцякалі ад сваіх гаспадароў і пасяліліся ў пустой хатцы пасярэдзіне лесу. Але з якой прычыны жывёлы пакінулі сваіх гаспадароў? Аказваецца, прычыны досыць незвычайныя і сучасныя. Карова, напрыклад, марыла жыць як людзі: ва ўласнай кватэры, дзе можна паляжаць на канапе, пачытаць газету і дзе ніхто не будзе яе даіць. Баран марыў стаць эстрадным спеваком, але ягонага таленту ніхто не прызнаў... Кот і Сабака мусілі пакінуць горад, бо не мелі ні пашпартаў, ні медалёў – адзнак добрай пароды. Але бяда ў тым, што пазбягаўшы ад людзей, жывёлы пабралі з сабой чалавечыя недахопы. Перадусім – эгаізм і баязлівасць. І калі ў лясным гушчары вырастае, нібы грыб, фантастычная пачвара – Страшнік Гам, ён пачынае жывіцца гэтым страхам і ўбіраецца ў сілу, -- пачынае расці як на дражджах.

Усё, аднак скончылася добра – дзякуючы высакародству і байцоўскім якасцям Пеўня.

Гэтая п'еса пастаўлена на сцэне Мінскага абласнога тэатра лялек “Батлейка” і на Беларускам радыё.

"Каляровая затока". П'еса-казка ў 2-х дзеях. Твор можна аднесці да сучаснага жанру так званых "экалагічных" п'ес. Незвычайная сцэнічная прастора прапанаваная аўтарам, - дзеянне адбываецца на дне рэчкі, да таго ж моцна забруджанай адкідамі вытворчасці. Персанажы – апошнія абарыгены атручанага прыроднага асяроддзя – Вадзяны Клоп, Шчупачыха, Слімак. Яны да таго звыкліся з атручаным асяроддзем, што нават і не мараць пра чыстую ваду і кісларод. Толькі малы цікаўны Шчупачок верыць, што ёсць недзе празрыстыя вадаёмы, зялёныя водарасці, блакітнае неба над паверхняй вады. Яму дапамагае паверыць у гэтую казку-быль Хахуля - экзатычны звярок, даўным-даўно запісаны ў Чырвоную Кнігу. Але Хахуля не збіраецца выміраць, і яе жыццялюбства перадаецца Шчупачку.

Задуманая як своеасаблівая прытча, іншасказанне, п'еса-казка вучыць дзейнічаць у экстрэмальных умовах, не скарацца абставінам, любіць жыццё.

"Навагодні дэтэктыў". П'еса-казка ў 2-х частках. У дзіцячым тэатры павінна было адбыцца навагодняе прадстаўленне з удзелам Дзеда-Мароза і Снягурачкі. Але галоўныя персанажы свята на ранішнік не прыйшлі. Як высветлілася, ім перашкодзіла таямнічая злачынная група пад злавеснай назвай “Лясны рэкет”...

У дзеянні прысутнічаюць усе элементы дэтэктыўнай інтрыгі: выкраданне, шантаж, стрэлы, барцоўскія прыёмы і спецэфекты... Не хапае, бадай што, забойства. Але гэта для дзіцячага навагодняга спектакля было б ужо занадта! Такім чынам, усё завяршаецца як належыць: злачынцы

выкрыты, а Дзед-Мароз, Снягурачка і мех з падарункамі нарэшце трапляюць на навагоднюю елку ў дзіцячым тэатры.

"Маленькі збраяносец". Рыцарская п'еса ў 2-х дзеях, 5-ці карцінах. У Тарантула, караля казачнай Краіны Павукоў, памірае жонка. Удавец вырашае ажаніцца ў другі раз – з прынцэсай Златай з каралеўства Сланечнікаў, дзяўчынай, чье хараство ўславілі мастакі і паэты многіх краін. Жорсткі, дэспатычны Тарантул мае на мэце пашырыць межы сваёй дзяржавы, а з цягам часу зваяваць свет... Ён разлічвае, што хараство Златы паспрыяе ажыццяўленню ягоных злавесных планаў, і зусім не думае пра яе маладосць, дабрату, дзявочыя летуценні.

Лёс юнай прынцэсы пад пагрозай. Хто прыйдзе ёй на дапамогу? Вядома, высакародны і мужны рыцар Дармедонт, чые подзвігі вядомыя ў каралеўстве і за яго межамі. Дармедонт кідае выклік каралю Тарантулу і не сумняваецца ў сваёй перамозе.

Але раптам... Пасля цэлай серыі нечаканых здарэнняў, метамарфоз, у цэнтры дзеяння нечакана з'яўляецца малапрыкметная дагэтуль асоба – маленькі Андрусь, які служыць у рыцара збраяносцам.

Дзеянне п'есы змяшчае ў сабе атрыбутыку рыцарскага твора – кодэкс гонару, паядынкі, служэнне Цудоўнай Панне, рамантычнае каханне. Надзённымі і актуальнымі выглядаюць праблемы, над якімі разважае драматург, -- сапраўднага і ўдаванага высакародства, месца рамантыкі і мары ў будзённым жыцці, у складаным, часам жорсткім сучасным свеце.

На рэспубліканскім конкурсе твораў беларускай драматургіі, які праводзіўся Міністэрствам культуры Рэспублікі Беларусь у 1997 годзе, п'еса "Маленькі

збраяносец" была адзначана першай прэміяй у намінацыі "П'есы для дзіцячага тэатра".

"Новы калабок". П'еса-казка ў 2-х дзях. Няма дзіцяці, які не ведаў бы гэтую старую-старую гісторыю: "Жылі-былі дзед ды баба. Вось і кажа дзед бабе: "Схадзі, старая, па кадушцы паскрабі, па скрыні памяці, ці не наскрабеш мукі на калабок..."

У "Новым калабку" распавядаецца пра Калабка "нумар два", які нарадзіўся вялікім чалавекалюбцам, з мяккай, пяшчотнай душой. А людзіі, лясныя звяры не хочуць яго разумець, ганяюцца за ім і спрабуюць пакаштаваць на зуб. Але, у адрозненне ад вядомага сюжэту, у гэтай казцы ўсё скончыцца шчасліва – і для Калабка, і для Дзеда з Бабай.

Прапанаваныя аўтарам тэксты вясёлых песенек – спяваюць Баба, Свіння, Вожык, Ліса, Воўк, сам Калабок – даюць магчымасць паставіць на аснове п'есы музычны спектакль.

Драматургічныя творы П.Васючэнкі адметныя дасціпнасцю, нязмушаным народным гумарам, алегарычнасцю мовы, шчодрай, вынаходлівай фантазіяй. Ён аддае перавагу казачным, фантастычным сюжэтам, спрабуе спалучыць займальнасць з роздумам.

Па сваёй кампазіцыйнай пабудове п'есы П.Васючэнкі не складаныя і разлічаны на пастаноўку ў дзіцячых аматарскіх драматычных і лялечных тэатрах.

Жадаем вам творчага поспеху!

**Сяргей ЮРКЕВІЧ,
навуковы супрацоўнік
Беларускага інстытута
праблем культуры.**

СТРАШНІК ГАМ

П'еса - казка

ДЗЕЙНЫЯ АСОБЫ:

Карова

Баран

Свіння

Сабака

Кот

Певень

Страшнік Гам

ПРАЛОГ

Цёмра. Льецца халоднае святло маладзіка. Цішыня. Раптам чуецца лопат крылаў. У святле маладзіка бачная постаць Пеўня.

Певень. Ку-ка-рэ-ку! Чаму так цёмна? Чаму ноч такая доўгая? Дзе ж Сонца? Што яно, заснула? *(Кукарэкае.)* Сонца! Ты мяне чуеш?

Нясмелы пробліск Сонца.

Певень. Сонца! Сонца! Сонца! Падымайся! Годзе спаць! На свеце так холадна! Так цёмна! Страшна! Падымайся, Сонца! *(Кукарэкае.)*

Пачынае світаць. Узыходзіць Сонца.

Певень. Ну, вось і добра. Светла. Цёпла. Усім добра. Птушкам добра, звярам добра, людзям добра. Хіба не так? Ну, а калі ўсім добра, дыц я паляцеў.

Певень адлятае. На дарозе з'яўляецца Карова.

Карова. М-му! Кам-му там добра? Толшкі не мне. Якое тут добра, калі мяне людзі пакрыўдзілі? Я да іх у госці, у хату зайшла, хацела на ложку паляжаць. А яны... Як замукаюць, як замахаюць рукамі. Выгналі... М-му, як крыўдна. Бывайце, людзі. Я пайшла ў лес. Знайду сабе хатку і буду там жыць. Буду ў ложку спаць, малочны суп варыць... М-му. Ну, я пайшла.

ДЗЕЯ ПЕРШАЯ

Карціна першая

Хата. Печ. Гадзіннік. Ложак. У ложку ляжыць Карова. Прыўзнямаецца і пачынае гаварыць.

Карова. М-му. М-маё вам шанаванне. Я – Карова. Чаго глядзіце? Каровы не бачылі? А-а, вам дзіўна, што я ў ложку ляжу? А дзе, на вашу думку, я ляжаць павінна? У кароўніку? І я так думала. Спала, як дурная, у кароўніку, ела траву і сена, а людзі мяне даілі. А потым кажу сама сабе: а што? Няхай людзі жывуць у кароўніку і ядуць сена, а я не буду...

Стук у дзверы.

Карова. Хто там?

З'яўляецца Баран.

Баран. Я – Баран. Бэ-э-э. Добры дзе-энь, Карова. А чаго ты ў ложку ляжыш?

Карова. А што, нельга?

Баран. Не-эльга.

Карова. А хто табе казаў?

Баран. Людзі казалі.

Карова. Людзі, людзі... Што яны разумеюць? Ты паслухай: зайшла я неяк у дом. А людзі як замукаюць, як замахаюць на мяне газетамі, ручнікамі, што пад рукамі ў іх было. Я пакрыўдзілася і пайшла з вёскі. Забрыва ў лес, знайшла хатку, вось і жыву цяпер тутак. Сплю ў ложку, гуляю па лесе, малочны суп вару.

Баран. Бэ-э... І не баішся?

Карова. А чаго мне баяцца?

Баран. Так... Страшна ў лесе. Пуста.

Карова. Чаго ж прыйшоў, калі страшна?

Баран. А куды мне ісці? Я таксама ад людзей уцёк.

Карова. А чаму?

Баран. Я спяваць люблю. Я марыў спеваком стаць. А яны мяне не зразумелі.

Карова. А ну, паспявай.

Баран бляе.

Баран. Ну, як?

Карова. Дрэнна.

Баран. Гэта нічога. У спевакоў галоўнае не голас, а прычоска. Бчыла па тэлевізары спевакоў, якія яны кашлатыя? Вось я і падумаў: навяду сабе модную прычоску. Цэлы год гадаваў. А людзі да мяне – з нажніцамі. Не паглядзелі, што талент. Абстрыгчы хацелі "пад нуль". Лысым хацелі зрабіць. А з лысага які спявак. Я спалохаўся і ўцёк. Пусці мяне да сябе жыць.

Карова. М-м... М-мне спевакі не трэба. Мне работнік у хату патрэбен.

Баран. А я ўмею кажухі цёпльыя шыць.

Карова. А-а... Тады заставайся.

Баран сядзе на лаве і пачынае шыць кажух.

Стук у дзверы.

Карова. Хто там?

Свіння. Хру. Я – Свіння. Мяне гаспадары пакрыўдзілі.

Баран. А як?

Свіння. Абразілі. Свіннёй назвалі.

Баран. Дык ты ж і ёсць свіння.

Свіння. Сама ведаю. Але як свіння, дык ужо і абзывацца можна? На цябе хто-небудзь казаў "свіння"?

Баран. Не-э.

Свіння. А на мяне сказалі. Дазвольце ў вас прытуліцца?

Сядае за стол, кладзе ногі на стол.

Карова. А што ты ўмееш рабіць?

Свіння. Я грады ўмею капаць.

Карова. Гэта добра. Заставайся.

Свіння вылазіць з-за стала, пачынае лычам капаць у хаце.

Карова. Чакай! Што ты робіш? Тут жа хата, а не агарод.

Свіння. А я ў хаце градаў нараблю, каб недалёка было па моркву хадзіць.

Уваходзяць Сабака і Кот.

Карова. А гэтыя адкуль, нявыхаваныя такія? Нават не пастукаліся?

Сабака. Мы з горада. У нас не стукаюцца, там у кватэрах званкі. А ў вас, гаў-гаў, званка няма.

Баран. Чаго ж вы ўцяклі з свайго горада?

Кот. Мяў... Нас прагналі...

Свіння. Укралі што-небудзь? Альбо свінства якое сатварылі?

Кот. У нас пароды няма... Вось гаспадары і кажучь: прэч з хаты, калі няма пароды. *(Плача.)* Мяў...

Сабака. Дазвольце нам тут жыць?

Карова. А што вы ўмееце рабіць?

Сабака. Я брахаць умею па-рознаму. Гучна. *(брэша)*, ціха *(брэша)*, з падвываньнямі *(скуголіць)*. Яшчэ я хату пільнаваць магу, бо я храбры.

Кот. А я вачамі свяціць умею. *(Свеціць вачыма.)*

Карова. Гэта добра. У нас па начах так цёмна.
Восень.

Баран. А ў лесе так страшна, пуста. Заставайцеся з
намі.

У акне з'яўляецца Певень.

Певень. Ку-ка-рэ-ку! Прывітанне. І я з вамі.
Можна?

Баран *(незадаволена)*. А гэтаму што яшчэ трэба?

Певень. Мне нічога не трэба. Дазвольце толькі на
шастку сядзець.

Карова. Чаму ж ты ў людзей не жыў?

Певень. Я раніцай кукарэкаць люблю. А людзі
кажуць, што я ім спаць замінаю. Прывыклі доўга спаць.

Свіння. Я таксама люблю паспаць і не хачу, каб
мне заміналі.

Карова *(да Пеўня)*. Яйкі несці ўмееш?

Певень. Якія яйкі? Я ж Певень, а не кура. Я
спяваць умею, вось так *(кукарэкае.)*

Баран. Бэ-э. Я яшчэ лепш спяваць умею. Хопіць тут
аднаго мяне.

Певень. Я з сонейкам сябрую. Раніцай яго буджу.

Кот. Само прачнецца.

Певень. А раптам не прачнецца?

Сабака. Хопіць нас палохаць Мы – смелья. А ты
пйшоў прэч, дармаед. Гаў! Гаў!

Певень. Ну, што ж. Тут лес, дрэвы. Знайду сабе
дупло і буду жыць у ім, як дзяцел. Бывайце, гаспадары.
Глядзіце, не пашкадуйце.

Карова. Не пашкадуем. Ляці сваёй дарогай.

Певень знікае. Чуваць лопат крылаў. Цішыня. І ніхто не заўважыў, як спыніўся і змоўк гадзіннік на сцяне. Неба за акном пачало пахмурнець.

З а с л о н а

Карціна другая

Лес. Елкі. Па ельніку гуляюць Кот, Сабака, Свіння.

Сабака. Гаў! Добра ў лесе. Ніхто не брэша, не кусаецца. Слухайце, Кот і Свіння, давайце ў даганялкі гуляць, гаў?

Свіння. Я не буду. Часу няма. Я лепш пад елкамі жалудоў пашукаю.

Кот. Ну, Свінка, ты і скажаш... Жалуды на елках не растуць.

Свіння. А што на елках расце, па-твойму?

Кот. Можа, шышкі?

Свіння. Тады я буду шышкі збіраць.

Сабака. Ну і збірай сабе. А мы во з Катком у даганялкі пагуляем.

Кот. Давай. Я пабягу, а ты даганяй... Раз, два, тры!

Пабеглі – і зніклі з вачэй. Чуваць, як Сабака брэша: "Кот, ты куды гэта? Ты чаго на дрэва ўскочыў? Я так не гуляю".

Свіння (адна). Хру-хру, цёмна нешта зрабілася... А шышак ніякіх не відно. Адныя бледныя паганкі. Можа бледных паганак назбіраць? (Заўважае нейкі грыб.) А вунь яшчэ грыб нейкі тырчыць...

"Грыб" пачынае на вачах расці, раздзімацца – і ператвараецца ў пачвару, падобную ці то на цёмную

кашлатую хмару, ці то на скураны мяшок. Гэта – Страшнік Гам.

Гам (*шыпіць*). Які я табе грыб, Свіння? Я – пачвара. Я – страшная пачвара цёмнага лесу...

Свіння. Вой! Страшна як!

Гам. Стра-ашна? А навошта ў лес хадзіла? Не ведаеш, што ў лесе пачвары бываюць? Цяпер бойся. (*Раздзімаецца.*) Баішся?

Свіння. Хру-хру... Баюся...

Гам (*раздзімаецца*). Бойся. Гэта напачатку страшна, пакуль ты жывая, Свінка. А потым я цябе праглыну – і не трэба будзе баяцца.

Свіння. Вой-вой-вой! А можа, не трэба мяне глытаць, страшненькая пачвара? Я ж такая маленькая, зусім маленькая... Вось ад'емся жалудамі, падрасту – тады і можна праглынуць. Ну. там на Новы год...

Гам. Я страшны. Я пачвара цёмнага лесу. Мяне называюць Страшнік Гам. А Страшнік Гам любіць маленькіх свінак. Цяпер глядзі сюды, а я цябе буду глытаць. Гам-м-м!!! (*Праглынуў Свінню.*) Вось так. Смачная была Свінка. (*Рагоча.*) Ха-ха-ха! *Угледзеў удалечыні Сабаку і Ката.*) А гэта хто там яшчэ? Кот? Сабака? Ну, хай сабе пагуляюць. Прыйдзе час – і гэтых праглыну. (*Хаваецца ў дрэвах.*)

З а с л о н а

ДЗЕЯ ДРУГАЯ

Карціна трэцяя

Хата. За вокнамі – ноч, зоркі, месяц. Гарыць свечка. Карова ляжыць у ложку. Баран прымярае кажухі.

Баран (*зірнуў у акно*). Поўнач хутка, а Свінні ўсё няма. Хіба бывае такое, каб Свіння на вячору пазнілася?

Убягаюць Кот і Сабака.

Баран. Чаго гэта вы заляцелі ў хату, як вар'яты? Звер за вамі гоніцца, ці што?

Карова. А Свіння чаму не з вамі?

Сабака. Гаў.. Баюся, што не вернецца наша Свінка... Слухайце, што сёння было. Пайшлі мы гуляць – я, Кот, Свінка. Яна ў ельнік падалася, мо шышак хацела пакаштаваць. Раптам чуем – у ельніку, у самым гушчары, нешта як затрашчыць! А потым – віскат, як быццам свіння ў плот ушчамілася. А потым нешта страшнае, на ўвесь лес як рыкне ды так страшна: гам-м-м!!! І пасля – цішыня. Мы спалохаліся і ўцяклі.

Цішыня. Усе маўчаць, уражанья.

Карова. Што ж гэта было? Звер які? Воўк?

Сабака. Не ведаю. Я не ўгледзеў.

Кот. Мр-р... Я бачыў. Чорнае нешта, кашлатае. Як хмарка. Або скураны мяшок. Гам-м! – і няма Свінкі. Страшнік нейкі яе згамаў.

Карова. Чам-му ж вы раней не казалі?

Кот. Гэта мы ад страху. Спалохаліся вельмі.

Карова ад страху нацягвае на сябе коўдру – адно рогі тырчаць – і пачынае дрыжэць так, што хата ходырам ходзіць.

Кот. Не дрыжы так, Карова. Хата разваліцца.

Карова (*з-над коўдры*). Дык мне ж таксама страшна. Вам можна баяцца, а яшто?

Сабака. Трэба прыдумаць што-небудзь, каб страшна не было.

Баран. Я ўжо прыдумаў. Паспяваць трэба, тады не будзе страшна.

Кот. А што спяваць?

Баран. А я вось песню склаў. На ўспамін пра нашу Свінку. Будзе называцца: "Рэквіем па Свінцы". Я запяю, а вы падцягвайце.

Паюць "Рэквіем па Свінцы".

Баран (скончыўшы спяваць, плача). Бэ-э-э... Шкада бедную Свінульку... (Выцірае слязіну.) Ну што? Ужо не так страшна?

Сабака. Ужо не гэтак. Ужо есці хочацца. Кароўка! Як у нас з малочным супам?

Карова. Не будзе супу. У мяне ад страху малако пракісла.

Сабака. Ты хоць бульбы навары.

Баран. Бэ-э... Не наварым. У нас дровы скончыліся.

Карова. Хто ў лес па дровы пойдзе?

Баран. Не я-а-а...

Кот. Не я.

Сабака. Не я, гаў-гаў.

Карова. Ах ты, Сабака! А хто храбрым прыкідвайся? Хто пеўня праганяў? Хто хату пільнаваць абяцаў? А ну пайшоў у лес.

Баран (дражніцца). Бэ-э-э... Баяка ты, а не Сабака.

САБАКА (панура). Добра. Я пайду. Толькі калі я загаўкаю, бяжыце мне на дапамогу.

Карова. Добра. Прыбяжым.

Сабака сыходзіць.

Кот. Бедны Сабачка... Што з ім будзе?

Карова. Баран!

Баран. Бэ-э?

Карова. Зірні на гадзіннік, колькі часу?

Баран (*глядзіць*). А ён спыніўся. (*Спрабуе завесці*.)
Не ідзе. Сапсавалася нешта.

Цішыня. Раптам пачулася жаласнае: "Гаў-гаў-гаў!". І тады аглушальнае, на ўвесь лес: "Гам-м-м!!!". І цішыня.

Карова. Му-у... (*Ізноў накрываеца коўдрай і дрыжыць*.)

Баран зарываеца ў груды кажухой.

Кот. Што ж вы чакаеце? Шарыка згамкалі!

Карова. Ч-ш-ш. Не замінай мне дрыжаць. А то ізноў малако пракісне.

Кот. А хто Шарыка ратаваць будзе?

Баран. Ты ратуй. Вы ж з ім сябры. Зараз ноч, а ў цябе вочы свецяцца. Табе прасцей.

Кот. Я адзін не пайду.

Карова (*вытыркае рогі*). А рогі бачыў?

Баран. *вытыркае рогі*). А рогі ба-ачыў?

Кот (*паньла*). Бачыў. Я пайду. Складайце новы "Рэквіём".

Баран. Складзём, не бойся.

Кот пайшоў. Баран і Карова адны.

Баран. Карова!

Карова. Му?

Баран. Ты дрыжыш?

Крова. Дрыжу.

Баран. І я дрыжу.

Чутно жаласнае: "Мяў-мяў". А потым гучнае "Гам-м-м!!!".

І цішыня.

Баран. Бэ-э... Бывай, Мурлыка.

Карова. Му-у... Не кажы нічога. Мне хвалявацца шкодна. *(Нацягвае коўдру.)* Вось буду ляжаць у ложку, ляжаць, ляжаць. Нікуды з хаты не пайду да самае раніцы.

Баран. А калі е-эсці захочацца?

Карова. Нічога не хачу. Пакуль магу, буду ляжаць.

Баран. Калі ж гэтая ноч закончыцца...

Паўза.

Карова. Баран!

Баран. Бэ-э?

Карова. Што ты робіш?

Баран. Дрыжу.

Карова. Ад страху?

Баран. Ад холаду. Холадна мне.

Карова. І мне холадна. Восень. У печы не палена. Што рабіць?

Баран. У лес ісці па дровы.

Карова. А Гам?

Баран. Усё адно – гінуць. Ад холаду ці ад Страшніка Гама. Збірайся, Карова.

Карова. Я не пайду. Я з ложка не збіраюся ўставаць.

Баран. А мне аднаму страшна ў лес ісці. Карова, я цябе на ложку ў лес павязу.

Карова. Ну дык упрагайся ў ложкак.

Баран упрагаецца ў ложкак, выкочвае яго разам з Каровай з хаты. Свечка гасне.

З а с л о н а

Карціна чацвёртая

Лес. Елкі. Ноч. Месяц. Зоркі. З-пад елкі выскоквае Страшнік Гам. ,н падобны на чорнае расплывістае воблака з аграмадным ротам. Ці на вялікі чорны скураны мяшок.

Гам. Здароўце! Не пазналі? Я Страшнік Гам. Пытаеце, адкуль я? Я з-пад елкі, з моху. Я рос як, грыб, з цемры і страху. Калі я вызірнуў з-пад моху, спыніліся ўсе гадзіннікі. І настала ноч. Вечная ноч. Гам-м-м!!! Што? Баіцеся? Дрыжыце? Бойцеся. Гэта добра. Калі баяцца, я ізноў пачынаю расці. Расту, расту – і вось я ўжо, як стог. Як хата. Як гара. Гам-м-м!!! Я страшны. Я палохаю, а потым глытаю. Вось ідзе якая-небудзь скацінка, свіння або сабака, а я на яе з-пад елкі – скок! Яна, натуральна, палохаецца і дрыжыць ад страху. А я – расту! І тады разяўляю рот, вось так (*разяўляе рот*), а потым – гам-м-м-м!!! І ўсё. (*Прынюхваецца.*) Ідуць. Ажно дзве скацінкі чую. Схаваюся. (*Хаваецца.*)

З'яўляюцца Баран ды Карова.

Баран. Далей не пайду. Баюся.

Карова. Тут елкі. Яны гараць дрэнна. Давай у бярэзнік.

Баран – ні з месца. Упёрся рогам у елку.

Карова. Ну, што ты ўпёрся, як баран? Но! Пайшоў.

Гам (*выскоквае з-пад елкі*). Хто? Хто тут мычыць і бляе? Не спяшайцеся, паспееце... да мяне ў жывот. (*Рагоча.*) Ты, Баран, мяне баішся?

Баран. Бэ-бэ-бэ... бэ-юся...

Гам. Гэта добра. Гам-м-м-м!!! Барана няма. Ну, а ты, Карова?

Карова. Му-у...

Гам. Бачу, што баішся. Малайчына. Так і трэба.
Гам-м-м!!!

Няма ні Каровы, ні ложка.

Гам (*адзін*). Ха-ха-ха! Нікога ў лесе не засталася.
Адзін я, Страшнік Гам. Ды яшчэ Месяц з зоркамі ў небе.
Эй, Месяц! Ты мяне баішся?

Месяц сумна ківае.

Гам. Баішся. Гэта правільна. Тады я цябе з'ем.
(*Робіць гам – і Месяца няма.*) А вы, зоркі? (*Зоркі пачынаюць дрыжэць.*) Дрыжыце? Гэта дабра. Хадзіце, зоркі, да Гама ў раток. Гам-м-м!!! (*Зоркі знікаюць апроч адной.*) Адна засталася, не збаялася. Бач ты, храбрая якая. Ну, хай сабе свеціць. Мне і так цёмна. Гэй, у лесе! Застаўся хто-небудзь?

Чуваць лопанне крылаў.

Гам. Хто тут?

Певень (*з цемры*). Я, Певень.

Гам. Скуль жа ты? Дзе ты быў, калі я ўсіх палохаў ды глытаў?

Певень. Я ў дупле сядзеў.

Гам. Зберагаўся, значыць, мне на закуску? Ну што ж, хадзі, Певень, да Гама ў раток.

Певень. Не пайду.

Гам. Як так – не пойдзеш? Ты што? Хіба ты мяне не баішся?

Певень. Не!

Гам. Дурнічка, трэба баяцца. Паглядзі, як цёмна ў лесе. Ноч. Зорак няма. А ў цемры – я. Страшны-страшны. Проста жах.

Певень. А я зараз Сонца пабуджу, і не будзе цёмна.
(Пачынае кукарэкаць.)

Гам *(спалохана)*. Эй, Певень, ты гэта кінь. Ты не хулігань. Я гэтага не люблю.

Певень кукарэкае.

Гам. Певень, Певень! Не трэба кукарэкаць. Ну, нашто табе Сонца? Хочаш, я табе жменю зорак насыплю? Толькі не кукарэкай. Не трэба Сонца. Я яго... баюся...

Певень. Сонца! Сонца! Прачынайся! Ратуй нас!
(Кукарэкае.)

Пачынае світаць. Узыходзіць Сонца.

Гам. Не трэба... Не трэба Сонца... Я баюся Сонца...

Гам скурчыўся, на вачах ператварыўся ў каленькі чорны камячок і растаў. На ягоным месцы пасталі Карова, Сабака, Баран, Кот, Свіння. Усе жывыя-здоровыя. Нават ложка цэлы

Карова. Му-у! Хвала Сонцу!

Баран. Бэ-э! Хвала Сонцу!

Сабака. Гаў-гаў! Хвала Сонцу!

Кот. Мяў-мяў! Хвала Сонцу!

Свіння. Эх, вы, свінкі. А на Пеўня забыліся? Гэта ж ён Сонца паклікаў і нас усіх вызваліў. Хру-хру! Хвала Пеўню!

Баран. Твая праўда. Трэба Пеўню песню паспяваць, у ягоны гонар. Я прыдумаў – яна будзе называцца "Балада пра Храбрага Пеўня". Давайце разам.

Спяваюць "Баладу пра Храбрага Пеўня".

Карова. Слухай, Пеўнік, жыві з намі, сядзі на шастку. Толькі навошта табе спяваць "Ку-ка-рэ-ку"? Спявай: "Му-у". Так прыгажэй.

Сабака. Ну-у, знайшла прыгажосць: "Му". Певень храбры. Храбры, як сабака. Значыць, спяваць яму трэба: "Гаў-гаў".

Кот. Сказаў. Ён храбрэйшы за сабаку. Не слухай іх, Певень, лепш спявай "Мяў-мяў".

Свіння. Свінкі вы былі, свінкамі і засталіся. Ён вас выратаваў, а вы яго павучаеце, як спяваць. Ён без вас ведае, што спяваць трэба так: "Хру-хру-хру".

Певень. Дзякуй, дарагія сябры, і за песню, і за парады. Але ўжо выбачайце, спяваць я буду, як умею. Ку-ка-рэ-ку! Тады і сонейка заўсёды будзе з намі, і Страшнік Гам у лес не вернецца.

З а с л о н а

ПЕСНІ ДА "СТРАШНІКА ГАМА"

1. ШЛЯГЕР БАРАНА

Я – баран таленавіты,
Не абы-які баран,
Кучаравы ды завіты,
Марыў пра тэлеэкрэн.

Толькі ж доля мая злосна –
Ў тэлевізар я не ўлез,
Ад людзей уцёк зайздросных,
Да цябе пабег у лес.

Бэ-э, бэ-э, бэ-э, бэ-э,
Маю талент я ў ілбе-э.
Ме-э, ме-э, ме-э, ме-э,
Ты не верыш мне-э?

Я прыгожы, крутарогі,
Я паўсвета аба-бе-эг,
Абышоў усе дарогі,
Ўсе сцяжынкі, бэ-э...

Не судзі мяне сурова,
Не пакінь мяне ў журбе-э,
Буду, мілая Карова,
Менестрэлем у цябе-э.

Бэ-э, бэ-э, бэ-э, бэ-э,
Забяры мяне к сабе-э.
Ме-э, ме-э, ме-э, ме-э,
Зразумей мяне-э.

2. РАМАНС КАРОВЫ

Толькі прымружу я доігія векі –
Горкую ўспомню сваю маладосць...
Помню: даілі мяне чалавекі,
Покуль сказала я: "Досць".

Людзям сказала: "Бывайце здаровы,
Больш вас не буду карміць малаком.
Хіба не можа у лесе карова
Мець персанальны свой дом?"

Вось і жыву цяпер ў гэтай хаціне,
Ем маргарыткі, рамансы пяю,
Толькі часамі праз слёз павуцінне
Моладасць бачу сваю...

2. ПЕСНЯ САБАКІ

Кепская доля ў сабакі –
Крыўдзяць яго забіякі,
Крыўдзяць яго абібокі,
Б'юць і па карку, і ў бокі.

Кепская доля ў сабакі,
Вось і брашу, небарака.

Кепска таму, хто ад роду
Не абзавёўся пародай,
Хто не звініць медалямі,
Толькі звініць ланцугамі.

Кепская доля сабача,
Вось і скуголь, небарача.

Кажуць: "Не маеш паперы –
Дык выбірайся з кватэры".
Кажуць: "Правальвай, Барбосе,
Покуль не далі па носе".

Кепская доля сабача,
Выю, як воўк, небарача

3. РЭКВІЕМ ПА СВІНЦЫ

У лесе на прасторы –

Тра-ля-ля-ля-ля-ля –
У радасці, без гора
Жыла-была Свіння.

Збірала ў лесе жалуды,
Капалася ў гнаі,
Жыла – не ведала бяды,
Уі, уі, уі.

Рабіла грады яе мосць
І гадала сала.
Ды вось з'явіўся страшны хтось –
І свіначкі не стала.

Так шкода беднай свінкі нам –
Прапала не ў пару...
Аддай нам свінку, Страшнік Гам,
Хру-хру, хру-хру, хру-хру.

5. РЭЧЫТАТЫЎ ГАМА

Я – страшны Гам, жахлівы Гам,
Я не здалёк з'явіўся к вам,
Я не з Канараў, не з Багам,
Стаіць у елках мой вігвам,
Я хуткі, быццам ураган,
Нахабны, быццам хуліган,
Я бурны, быццам акіян,
Ўнутры пусты, як барабан,
Я – ліхадзей, мярзотнік, хам,
Я – страшны Гам, жахлівы Гам,
Я Гам, я страшны Гам,
Спакою вам не дам.

Калі выходжу я на шлях,
Я на звяроў наводжу страх,
Я на звяроў наводжу жах,
Звяр'ё крычыць "Авой" і "Ах",
А я расту, як на дражджах,
Я вырастаю аж пад дах,
Я вырастаю быццам гмах,
А вы дрыжыце па кустах,
А вы дрыжыце па дамах,
Я праглыну вас небарак!
Крычыце "Вох" і "Ах",
Я з'ем вас, небарак.

6. ПЕСЕНЬКА ПЕЎНЯ

Прачніся, сонейка яснае,
Павекі падымі,
Твайго святла нясгаснага

Даўно чакалі мы.

Прыпеў:
Прачніся, сонца,
Зірні ў аконца,
Расплюшч павекі,
Свяці і птушцы,
І кузурцы,
І чалавеку!
Ку-ка-рэ-ку!

Свяці нам, сонца мілае,
Гарачае, як печ,
А прывіды паньлыя
Няхай сыходзяць прэч!

Прыпеў.

7. ПАХВАЛА ПЕЎНЮ

Рос пад елкай Страшнік Гам –
Ліхадзей, распуснік, хам.
Вырас велькі, як бы стог,
чорны, злосны, быццам цмок.

Пасяліўся ў лесе страх,
Толькі й чутна: вох ды ах,
Толькі й чутна: гам ды гам –
Невыносна стала нам.

Пачакай, жахлівы Гаме,
Годзе нас табе ўжо гамаць,
Годзе нас табе ўжо есці,

Ёсць асілак тут у лесе.

Ёсць у лесе храбры Певень,
Ён нашапцы носіць грэбень,
Ходзіць важна, не хітруе,
З ясным сонейкам сябруе.

Ён задасць зладзею дыхту,
Будзе, будзе Гаму ліха!
Гам растае, быццам снег,
Ліха сыйдзе, як у сне.

Слава Пеўню, слава Пеўню,
Заслужыў хвалу ён, пэўне.
Сядзь паважна на шастку
І спявай: "Ку-ка-рэ-ку!"

КАЛЯРОВАЯ ЗАТОКА

П'еса-казка ў дзвюх дзеях

ДЗЕЙНЫЯ АСОБЫ:

Вадзяны Клоп

Шчупачыха

Шчупачок

Чарвяк

Хахуля

Слімак

Людзі

ДЗЕЯ ПЕРШАЯ

Затока ў рэчцы, з выгляду – сцёкавая канава. Няспрытны плёскат – гэта з трубы сцякае ў затоку каляровая вадкасць. Клер мяняецца – і ў затоцы пачынаецца злавесная гульня жоўтых, чырвоных, фіялетавых плямаў. На дне – карчы, ламачча, дзіравыя чаравікі, жалеззе. Над затокаю размаўляюць **Людзі** – двое.

-- Здароў, рыбалоў! Якая здабычка?

-- Не пытайся, братка. І на хлеб спрабаваў, і на пражаны гарох, і на коніка. І каб што.

-- Дарма стараўся. Дохлая справа. Няма рыбы ў гэтай калюжыне, ты, відаць, не тутэйшы, а то б ведаў. Вадзіліся кальсьці і акуні, і плоткі, і нават стронга. А тады збудавалі завод, паплыла па трубе атрута – і капцы. Нават жабаў не стала.

-- Ну, не скажы. Нешта пялёскалася ў вадзе, сам быччў.

-- Гэта табе падалося. Няма тут чаму пялёскацца. Мёртвая затока. Але, як хочаш, лаві сабе. А я пайшоў.

Галасы змаўкаюць.

Гульня каляровых плямаў.

Паўза. І раптам пачынае ажываць мёртвая затока. Зарыпелі дзверы – і выставіў з свайго дамка галаву з рожкамі **Слімак**.

Агледзеўся.

СЛІМАК (накрыўджана). Што той двухногі казаў? Мёртвае месца? Эй, суседзі, вы чулі, што пра вас плявузгаюць? Выплывайце з карчоў!

З-пад ламачча выпайзае **Вадзяны Клоп** – зялёная, пляскастая, з доўгім джалам жамярына.

КЛОП. Чаго раскрычаўся, Слімак?

СЛІМАК. Не магу маўчаць, спадар Вадзяны Клоп. Ці вы чулі, што што казалі на беразе гэтыя двухногія? Мёртвая, кажуць, затока. А як жа мы? Як мне, Слімаку, гэтыя словы чуць?

КЛОП. А што ты ім зробіш?

СЛІМАК. Я дакажу. Як трэба будзе, дык я і на бераг выпаўзу, але дакажу, што мы жывыя.

КЛОП. Кінь, Слімача. Нічога ты не дакажаш. І на бераг не папаўзеш, збаішся. Дый нашто табе? Сядзі ў ракаўцы й не падымай хвалі. Яны, двухногія, правялі ў рэчку трубу, пусцілі па ёй атруту – і думаюць, што мы павыдыхалі. А таго не ведаюць, што мы – жывучыя. Мы – прывыклі. Каму – атрута, а нам – і пітво, і ежа. Учора з трубы белае штось цякло – значыць, малако. Карычневае – гарбата. Няхай чым хочаш паліваюць, хоць бензінам, хоць саляркай – усё праглынем. Зірні, Слімак, што там сёння цячэ?

СЛІМАК *(прыглядаецца да трубы).* Ды яно нейкае празрыстае, спадар Клоп. Без колеру.

КЛОП. Без колеру? Дзіўна. *(Прынюхваецца.)* І не пахне. *(Смакуе.)* Тфу, паскудства!

СЛІМАК. Што? Што такое?

КЛОП. Ды вада, гары яна гарам! Чыстая вада. Я ўжо і на смак гэты забыўся. Гэй, суседзі! Шчупачыха! Чуеш, старая! Выплывай з-пад карчоў!

З'яўляецца вялікая зяна Шчупачыхі.

ШЧУПАЧЫХА. Га? Што? Вячэраць будзем? А што там у трубе смачненькага?

КЛОП. Не паверыш, старая. Вада!

ШЧУПАЧЫХА. Бяда? Якая бяда?

КЛОП. Зусім аглухла, старая калода. Вада, кажу табе, чыстая вада з трубы льецца. А для нас гэта – гібель. Капут. Гамон. Рыхтуйся, страя, плаўнікі выпруціць.

ШЧУПАЧЫХА (*залямантавала*). Аво-ой, а што ж гэта будзе!..

КЛОП (*злавесна*). А будзе тое, што здарылася з маёй прыяцелькай Жабай. Яна жыла непадалёк ад фермы, у калюжыне, поўнай аміяку. Чым не жыццё было ёй, дурнічцы? Маладая была, пераборлівая. Пахне ёй, бач, нясмачна. Ледзьве ўскочыла ў сажалку – дык тут жа й српунцянела, ад чыстае вады. З непрывычкі. Вось.

ШЧУПАЧЫХА. Аво – ой! І праўда бяда. Будзе й нам, як той жабе! (*Перастала галасіць.*) Слухай, Клоп, а хто такія жабы? Нешта не згадаю.

КЛОП. Гэта халодныя, слізкія такія.

ШЧУПАЧЫХА. Ага, ага, яшчэ з калючкамі.

КЛОП. Не, старая, з калючкамі – гэта яршы. Яны даўно ўжо павыдыхалі.

ШЧУПАЧЫХА (*ізной галосіць*). Авой, і яршы павыдыхалі! Ці ж гэта не бяда!

З'яўляецца Шчупачок.

ШЧУПАЧОК. Бабуля! Чаму плачаш?

ШЧУПАЧЫХА (*бурчыць*). Мая справа, хачу – і плачу. Яршоў шкадую А ты чаго выскачыў, Шчупачок?

ШЧУПАЧОК. Есці хачу. Піць хачу. Калыханку па трубе глядзець хачу.

КЛОП. Не будзе, малы, ні ежы, ні пітва. З трубы вада цячэ – колеру аніякага, паху няма, паскудства, адным словам.

ШЧУПАЧОК (*румзае*). А я хачу, хачу... Хачу “мульцікі” глядзець.

ШЧУПАЧЫХА. Сціхні! Маўчы, а то вадзяніку аддам. Папрасі во дзядзьку Клапа, каб табе казку раскажаў. Ён умее.

ШЧУПАЧОК (*праз слёзы*). Я не хачу ягонных казак. Ягонья казкі страшныя.

КЛОП. Няпраўда, адну вясёлую ведаю. Вось слухай. У адной рэчцы жыў-быў... клоп. Вадзяны. Ну, і ўсялякая іншая драбязя вадзілася, рыбы там, ракі, бабры... А на беразе жылі людзі. Яны зайздросцілі клапу, што ён у рэчцы жыве, што яму добра там, мокра. Ну, дык яны працягнулі да рэчкі трубу. А па трубе паплыло ўсякае-рознае...

ШЧУПАЧОК. Хіба гэта казка?

КЛОП. Слухай далей. Ляшчы, плоткі, верхаводкі, галаўні – усе паплылі дагары пузам. А вось клоп застаўся жыць. Бо ён быў самы разумны. Ён першы зразумеў, што і з трубой жыць можна, нават лепш. І стаў жыць-пажываць, добра нажываць. Усё. Вясёлая казка?

ШЧУПАЧОК. Не. Дзе ж вясёлая, калі ўсе дагары пузам паплылі?

КЛОП. Не ўсе. Клап застаўся. Забыў?

ШЧУПАЧОК (*зноў пачаў румзаць*). Не хачу такіх казак, хачу добрых...

Раптам – усплеск. Нешта бойтнулася ў затоку.

КЛОП. Уцякайма! Хтосьці ў затоку скачыў.

*Усе кінуліся хто куды. Пазашываліся ў карчах, у ламаччы. Слімак зачыніўся ў дамку на ўсе засаўкі. А зверху, на лёсцы, ганарова апусціўся ў затоку **Чарвяк**. Лацвей уладкаваўся на кручку і пачаў азірацца.*

ЧАРВЯК. Гэй вы, як там вас, куды ўцякаеце? Не бойцеся, не з'ем. Ну й дзікія гэтыя падводныя абарыгены.

І смурод жа ў іх у затоцы – фу – у... Лепш бы я ў гноі сядзеў... Дык куды вы падзеліся, шаноўныя? Сустракайце госця. (*Аглядаецца.*) Дамой нейкі... (*Стукаецца.*) Адчыняй.

СЛІМАК. Хто там? Нашыя ўсе дома.

ЧАРВЯК. А нашыя – гэта хто?

СЛІМАК. А гэта я, Слімак. Я ў дамку жыву.

ЧАРВЯК. Слімак, кажаш. Слімакі мне не патрэбныя. Можаш сядзець у сваёй ракаўцы.

СЛІМАК (*пакрыўджана*). Чаму гэта я не патрэбны? (*Вытыркаецца з дамкі.*) Чарвяк нейкі – і той здзекуецца.

ЧАРВЯК. Дык што, доўга мне тут вісець без толку? Кручок, як на тую злосць, муляе – не майго памеру. А смурод-смурод – аж галаву зрывае. Дарэмна я згаджаўся на рыбалку ісці. Сядзеў бы сабе ў агародзе... Гэй, рыбы! Доўга мне вас чакаць?

Паказайся Клоп.

КЛОП. Ну, чаго горла дзярэш? Чаго круцішся, як уюн на патэльні? Дарма стараешся. Ніхто цябе з кручка здымаць не будзе.

ЧАРВЯК. А я, можа, і не хачу з кручка злазіць. Мне, можа, на кручку падабаецца. У вас тут добра: цішыня, спакой, ветру няма. І гэтыя... птушачкі спяваюць. А можа, гэта жабкі квакаюць.

КЛОП. “Жабкі квакаюць”... Гэта ў цябе ў вушах квакае, бо павісеў каля трубы. Выбірайся адсюль, пакуль не позна. І перадай свайму двухногаму, каб не закідаў сюды такіх дурных чарвякоў.

ЧАРВЯК. Ну, навошта нам сварыцца, спадар Клоп? (*Шэптам.*) А можа, неяк дамовімся? Знайшлі б вы мне рыбку, хаця б невялічкую, кіло гэтак на тры-чатыры... Га? А мы з гаспадаром потым аддзячым. Госцінчыка якога ў затоку падкінем...

КЛОП (*вагаецца*). Хіба Шчупачыху ўгаварыць. Яна, бедная, трыста год ужо жыве, аж самой надакучыла. Гэй, спадарыня Шчупачыха, пльві сюды.

І зноў з-над карчоў вытыркаецца зяпа Шчупачыхі.

ШЧУПАЧЫХА. Га? Што? Чаго? А гэты вяртлявы што тут робіць?

КЛОП. Гэта Чарвяк, знаёмся.

ШЧУПАЧЫХА. Хто? Карась? Вельмі прыемна. Глытала колісь карасёў. Нічога, смачныя.

КЛОП. Яна ў нас глухаватая. (*Да Шчупачыхі.*) Дык смачныя карасі былі, кажаш? Гэты, здаецца, таксама нічога. Худаваты, праўда, а так нічога. Не хочаш пакаштаваць?

ШЧУПАЧЫХА. А ён у жываце казытаць не будзе? Страшэнна я козыткаў баюся.

КЛОП. Не, ён выхаваны. Спецыяльна з агарода на кручку прыехаў, каб яго з'ели.

ЧАРВЯК. З'ешце мяне, калі ласка. Прыемнага апетыту.

ШЧУПАЧЫХА. Ну. калі ўжо так просіш... (*разяўляе пащчу.*)

Выскоквае Шчупачок.

ШЧУПАЧОК. Бабуля, не чапай яго! Не бачыш хіба – ён на кручку сядзіць. Гэта падман!

ШЧУПАЧЫХА. Га? Дзе кручок? Праўда, вунь кручок... (*З дакорам.*) Ці ж можна падманваць старых людзей, га? Раней карасі так не рабілі.

ШЧУПАЧОК. Як табе не брыдка, Чарвяк? Зраднік ты, вось хто!

ЧАРВЯК. Ага, так. Твая праўда. Зраднік. Служба ў мяне такая.

ШЧУПАЧОК. Дрэнная служба.

ЧАРВЯК. І зноў твая праўда. Кепская служба, неспакойная, шкодная. Кручок не майго памеру, у баку муляе, хвост баліць, у галаве круціць. *(З надзеяй.)* Слухай, Шчупачок, я дрэнны, а ты добры, мо, дапаможаш, га? З'ясі мяне, дрэннага такога.

ШЧУПАЧОК. Не хачу.

ЧАРВЯК. Не хочаш? Але ты не спяшайся, падумай. Я смачны, смачнейшы, чым ваша паціўка з трубы. Я – свежы, толькі-толькі з агарода. Без нітратаў. Не хочаш? А ўсё ж падумай, падумай!.. *(Пазяхае.)* А я пакуль адпачну... нешта галава баліць... *(Самлеў на кручку.)*

КЛОП. Гатовы. Нанюхаўся. Бач, з трубы штось зялёнае цячэ. Дай пакаштую. *(Цмокае.)* Далікатнае нешта, сінільная кіслата, ці што...

СЛІМАК. Дайце, дайце мне пакаштаваць...

КЛОП. Адпаўзі! Схавай рогі, а то паадбіваю. Сядзі ў ракаўцы, пакуль не паклічуць да стала, нецярплівы такі.

СЛІМАК. Ізноў пакрыўдзілі... Заўсёды так... *(Зачыняеца ў дамку.)*

ШЧУПАЧЫХА. Дазвольце, я глыну, шануюны Клоп.

КЛОП. Цішэй! *(Прыслухоўваеца.)* Слухайце!

Усе змаўкаюць. Чуваць плёскат.

ШЧУПАЧЫХА. Авой! Шлэпае нехта... ці не вадзянік?

КЛОП. Дружа, Слімак! *(Стукае ў дамок.)* Паўзірайся, каго там ліха нясе. У цябе ж вочы добрыя, на рагах, не тое што ў нас.

СЛІМАК. Спяраша пакрыўдзяць, а тады... Ну, добра, пагляджу. Бачу. Бачу... Нейкая жывёлінка набліжаецца, нетутэйшая. Нос такі доўгенькі. Хвастатая.

ШЧУПАЧОК. Страшная?

СЛІМАК. Ды не, я сказаў бы, наадварот. Вельмі прыгожая такая паненка, у шыкоўным срэбным футры.

КЛОП. Прыгожыхпаненак толькі тут і не хапала.

*З'яўляецца **Хахуля** – элегантны звярок у прыгожым футры, рыхтык такі, як апісваў Слімак.*

ХАХУЛЯ. Дзень добры!

Маўчанне. Усе ўтаропіліся на госцю вачыма.

ХАХУЛЯ. Чаго вы на мяне так дзіўна гледзіце? Не бойцеся. Я ў гасцях нікога не ем. Мне б толькі адпачыць у вас крыху? Можна? Я здалёк, стамілася.

КЛОП. Здалёк, гаворыш? Гм... А чаму мы павінны табе верыць? Можа цябе, як таго чарвяка, двухногія спецыяльна падкінулі ў затоку?

ХАХУЛЯ. Мяне ніхто не падкідаў, я сама прыплыла. Ці ж я вінаватая, што маю норку разбурылі? Як не стала дому, дык я і паплыла ўніз па рэчцы. Плыла-плыла і ўсё чакала, што будзе лепш. А яно не лепш, а ўсё горш. Па вадзе каляровыя кругі паплылі – аранжавыя, сінія, карычневыя. А потым мёртвыя рыбкі пачалі трапляцца. А я ўсё плаву... Так я ў вашай затоцы апынулася. А далей плыць ужо сілы няма.

КЛОП. Нару, кажаш, разбурылі? Дзіўная гісторыя... А хто разбурыў, ведаеш?

ХАХУЛЯ. Не ведаю, як называюцца. Вялікія такія, рагатыя, рыкаюць. Вось так: “Му-у-у!!!”

ШЧУПАЧЫХА. Рагатыя? Гэта козы. Ці то гэтыя... як іх там... стракозы...

КЛОП. Ды не, гэта каровы. Пастуха не бачыла?

ХАХУЛЯ. Так-так, хадзіў нехта з пугай і сварыўся. Адкуль вы, дзядзечка, ведаеце?

ШЧУПАЧОК. Дзядзечка Клоп усё ведае, бо мае на сушы багата сваякоў – прусакоў, жаб, павукоў, блішчыц...

ХАХУЛЯ. Праўда? То, можа, дзядзечка, Клоп ведае, што з рэчкай сталася? Чаму рыбкі мёртвыя плаваюць?

КЛОП. Не спяшайся. Тут я першы пытанні задаю. Ты – хто?

ХАХУЛЯ. Я? Я – Хахуля.

ШЧУПАЧЫХА. Га? Хто? Адкуля?

КЛОП. Ты – Хахуля? Маніш, пэўна. Хахуляў не бывае.

ХАХУЛЯ. Як жа не бывае, колі я ёсць.

КЛОП. Пра вадзяніка, русалку таксама кажуць, што яны ёсць, а дзе яны? Хіба ў кніжках. І вы, хахулі, таксама ў кнізе. Ёсць такая кніга ў людзей, называецца – Чырвоная. Адзін мой далёкі сваяк, Кніжны Шашаль яго зваць, у бібліятэцы працуе, кнігі грызе... м-м... я хацеў сказаць, чытае. Дык вось, нядаўна ён прачытаў гэтую самую “Чырвоную кнігу” і мне пераказаў. Там пра розную звярыну напісана – пра тыграў, ільвоў, арлоў, страўсаў, кашалотаў, аленяў, кракадзілаў... Адным словам, пра ўсіх, хто вымірае, бо людзі іх нішчаць. Вы, хахулі, таксама выміраеце. У такіх рэчках, як нашая, іх няма і быць не можа. Вось так. Кнігі чытаць трэба, цямнота.

ХАХУЛЯ. Я не чытала “Чырвонай кнігі”. Але я ведаю, што была рэчка як рэчка, а ў вадзе розныя жучкі, п'яўкі, кузуркі. А ў мяне пад стромкім берагам – норка, не дужа вялікая, але ўтульная такая. А сёння раптам прачынаюся – а над галавой чыясыці нага, вялізныя такі капыт. Ледзьве ўцякла з-пад капыта. Не ведаю, што там пра нас у той кнізе, але нешта не хочацца выміраць, разумеце, дзядзечка? Можа, вы ведаеце якую мясцінку, дзе б вада была празрыстая ды бераг высокі, з пясочкам, каб норку можна было зрабіць...

КЛОП. Бач, якая разумная... Раскатала губу. Норку ёй трэба. Няма такіх мецаў нідзе, мілая. А калі б і было, дык людзі даўно б правялі трубу, спаганілі б, атруцілі або асушылі...

ХАХУЛЯ. А навошта? Хіба не лепш жыць каля чыстае вады?

КЛОП. Слухай, паненка, ты калі з нары выпаўзла? Ты ж зусім жыцця не ведаеш?

ХАХУЛЯ. А і не ведаю. А што, па-вашаму, – жыццё?

КЛОП. От табе маеш. Ну й дзівачка. Жыццё – гэта... трубу гэтую бачыш? Яна і ёсць – жыццё. Яна нас і поіць, і корміць, і забаўляе – “калыханку” паказвае. Хочаш паглядзець на трубе “мульцікі”? Толькі паплавай побач з ёю, нанюхаешся як след – адразу мульцікі ў вачах замільгаюць. Вось так, галубка. Так і жывём.

СЛІМАК. Так, так. Слухай, паненка, так мы і жывём.

КЛОП. А цябе ніхто не пытаўся. Сядзі і не вытыркайся без каманды.

СЛІМАК. Ізноў... Колькі я магу крыўду цярпець...

ХАХУЛЯ. Навошта ж вы яго крыўдзіце?

КЛОП. Нічога, перажыве. Яму не ўпершыню. Прывык усё жыццё на бруху поўзаць. Адно слова – малюска бруханогая...

ХАХУЛЯ. Вось бачыце, ён зачыніўся ў дамку. Пакрыўдзіўся, бедненькі.

ШЧУПАЧОК. А хочаш, Хахуля, ён ізноў рожкі выставіць? Я ведаю, як гэта зрабіць. Трэба пастукаць у дзверы (*стукае*) і сказаць:

Слімак, слімак, высунь рожкі,
Дам табе я тры гарошкі.

СЛІМАК (*вытыркае галаву з рожкамі*). Ну, вось я. Давай гарошку. Дзе? (*Усе смяюцца.*) А-а, разумею. Ізноў здзекуецца...

ШЧУПАЧОК. А чаго ты ўсяго баішся? Ледзьве што – адразу ў ракаўку лезеш.

СЛІМАК. Свет такі страшны... Усюды – зубы, ключні, пасткі, сеткі, кручкі, паплаўкі, мармышкі... А спадар Клоп увесь час пакусаць пагражае.

ШЧУПАЧОК. Ты ж ужо дарослы. Дарослым сорамна баяцца.

СЛІМАК. А я і не баюся. Вось захачу – і вылезу з ракаўкі. Мне варта адно захацець.

КЛОП. Ніхто табе не паверыць. Так і прасядзіш усё жыццё за крамнёвымі дзвярыма.

ХАХУЛЯ. А я яму веру. Ніякі ён не баязлівец. Проста асцярожны, вось і ўсё.

СЛІМАК. Ага! Чулі, што паненка кажа? Дзякуй за падтрымку, Хахуля. Век не забуду. Калі стане табе дрэнна – кліч мяне на дапамогу. Я прыбягу. Чуеш, Хахуля?

ХАХУЛЯ. Дзякуй на добрым слове, Слімачок.

КЛОП (*перадражнівае*). “Слімачок”. Чулі? У Хахулі сябар завёўся.

ШЧУПАЧОК (*нечакана*). І не адзін. Я таксама хачу з Хахуляй сябраваць. Можна?

Раптам ачомаўся і загаманіў Чарвяк.

ЧАРВЯК (*саладжавым голасам*). Што я чую! Якія пачуцці, якая дружба, проста не разлі вадою. Адзін аднаго шкадуеце, ратуеце... А мяне, няшчаснага, хто пашкадуе? Думаеце, лёгка правісець гэтулькі на кручку, ды яшчэ ў такім смуродзе? А мне ж так млосна, так муляе, вой-вой-вой...

ХАХУЛЯ. А што з вамі сталася, бедненькі?

ШЧУПАЧОК. Не слухай яго, Хахуля! Ён...

ЧАРВЯК. Вой-вой-вой... Не магу... Хвосцік баліць, галава адрываецца, вой-вой-вой...

ХАХУЛЯ. Чаго глядзіцё? Яму ж балюча. Ратаваць трэба! Зараз, Чарвячок, я цябе вызвалю. *(Кідаеца да Чарвяка.)*

ШЧУПАЧОК. Не руш!!!

ЧАРВЯК *(угору)*. Гэй! Гаспадар! Цягні здабычу!

Лёска з Чарвяком і Хахуляй імкліва падалася ўгору.

ШЧУПАЧОК. Падманулі! Бедную Хахулю злавілі! Гэта вы ўсё вінаватыя! Чаму маўчалі? *(Імкнеца даскочыць да паверхні.)* Дзе ты, Хахуля?

ШЧУПАЧЫХА. Куды ты, дурнічка. Там жа паветра. Патонеш, захлынешся ў ім. Хадзі лепш, дзетка, у люлю.

ШЧУПАЧОК. Не пайду!

ШЧУПАЧЫХА. От жа ўпарты. Дзядзечка Клоп, дапамажыце гэтага неслуха пад карагу завесці.

КЛОП. Гэта мы зараз... дай толькі за жабры ўзяцца.

Шчупачок спрабуе ўцячы, яго ловяць за жабры і цягнуць у карчы. Падае голас Слімак, які толькі цяпер адважыўся высунуцца з дамка.

СЛІМАК. Хахуля, не чапай гэтага чарвяка, ён падманшчык... *(Аглядаеца.)* Няма нікога. Значыць, злавілі Хахулю. Бедная... *(Паўза. Слімак уздыхае.)* Спазніўся я. Ізноў спазніўся. Але я дапамагу табе, Хахуля, абавязкова дапамагу. Чуеш? Вось зараззбяруся, рэчы ўкладу і я-ак папаўзу. А вы... вы ўсе, каб не смелі мяне затрымліваць. Чуеце? Слімак паўзе!..

ДЗЕЯ ДРУГАЯ

Затока. Па-ранейшаму цурчыць, збягаючы ў рэчку, каляровая атрута. Ізноў гамоняць падводныя жыхары – Клоп, Шчупачыха, Шчупачок, Слімак. У Шчупачка горла перавязанае водарасцю – відаць, захварэў.

ШЧУПАЧЫХА. Не журыся, рыбнятка. Бач, накрычаўся ўчора, наплаваўся, вось горла табе й баліць. А мо халоднага чаго выпіў? Ну, ляжы, дпачывай. А дзядзька Клоп казку табе раскажа.

ШЧУПАЧОК (*хрыпатым голасам*). Вясёлую казку?

КЛОП. Вясёлую, вельмі вясёлую. Слухай. Жылі-былі двухногія. Жылося ім не дужа каб добра: плаўнікоў няма, лускі няма, жабраў няма. А неба над імі было заўсёды блакітнае, а сонца заўсёды жоўтае, а дрэвы зялёныя. Хіба гэта жыццё – кожны дзень адно і тое ж? Надакучыла гэта людзям, і захацелася ім чагось новенькага. Напрыдумлялі яны заводаў, аўтамабіляў, маторных лодак і ўсялякага іншага. Неўзабаве неба над імі зрабілася шэрае ад дыму, дрэвы пажайцелі, як увосень. Ужо весялей. Правялі двухногія трубу ў рэчку, пусцілі па ёй атруту – і рэчка зрабілася каляровая. Як вясёлка.

ШЧУПАЧОК. Ты ўжо пра гэта расказваў. Як усе паздыхалі, а Клоп застаўся...

КЛОП. Праўда, праўда, было. Але гэта яшчэ не ўсё. Нядоўга весяліліся людзі. Бо атрута з рэчкі сплыла ў мора, з мора – у акіян. Акіян цярпеў-цярпеў, глытаў-глытаў гэтую брыду і ўрэшце не вытрымаў, захлынуўся. І стаў з яго не акіян, а густы каляровы кісель. Людзі не маглі і блізка да акіяна падысці – ад смуроду аж нос ім зрывала. А піць гэты кісель двухногія так і не навучыліся, занадта далікатныя былі. Адчуваеш? Клоп прывык, а людзі – не. Вось і пазнікалі памалу. А перад тым, як знікнуць, самі сябе ў “Чырвоную кнігу” запісалі. Чуеш? Разам з бабрамі, хахулямі, горнымі казламі і кондарамі

апынуліся ў “Чырвонай кнізе”. Ха-ха-ха! Ну што? Вясёлая казка?

ШЧУПАЧОК. Не, мне штосьці сумна ад яе... Дзядзечка Клоп, не раскавай больш казак, добра? Лепш скажы, што двухногія з Хахуляй могуць зрабіць? Няўжо з'ядуць?

КЛОП. Не бойся, не з'ядуць. Бо хахулі нясмачныя. Праўда, старая?

ШЧУПАЧЫХА. Хто іх ведае, я не каштавала... Хаця не, чакай, здаецца, як была я маладзенькай, праглынула нейкую хахулю... ці хто там быў... пер'яў, памятаю, набілася повен рот...

КЛОП. Пер'яў? То, мусіць, птушка якая была, можа, качка.

ШЧУПАЧЫХА *(не слухае)*. Ага, ага, нічога, смачня была хахуля, толькі што пер'яў на ёй багата было, ага...

КЛОП. Не, людзі не будуць Хахулю есці. Хіба што чучала з яе зробіць. Так што ўсё будзе добра, не турбуйся, Шчупачок. Адна мая сваячка – бльха – жыла ў чучале бабра. Казала, што вельмі добрае чучала было, мяккае, цёплае, утульнае. Вочы былі прыгожыя – шклянныя. Можа, і Хахулі шклянныя вочы ўставяць. Так што ўсё будзе добра.

ШЧУПАЧОК. Не хачу, не хачу, не хачу, каб з Хахулі рабілі чучала! *(Плача.)*

КЛОП. Ціха! Нехта ў затоку нырнуў.

Цішыня. З'яўляецца Хахуля.

ХАХУЛЯ. Здаровы будзьце! А хто тут плача? Шчупачок? Ты чаго?

ШЧУПАЧОК. Хахуля! Ты жывая? Ты не чучала?

ХАХУЛЯ *(весела)*. Сам ты чучала. Слухайце, што было. Яны мяне пасадзілі ў нейкую скрынку, за краты. А за што? Я пакрыўдзілася. А потым вельмі груба а скрыні

выцягвалі, за хвост. Я раззлавалася і ўкусіла аднаго за руку. Што гэта за манера – за хвост хапаць. А потым я вырвалася і ўцякла.

Шчупачок кашляе.

ХАХУЛЯ. Што з табою, Шчупачок? Ты захварэў? Дай лоб памацаю. Дык ён жа хворы! У яго лоб гарачы.

ШЧУПАЧЫХА. Накрычаўся, наплакаўся ўчора, а потым газіроўку з трубы піў. Жоўтая такая цякла, мусіць, халодная. Вось і прастыў.

ХАХУЛЯ. Яго лячыць трэба.

КЛОП. Палечым. Сёння ўвечары з трубы жывы пеніцылін пацячэ.

ХАХУЛЯ. Яму не труба, а чыстая вада патрэбная.

КЛОП. Глядзі ты на яе, якая разумная зрабілася. Што значыць каля людзей пакруцілася. Ты чуў такое, Слімак? Ды вызірні ты з хаты, падзівіся, хто прыплыў.

СЛІМАК (*які перад тым схавайся быў у дамку*). Каго я бачу! Віншую паненку Хахулю з выратаваннем. Шкада толькі, што мая дапамога не спатрэбілася. А я так спяшаўся, так ляцеў... За ноч тры сантыметры прабег.

ХАХУЛЯ. Дзякуй, Слімачок.

Нешта плюхнулася ў ваду. Гэта ізноў Чарвяк на кручку, такі ж вяртлявы і развязны, як учора.

ЧАРВЯК. Чэсць шаноўнай кампаніі. І Хахуля ізноў тут? Ты чаму, неразумная, ад людзей уцякла? А чалавека за што ўкусіла?

ХАХУЛЯ. Я за руку яго ўкусіла. А ён перад тым мяне за хвост цягаў, дык што, я павінна была цярпець? Так з паненкамі не абыходзяцца.

ЧАРВЯК. Вельмі няёмка атрымалася. Гэтак пакрыўдзіла чалавека. Трэба прабачэння папрасіць. Яму

ж баліць, ён сядзіць на беразе і плача. Хадзем са мною на бераг.

ХАХУЛЯ. Я ж не хацела... І што, вельмі плача? Можа, і праўда пайсці да яго?

ШЧУПАЧОК. Ты што? Яны з цябе чучала зрабяць! А ты, Чарвяк, ізноў хлусіш? Як табе не брыдка?

ЧАРВЯК. А чаму мне павінна быць брыдка, калі ў мяне служба такая – вісець на кручку, круціцца, хлусіць? Дык што, Хахуля, пойдзем?

ХАХУЛЯ. Не, нешта я баюся...

ЧАРВЯК. А-а... Шкада. Ну, калі так, дык мне няма чаго тут рабіць. Гаспадар! Выцягвай мяне наверх.

Чарвяка выцягваюць.

КЛОП. Цяпер спакою не будзе ад двухногіх. Гэтая (наказвае на Хахулю) уцякла ад іх, то яны не адступяцца, пакуль зноў не зловяць. Затоку вычарпаюць да дна. Прызнавайся, Хахуля, казалі ім што-небудзь пра нашу затоку? Не пасмей толькі хлусіць. Я цябе выведу на... брудную ваду.

ХАХУЛЯ. Дзякуй, не трэба мне бруднай вады. Мне хочацца вады чыстай, халоднай, і каб пясочак быў жоўты, і трава, і рыбка...

ШЧУПАЧОК. Хахуля, а што, яна смачная – чыстая вада?

ХАХУЛЯ. Яшчэ якая смачная... Хочаш пакаштаваць? Я, калі сюды ад людзей вярталася, знайшла чыстую ваду, недалёка адсюль. Там паміж каменьчыкаў бруіцца маленькая ручайка і скача з берага ў рэчку. Папльлі са мною, пакажу.

ШЧУПАЧЫХА. Ты куды? Ану, вярніся зараз жа.

КЛОП. Не замінай ім, няхай пльвуць. Усё адно ўбачаць, што лепшага за нашу каляровую затоку нічога

няма. “Вада чыстая”. Тфу!.. Але як хочаце, дык пльвіце сабе...

Хахуля і Шчупачок адпльваюць.

КЛОП. Слухай, старая, пасунься бліжэй, нам з табой пагаманіць трэба. Бяда, Шчупачыха, хутка нам крышка будзе.

ШЧУПАЧЫХА (намерылася загаласіць). А-а...

КЛОП. Цішэй. Не галасі, слухай. Усё пачалося з-за гэтай, хвастатай. Бачыш, людзі ўжо за ёю сочаць, чарвякоў сюды закідаюць, каб шпіёнілі. Хутка тут не прапльць будзе з-за сетак, венцераў, мяржаў... Я ўжо бачыў адну сетку там, за паваротам. Зловяць і Хахулю, і нас заадно з ёю. З яе чучала зрабяць і ў музеі паставяць, а ты, старая, на патэльнію пойдзеш.

ШЧУПАЧЫХА. Авохці мне! А што ж рабіць?

КЛОП. Вось я і кажу: што рабіць? Ёсць спосаб. Напрыклад, можна Хахулю... праглынуць.

ШЧУПАЧЫХА. Як? Як ты сказаў? Праглынуць? Ды ты што, жабурыння аб'еўся? А што мы Шчупачку скажам?

КЛОП. А нічога. Скажам, што паплыла некуды, шукаць чыстай вады і жоўтага пясочку... хе-хе-хе...

ШЧУПАЧЫХА. Дык шкада ж...

КЛОП. Цішэй! Слухай. Людзі на беразе размаўляюць.

Гучаць чалавечыя галасы.

-- Ды не можа быць.

-- Я табе кажу. Хахулю злавіў. На чарвяка.

-- Дык яны даўно звяліся. Можа, гэта вадзяны пацук быў, а не хахуля?

-- Сам ты пацук. Кажу табе: хахуля. Звярок з такім доўгім носам, футра срэбнае...

-- Адкуль жа яна тут, у гэтай смярдзючай затоцы? Дзіва нейкае... Дзіва прыроды...

-- Калі гэта напраўду хахуля, дык яе трэба абавязкова злавіць.

-- Зловім. Затоку вычарпаем, а зловім.

Галасы сціхаюць.

КЛОП. Чула?

ШЧУПАЧЫХА. Чула.. сёе-тое... Дык што цяперака рабіць?

КЛОП. Я ўжо казаў. Праглынуць.

ШЧУПАЧЫХА. А хто будзе глытаць?

КЛОП. Вядома, не я. Ты праглынеш. Вунь у цябе пашча якая прасторная, проста як у кракадзіла...

ШЧУПАЧЫХА *(з гонарам).* Ага, як у кракадзіла. А можа... я і ёсць... кракадзіліха? Часам ляжыш у карчах, і так плакаць захочацца, што проста слёзы льюцца... нібы ў кракадзіла. *(Плача, сморкаецца.)* Шкада Хахулю Мяккая такая, пухнатая, ветлівая. Шкада яе глытаць. А сябе яшчэ больш шкада.

КЛОП. Значыць, трэба глытаць. Ты проста абавязана яе праглынуць, дзеля ўсяе нашае затокі. Ты хіба не бачыш, што яна твайго праўнука з тропу збівае? Чула, як яна пра чыстую ваду ды пра пясочак нешта плявузгала? Вельмі шкодныя для моладзі такія размовы.

ШЧУПАЧЫХА. Ага, ага, твая праўда. Але ці атрымаецца ў мяне? Даўно я ўжо нікога не глытала, развучылася, напэўна...

КЛОП. Я цябе навучу, як трэба рабіць. *(Раптам заўважыў, што Слімак даўно вытыркнуў свае рожкі і слухае размову.)* А гэты чаго рогі выставіў? Ах ты, гідра зялёная! Старая! Ён нас падслухаў. Слімак усё чуў, каб яго ракі з'елі. Слухай ты, рагаты, ты маё джала ведаеш?

Пакаштаваць захацеў, як вадзяныя клапы кусаюцца?
Зараз пакаштуеш.

СЛІМАК. Вой, вой, толькі не гэта. (*Хаваецца ў дамку.*)

КЛОП. Скажаш хоць слова – пакусаю. Чуеш?

Слімак маўчыць.

КЛОП. Маўчыць. Вось і далей маўчы. А то... ты мяне ведаеш. Ага, а вунь і гэтыя пывуць... свежай вады пакаштаваўшы. Слухай, Шчупачыха, давай схаваемся пакуль што, паслухаем. А ты (*грозіцца на Слімака*), я табе сказаў.

Хаваюцца ў карчах. Вярнуліся Хахуля і Шчупачок.

ШЧУПАЧОК. Смачней за чыстую ваду нічога ў свеце няма. Твая праўда, Хахуля. А дзядзька Клоп казаў, што яна для нас – смерць.

ХАХУЛЯ. Там, уверх па рацэ, дзе была мая норка, вада таксама была чыстая. І гэта нікому не шкодзіла. І рыбка там жылі, і п'яўкі, і слімакі з такімі самымі прыгожымі рожкамі, як у нашага...

СЛІМАК (*пачуўшы пахвалу, вытыркнуй рожкі*). Дзякуй, Хахуля, на добрым слове. Але паслухай, што я табе скажу.

У карчах пагрозліва кашляе Клоп.

ХАХУЛЯ. Чаго ж ты змоўк, Слімачок?

СЛІМАК. Забыўся... Ага, згадаў. Я хацеў сказаць: добры дзень, Хахуля. Паздароўкацца хацеў. Добры дзень.

ХАХУЛЯ (*здзіўлена*). Добры дзень, шанюны Слімак.

З-пад карчой паказваецца Шчупачыха.

ШЧУПАЧЫХА. Бач на іх, здароўкаюцца. Я таксама хачу паздароўкацца, а што, нельга? Добры дзень, Хахуля.

ХАХУЛЯ. Добры дзень, бабуля Шчупачыха. *(Напаўголосу.)* Нейкія дзіўныя яны сёння. Здароўкаюцца ды здароўкаюцца.

ШЧУПАЧЫХА. Га? Што? Не пачула, што ты там мармычаш.

ХАХУЛЯ. Добры дзень!

ШЧУПАЧЫХА. Ізноў не чую. Бліжэй, бліжэй давай, тады, можа, і пачую. *(Хахуля набліжаецца да яе.)* Так. Ну, слухаю.

ХАХУЛЯ. Добры дзень, бабуля Шчупачыха.

ШЧУПАЧЫХА. Ага, цяпер чую. Добры дзень, добры дзень. Для каго добры, а для каго і не надта. Ну што ж, галубка, рыхтуйся, зараз я цябе глытаць буду. *(Спрабуе праглынуць Хахулю.)* Ай! Хі-хі-хі! *(З напоўненай пашчай.)* Ды не казычыся ты ў роце... не казычыся, я табе кажу... Хі-хі-хі... Не казычыся, а то выплюну... *(Плюеца.)* Тфу, гарэза. Хто цябе вучыў у роце казытаць? Праглынулі цябе – дык сядзела б спакойна.

ХАХУЛЯ. Навошта ж вы мяне глыталі, бабуля?

ШЧУПАЧЫХА. Дык я ж пажартавала, хі-хі-хі... Пажартаваць захацелася, старэнькай, не разумееш? Хі-хі-хі! Насмяешся з табой.

ШЧУПАЧОК. Больш так не жартуй, бабуля...

ШЧУПАЧЫХА. Не буду, не буду. Ну, пажартавалі, пасмяяліся, а цяпер пльвіце, дзеткі, пагуляйце трошкі. А я адпачну крыху.

Хахуля і Шчупачок адпльвюць. Выпаўзае Клоп.

КЛОП. Што ж ты так схібіла, старая?

ШЧУПАЧЫХА. Дык яна ж казыталася. Цярпець не магу козыткаў. Давялося выплюнуць.

КЛОП. А зубы табе навошта?

ШЧУПАЧЫХА. Якія зубы? Апошні зуб выпаў сем год таму назад. Што ты хацеў ад хворай рыбіны? У мяне ж семдзсят хваробаў: рамагус, ішыяс, склероз... астатнія не памятаю.

КЛОП. Ну дык збірайся ў санаторый. На патэльнію. Там цябе так пагрэюць, што ўсе семдзсят хваробаў выскачаць.

ШЧУПАЧЫХА. Аво-ой! Не хачу ў санаторый. Няўжо, Клопик, нельга нічога прыдумаць?

КЛОП. Ну, ёсць яшчэ адзін спосаб... Слухай, старая. Там, за паваротам, людзі закінулі сетку, я табе ўжо казаў. Дык вось што я прыдумаў. Слухай сюды, каб гэты ў ракаўцы не пачуў. (*Шэпча нешта.*) Зразумела? А твая задача – Шчупачка на гэты час куды-небудзь прыбраць.

ШЧУПАЧЫХА. Ага, ага, зраблю. Добра прыдумаў, Клопик. Не Клоп, а проста прахвесар.

КЛОП. Вунь і яны пльвуць. Ну, рабі, як я вучыў.

Паказваюцца Шчупачок і Хахуля.

ШЧУПАЧЫХА. Слухай, праўнучак, а што, праўда вада з ручаінкі смачная?

ШЧУПАЧОК. Праўда. Нават горла перастала балець, як папіў.

ШЧУПАЧЫХА. Можна б, і мне пакаштаваць? Можна, ад гэтай вады прайшоў бы мой склероз? Ці новыя зубы выраслі б? Вядзі мяне, праўнучак, да той ручаінкі.

ШЧУПАЧОК. Добра, паплылі, бабуля. І ты, Хахуля, давай з намі.

КЛОП. Хахуля няхай тут пабудзе, адпачне. А то мне аднаму сумна.

ШЧУПАЧЫХА. Ну, не марудзім, паплылі. Паказвай дарогу, праўнучак.

Клоп і Хахуля засталіся адны. Слімак, як звычайна, сядзіць у дамку

КЛОП. Слухай, Хахуля, хачу я табе адну рэч сказаць. Я буду казаць шчыра і чыстую праўду. Ты нейкая не такая як усе. Такіх, як ты, бадай і ў свеце ўжо не засталася. Вымерлі яны. А хто не вымер, таго ў “Чырвоную кнігу” запісалі. Але гэта яшчэ не бяда, бо я ведаю адну навіну. Для такіх, як ты – хто жыць не ўмее, – зрабілі спецыяльны запаведнік. Там вас пазбіралі, гэтакіх мякенькіх, пухнаценькіх – жывіце сабе на здароўе ды іншым не замінаўце. Хахулі там ёсць, я чуў, і бабры, і буслы чорныя, і шмат хто яшчэ. Вада там чыстая, пясок жоўты – усё, як ты прасіла. Сеткай металічнай тое месца абгароджанае, каб... каб вас ніхто не з'еў.

ХАХУЛЯ. А як жа туды трапіць?

КЛОП. Я ведаю як. Туды звяркоў прывозяць у спецыяльных сетачках. Вунь там, за паваротам, адну такую сетачку закінулі. Хто хоча – лезь у сетку і едзь сабе ў запаведнік. Зараз я пакажу. Вунь там сетачка, бачыш?

ХАХУЛЯ. Бачу. Але там, на беразе, чалавек у ботах ходзіць.

КЛОП. Гэта... дырэктар запаведніка. Эх, як жа хочацца і мне ў запаведнік – і ўсім хочацца, і Шчупачысе, і Шчупачку, і гэтаму... бруханогаму. Але не пусцяць нас. Скажуць: вам нельга, вы ў “Чырвонай кнізе” не запісаныя. Слухай, Хахуля, будзеш у запаведніку – закінь за нас слоўка. Папрасі, каб і нас запісалі. Скажы: выміраем зусім.

ХАХУЛЯ. Абавязкова. Мне вас усіх шкада. Асабліва Шчупачка. Ён так кашляе.

КЛОП. Усе мы тут кашляем, кхе-кхе. Забірайся хутчэй у сетку, ратуй нас, а то прападзем.

ХАХУЛЯ. А як жа астатнія? Я з імі і не развіталася як след?

КЛОП. Я ім ад цябе прывітанне перадам. І будзем чакаць запрашэння ў запаведнік. Спяшайся, Хахуля! Дырэктар доўга чакаць не будзе.

ХАХУЛЯ. Да сустрэчы, дзядзька Клоп.

КЛОП. Бывай здаровая. *(Хіхікае.)* Прывітанне дырэктару запаведніка.

Хахуля знікла за паваротам. Вытыркнуй рожкі Слімак.

СЛІМАК. Пачакай, Хахуля, там пастка. Эх, позна. Ізноў позна.

Плёскаць, чалавечыя галасы.

- Вось яна! Трапіла такі ў венцер!

- Ага, папалася, красуня. Ці будзеш яшчэ кусацца?

- Не, галубка, ад нас не ўцячэш.

Бачна, як імкліва панеслася ўгару сетка з Хахуляй. Выскачыў

Шчупачок, за ім Шчупачыха.

ШЧУПАЧОК. Куды яе? Ізноў злавілі? Тады і я за ёю следам!

ШЧУПАЧЫХА. Куды? Ашалеў зусім. Трымайце яго за плаўнікі, дзядзька Клоп.

ШЧУПАЧОК. Пусціце! Усё адно ўцяку! *(Кашляе.)*

КЛОП. Не ўцячэш. Соннай вадзічкі з трубы пап'еш – і будзеш баінькі.

Цягнуць шчупачка да трубы.

ШЧУПАЧОК *(голас спакваля робіцца мляўкі, сонны).*
Не хачу баінькі...

КЛОП. Вось так, баю-бай, баю-бай, вачаняты зачыняй... Слухай казку. У хаце стаяла канапа, і ў канапе жыві клапы... *(Пазяхае.)* Нешта і мне спаць захацелася... *(Пачынае храпсці.)*

*Вялікая паўза. У каляровай затоцы ўсе спяць:
Шчупачыха, Шчупачок, Клоп і Слімак у сваім дамку.
Пасярод цішыні і сну з'яўляецца Хахуля.*

ХАХУЛЯ. Што такое? Сонца не зайшло, а яны спаць заваліліся. Храпуць усе, як пшаніцу прадаўшы... Шчупачок, прачніся! Бабуля, падымайцеся! *(Шчупачыха нешта мармыча ў сне.)*

Дзядзечка Клоп, пад'ём! *(Стукаецца да Слімака.)*

Слімак, Слімак, высунь рожкі,
Дам табе я тры гарошкі.

СЛІМАК *(з рыпеннем адчыняе дзверы, сонным голасам).* Хто там? *(Здзіўлена.)* Ты, Хахуля? А я ж цябе папярэдзваў. Не трэба было лезці ў тую сетку. Я ўжо збіраўся бегчы цябе ратаваць, ды вось прылёг крыху адпачыць перад дарогай... А зараз падымуся і пабягу. Хаця... навошта цяпер бегчы, калі ты вярнулася? Эй, панове, прачынайцеся! Хахуля вярнулася.

КЛОП *(незадаволена).* Ну, Хахуля, ну, вярнулася, вялікае шчасце... Трэба было вэрхал падымаць?

ШЧУПАЧЫХА. Здароў, галубка... Як гэта ты ад людзей вырвалася?

КЛОП. Зноў некага за палец укусіла?

ХАХУЛЯ. Не, не кусала. А вы ж мяне трошкі падманулі, дзядзечка Клоп.

КЛОП. Так, што было, тое было. Падмануў. Без падману не пражывеш.

ХАХУЛЯ. Той чалавек, ён зусія ніякі ні дырэктар запаведніка. І запаведніка ніякага пакуль няма. А той чалавек – ён проста вучоны. Заолаг. Ён хахуляў вывучае.

КЛОП. Няхай хоць чорта лысага вывучае, мне што. Усе двухногія аднолькавыя. Ворагі.

ХАХУЛЯ. Не ўсе. Ёсць і добрыя. Гэты нічога аказаўся. Ён мяне аднёс у азёрца з чыстай вадой і выпусціў. А перад тым – вось, паглядзіце, пярсцёнак на лапку начапіў, з нейкімі лічбамі, значкамі. На памяць, напэўна.

КЛОП. Акальцаваў, значыцца... *(Панура.)* Чыстае возера, кажаш? Не бывае такіх.

ХАХУЛЯ. Бывае. Вада празрыстая, а ў ёй жучкі, п'яўкі, чарвячкі розныя круцяцца...

КЛОП. Дык чаго ты вярнулася? Сядзела б у сваім азёрцы...

ХАХУЛЯ. Я ж абяцала вас выратаваць з гэтае бруднае затокі. Забыліся хіба, дзядзька Клоп?

КЛОП. Ну і дзівачка ты! Дарэмна, аднак, старалася. Не пойдзе адсюль ніхто. Мы ўжо тут прызвычаліся.

ХАХУЛЯ. Я Шчупачка забяру з сабой. Яму патрэбная чыстая вада. Падымайся, Шчупачок. *(Катурхае яго.)*

ШЧУПАЧОК *(слабым голасам).* Хахуля, ты? Я так і ведаў, што ты мне прыснішся... *(Кашляе.)*

ХАХУЛЯ. Гэта не сон, Шчупачок. Я знайшла чыстае возера. Вада ў ім без колеру – празрыстая, затое вакол усё каляровае: жоўты пясок, зялёная асака, чырвоныя і белыя каменьчыкі, чорненькія жучкі... Я ведаю, як туды трапіць: спярша па ручаінцы падняцца, потым у балотца, потым па другой ручаінцы. Паплылі, Шчупачок. Там ты паправішся.

ШЧУПАЧОК. Пэўна, гэта ўсё ж сон. Але ты сніся, сніся мне, Хахуля. Калі ты гаворыш, не так горла баліць

ХАХУЛЯ. Падымайся, давай свой плаўнічок. Папльлі хуценька.

ШЧУПАЧЫХА. Куды ты яго зводзіш? Не пушчу!

КЛОП. Пакінь, старая, няхай пльвуць. Яго ўжо не ўтрымаеш. А нам у затоцы спакайней будзе. Пльві, Хахуля. Не крыўдуй на нас.

ХАХУЛЯ. Я не крыўдую.

КЛОП. Э-э, не. Па вачах бачу, што крыўдуеш.

ХАХУЛЯ. Я проста дзіўлюся, навошта ўвесь час хітраваць, падманваць, прыкідвацца, хавацца, падкусваць, шчыкаць? Няўжо іначай нельга?

КЛОП. А як іначай? Што, хіба ты сама ў жыцці нікога не з'ела? Па шчырасці? Якая твая ўлюбёная ежа?

ХАХУЛЯ (*збянтэжаная*). Ну... я не ведаю... можа, п'яўкі...

КЛОП. Ага, п'яўкі. Бачыш? А яны ж таксама жывыя. Нельга пражыць нічога не з'еўшы.

ХАХУЛЯ. Але ж я іх не падманваю, проста даганяю і ем, а часам яны так спрытна ўцякаюць, што мне і не дагнаць... Усё па правілах.

КЛОП. А ім, думаеш, не балюча, як ты іх жвакаеш? Эх ты, Хахуля... Думаеш, падманваць, хітраваць мы самі навучыліся? Гэта двухногія нас навучылі. Яны напрыдумлялі пастак, спінінгаў, вудаў, перамётаў, кручкоў, дынамітаў розных, каб нас нішчыць.

ХАХУЛЯ. Людзі розныя бываюць.

КЛОП. Табе – розныя, а мне аднолькавыя. Пярсцёнак табе падаравалі – ты ўжо і зарадавалася, як нявеста, ты ўжо і абараняеш. Што ж, пльві да іх, пльві. А мы тут жыць будзем – як умеем, як звыклі.

ХАХУЛЯ. Папльлі, Шчупачок. Заставайцеся здаровы, спадары.

ШЧУПАЧОК. Бывай, бабуля. Не сумуй. Я табе вестку прышлю.

Адпльваюць.

СЛІМАК. Пачакайце! І я з вамі.

КЛОП. Во-во, і гэтага рагача прыхапіце з сабой. Надакучыў ён тут.

ШЧУПАЧЫХА. А што, можа, і праўда ў тым возеры жыццё лепшае?

КЛОП. Наўрад ці. Двухногія не пацярпяць, каб там было чыста. Пабудуюць пабач які-небудзь хімкамбінат або кароўнік.

СЛІМАК. А можа, там запаведнік зробіць? Вы ж самі нешта казалі пра запаведнік, я чуў.

КЛОП. Ну, нават калі і запаведнік, што з таго? Пачнуць у машынах вазіць туды сваё начальства – на паляванне, на рыбалку. Дзіка зловяць, прывяжуць да дрэва, начальніку дадуць стрэльбу ў рукі: страляйце. Ён і стрэльне... міма.

ШЧУПАЧЫХА. Адкуль ты ведаеш пра такое, Клопе?

КЛОП. Пляменніца расказвала, бльха. Яна таксама на паляванне ездзіла, на ўласным сабаку.

ШЧУПАЧЫХА. А-а...

КЛОП. Чаго зажурылася, старая? Не бядуй. Я табе казку раскажу. Сустрэліся неяк Прусак з Павуком...

СЛІМАК *(крычыць услед Хахулі і Шчупачку).* Хахуля! Шчупачок! І я хачу ў чыстае возера! Не спяшайцеся! Я вас даганю! Вось толькі клункі збяру, дамок ускіну на плечы – і даганю...

З а с л о н а

НАВАГОДНІ ДЭТЭКТЫЎ

Крымінальнае дзеянне для тэатра ў 2-х дзях, з пралагам, стралянінай, рэкетам, паядынкамі, хлапушкамі, бенгальскімі агнямі і святочнай ёлкай

ДЗЕЙНЫЯ АСОБЫ:

Дзед Мароз

Снягурачка

Бос, ён жа Мядзведзь

Шэры, ён жа Воўк

Мэры, яна ж Ліса

Касы, ён жа Заяц

Лясныя рэкэціры

Варона

Рэжысёр тэатра, ён жа Вядучы

ПРАЛОГ

(На авансцэне з'яўляецца рэжысёр тэатра).

РЭЖЫСЁР ТЭАТРА *(нечым устрывожаны).* Добры дзень, добры дзень, дарагія госці, але... я проста не ведаю, што рабіць. Наш тэатр збіраўся паказаць вам навагоднюю казку – пра Ваўка, Мядзведзя, Лісу, Зайца і, вядома, Дзеда Мароза са Снягурачкай. Ёлку падрыхтавалі святочную. Сядзім, чакаем Дзеда Мароза, каб казку пачынаць. І раптам – такі жах! Дзед Мароз не прыходзіць, па тэлефоне не адказвае. Ёлка не запальваецца. Мы проста ў жаху, не ведаем, што рабіць, гледачы. *(Страшным шэптам.)* А яшчэ ведаеце што? А яшчэ кажуць, што ў лесе з'явіліся нейкія бандыты ў масках...

(Чуюцца аддаленыя стрэлы, свіст, тупат).

РЭЖЫСЁР. Чулі? Гэта яны... А Дзеда Мароза ўсё няма... *(Кліча.)* Дзед Мароз! Дзед Мароз!

(Няма адказу.)

РЭЖЫСЁР. Дзеці, дапамажыце мне. Давайце разам: “Дзед Мароз!”

ДЗЕЦІ. Дзед Мароз! Дзед Мароз!

(Цішыня. І раптам ізноў стрэлы, свіст, тупат. На авансцэну ўрываецца ўзброены да зубоў бандыт у масцы – ШЭРЫ. Ускудлачаная поўсьць, іклы, кіпцюры на лапах выдаюць у ім ваўка).

РЭЖЫСЁР. Хто... хто вас сюды прапусціў?

ШЭРЫ *(наводзіць на рэжысёра зброю, пісталет).* Стаяць! Маўчаць! І ніякіх пытанняў! Ясна?

РЭЖЫСЁР. Добра, добра, шануюны. Але ўсё ж такі дазвольце спытаць, хто вы такі?

ШЭРЫ. Рэкет! Чулі, што гэта такое? Я з лесу. Лясны рэкецір па мянушцы Шэры. І на гэтым усё, ясна? Стаяць! Маўчаць!

ВЯДУЧЫ. Шэры? Мне здалося, што вашыя зубы і кіпцюры я недзе бачыў. Ці не ў казцы пра Чырвоную Шапачку?

ШЭРЫ. Маўчаць! Стаяць! Цяпер пытацца буду я. Баксы ёсць?

ВЯДУЧЫ. Перапрашаю, якія баксы?

ШЭРЫ. Ну, гэтыя, даляры, ёсць? Мані-мані?..

ВЯДУЧЫ. Што вы, шаноўны, якія мані, нам заробак затрымалі...

ШЭРЫ *(азіраючыся).* А гэтыя чаго сабраліся? *(Ківае на залу.)*

ВЯДУЧЫ. Мы ім казку хацелі паказаць навагоднюю. Пра мядзведзя, зайца, лісу, ваўка, Дзеда Мароза і Снягурачку. Ды вось Дзед Мароз нечага падвёў.

ШЭРЫ. Ясна. Стаяць. Маўчаць. Ніякіх снягурачак. Ніякіх маразоў і казак. Гэта несучасна. Сучасныя дзеці не любяць казак. Яны любяць дэтэктывы, баявікі і ж-ж-жах!.. Ясна?

ВЯДУЧЫ. Дазвольце з вамі не пагадзіцца, шаноўны Шэры...

ШЭРЫ. Усё!.. Я сказаў. Маўчаць. Стаяць. Я сказаў: дэтэктыў. Сёння дзеці будуць глядзець дэтэктыў.

ВЯДУЧЫ. Але, шаноўны Шэры...

ШЭРЫ. Ніякіх "але". Я сказаў: дэтэктыў. Са стрэламі, выбухамі і, можа быць... *(Робіць рух, намякаючы на забойства).*

ВЯДУЧЫ. А можа, гэта будзе трохкі казка? Трошкі дэтэктыў, трохкі казка? Скажам так: навагодні казачны дэтэктыў?..

(Раптам чуюцца далёкія стрэлы, свіст).

ШЭРЫ. Шаноўны, годзе пудрыць мне мазгі. Дэтэктыў, не дэтэктыў... Не бойцеся, сумна вам не будзе... *(Ізноў свіст.)* Мяне кліча Бос. Усё. Можаце адчыняць заслону. *(Знікае).*

ВЯДУЧЫ. Трэба ж, такая неспадзяванка. Прыйшоў гэты гангстэр з зубамі і кіпцюрамі і ўсё наблытаў. І Дзеда Мароза ўсё няма... *(Накручвае тэлефон.)* Ало, гэта фірма “Навагоднія паслугі”? Тут працуе Дзед Мароз? Няма адказу... Можна на яго ўжо рэкеціры напалі? Ну, што ж, круці – не круці, а трэба адчыняць заслону.

(Заслона адчыняецца).

ДЗЕЯ ПЕРШАЯ

КАРЦІНА ПЕРШАЯ

(Офіс фірмы “Навагоднія паслугі”. Письмовы стол, камп'ютар, тэлефон, сэйф. За камп'ютарам сядзіць маладзенькая Снягурачка. Ззаду печ. На печы храпе Дзед Мароз, накрыты кажухом. Каля печы валёнкі. Уверсе шылда: “Фірма “Навагоднія паслугі”).

СНЯГУРКА. Дзядуля! Дзядуля Мароз, прачніся, чуеш? *(У адказ – храп.)* Дзядуля Мароз! Новы год на печы праспіш.

ДЗЕД МАРОЗ. Пачакай... Снягурачка... дай астатні сон даглядзець...

СНЯГУРКА. Хопіця, дзядулька, спаць. Кліенты даўно ўжо чакаюць. У школах, садках. І ў дзіцячым тэатры. Усё! Ты як хочаш, а я падключаю тэлефон. *(Падключыла).*

ДЗЕД МАРОЗ. Чакай... зараз... на другі бок павярнуся...

(Зазваніў тэлефон).

СНЯГУРКА *(бярэ трубку).* Ало, фірма “Навагоднія паслугі” слухае. Вам патрэбен Дзед Мароз? У садок на ранішнік? Заказ прыняты. У парадку чаргі. *(Кладзе трубку.)* Ты чуў, Дзядуля? Дзеці цябе прычкакаліся. З тэатра яшчэ ўчора званілі... Ты падымешся ці не?

ДЗЕД МАРОЗ (*варочаецца на печы, бурчыць*). Ну, во, зараз кіну печ і пайдз некуды ў нейкі тэатр...

СНЯГУРКА. А марожанае любіш? Трэба, дзядуля, ісці на працу. А то марожанага не куплю.

ДЗЕД МАРОЗ (*варочаецца, крэхча*). Нешта галава баліць. Пайсці на бальнічны, ці што...

(*Злез з печы, трапіў нагамі ў валёнкі, схопіўся за галаву*).

СНЯГУРКА. Галава баліць? З чаго б гэта? Ты што, дзядуля, падарункі ўчора па хатах насіў?

ДЗЕД МАРОЗ (*падбіраючы кульбу, неахвотна*). Ну, насіў...

СНЯГУРКА. Частавалі чым-небудзь?

ДЗЕД МАРОЗ. Ну, частавалі... Гэтай... “Фантай” частавалі...

СНЯГУРКА. Не трэба, дзядуля, злоўжываць “Фантай”. У тваім узросце шкода.

ДЗЕД МАРОЗ (*вохкае*). Вох... І спіна нешта баліць...

СНЯГУРКА. Трэба менш на печы ляжаць. Аэробікай займацца. Табе трэба глядзець па тэлевізары ўрокі Наталлі Наважылавай і паўтараць рухі.

ДЗЕД МАРОЗ. Дык яны там ногі падкідаюць і ў вузел завязваюцца. А мяне, як у вузел завязуся, ужо не развяжаш.

СНЯГУРКА. Нічога, як-небудзь развяжам. А цяпер, дзядуля, бяры мяшок з цукеркамі. (*Падае мяшок*). Запамінай інструкцыю. Спачатку ідзі ў тэатр – там даўно чакаюць. З дарогі не збочвай. У лес не заглыбляйся, там нейкія бандыты завяліся. Салодкім не злоўжывай. “Фантай” таксама. Запомніў?

ДЗЕД МАРОЗ. Значыцца, гэта... Салодкім не захапляйся... А гэтым... горкім?

СНЯГУРКА. Дзядуля, больш сур'ёзна, калі ласка.
Нельга ў тваім узросце быць такім легкадумным.

(Раптам у вакне з'яўляецца Варона).

ВАРОНА. Сор-рам! Сор-рам!

ДЗЕД МАРОЗ. А гэтая птушка адкуль з'явілася?
Яшчэ й каркае... Кьш! *(Ускінуў на плечы мех, узяў кульбу і пайшоў).*

КАРЦІНА ДРУГАЯ

(Паляна ў зімовым лесе. Пад вялікай ёлкай – стол за ім сядзіць Бос у чорнай масцы, за якой, аднак, можна пазнаць Мядзведзя. Перад ім, таксама ў чорных масках, – Шэры (Воўк), Мэры (Ліса) і Касы (Заяц). На сталі – камп'ютар, тэлефон, “відзік”. На ёлцы шылда – “Фірма “Лясны рэкет”).

БОС. Хэлоў, Шэры!

ШЭРЫ. Хэлоў, Бос!

БОС. Хэлоў, Мэры!

МЭРЫ. Хэлоў, Бос!

БОС. Хэлоў, Касы!

КАСЫ. Хэлоў, Бос!

БОС. Слухаць мае інструкцыі. У накірунку да дзіцячага тэатра рухаецца Дзед Мароз і цягне за сабой санкі, на якіх – мех з навагоднімі падарункамі. Наша задача...

ШЭРЫ. ...Адабраць падарункі і з'есці.

БОС. Маўчаць, Шэры! Наша задача: захапіць Дзеда Мароза і патрабаваць ад іхняе фірмы выкуп. Аперацыю праводзім у тры этапы. Першы этап пад назвай “Дзядуля, колькі часу?” праводзіць... Касы.

КАСЫ. А чаму я? Як што – дык адразу Касы...

БОС. Маўчаць! Першы этап – разведка. Вывучаем кліента. Палохаем.

ШЭРЫ (*рагоча*). Касы напалохае!

БОС. Маўчаць! Касы, апранай маску. Бяры рагатку.

КАСЫ. Ёсць, Бос.

БОС. Другі этап, пад кодавай назвай “Дзед, дай закурыць!”, праводзіць Шэры.

ШЭРЫ. Ёсць, Бос.

БОС. Заключны этап, з узяццем кліента, праводзіць Мэры. Кодавая назва – “Олдмэн, пачастуйце “Снікерсам”. Мэры, ты павінна скарыстаць усю жаночую абаяльнасць. Я хацеў сказаць “лісіную абаяльнасць”. Апрані футра. Прычашы як след хвост.

МЭРЫ. Ёсць прычасаць хвост.

БОС. Касы, ты першы. Прыступіць да аперацыі.

КАСЫ. Ёсць, Бос. (*Знікае*).

БОС. Шэры, ты наступны. Падрыхтавацца.

ШЭРЫ. Ёсць, Бос.

(Мэры падключае “відзік” – на экране разгортваецца бойка з удзелам Шварцэнэгера).

КАРЦІНА ТРЭЦЯЯ

(Авансцэна. Дзед Мароз цягне санкі з мехам. Спыныўся, выцірае пот, крэхча).

ДЗЕД **МАРОЗ.** Горача! Гэтак і растаць лёгка. Пасядзець хіба? А ці можна? Інструкцыя нібыта не забараняе. (Сядае.) Як там “снікерсы”, ці не расталі? (*Развязвае мех, дастае слодыч.*) Гэта што?

“Снікерс”? А гэта? “Баўнці”? О, райская асалода! (*Нюхае.*) Смачна, аднак, пахне. Хіба пакаштаваць адну? Сяду на пянёк, з’ем “Баўнці”...

(Адкуль ні вазьміся на ёлку спланіравала Варона).

ВАРОНА. Сор-рам! Сор-рам гр-рысці чужыя падар-руначкі!

ДЗЕД МАРОЗ. Кыш! Я ж толькі пакаштаваць.
(Жуе.) Райская асалода... Ну, цяпер можна і ў санкі ўпрагацца. (Упрагаецца ў санкі).

(Раптам выскоквае Касы – у чорнай масцы, з рагаткай).

КАСЫ. Дзядуля Мароз!

ДЗЕД МАРОЗ (уздрыгвае). Га?

КАСЫ. Скажыце, калі ласка, колькі часу?

ДЗЕД МАРОЗ. Ды малым ужо спаць пара.
(Устрывожана.) А ты хто такі? Ты чаго ў мяне з рагаткі цэлішся?

КАСЫ. Стаяць! А то бульбінай застрэлю! Рукі ўгору!
(Дзед Мароз наволі падымае рукі ўгору. І раптам пляснуў рукавіцамі – як стрэліў).

ДЗЕД МАРОЗ. Замарожу!

КАСЫ. Вой-вой-вой! (Ад страху кінуў рагатку, перакуліўся цераз галаву і кінуўся найцёкі).

ДЗЕД МАРОЗ (рагоча). Стой! куды ты? Даганю!
Замарожу!

КАСЫ (здалёк, уцякаючы.) Ну, Дзед Мароз, пачакай!

ДЗЕД МАРОЗ. Нават рагатку кінуў, хуліган... Як я яго, га, Варона?

ВАРОНА. Бр-рава! Бр-рава! Пер-раможца!

ДЗЕД МАРОЗ. Ну, час і ў дарогу. (Упрагаецца ў санкі).

(Здалёк даносіцца воўчаевыцё. Свецяцца ў цемры вочы.)

ДЗЕД МАРОЗ. Во... вые нехта...
(Са змроку з'яўляецца Шэры.)

ШЭРЫ (хрыпатым голасам). Гэта дзядуля Мароз?

ДЗЕД МАРОЗ. Ну, мароз. А ты хто?

ШЭРЫ. А я Шэры. Я цэлы год не курыў, ажно вушы папухлі. Дай, дзед, закурыць.

ДЗЕД МАРОЗ. Закурыць? А ты ведаеш, што кажа Мінздраў? Мінздраў папярэдзвае...

ШЭРЫ. Папярэджваю я: у мяне няма часу. Даставай цыгарэты.

ДЗЕД МАРОЗ. Ну, калі пан так просіць... *(Палез у кішэню, дастае якісь пачак.)* У мяне і запалкі ёсць... *(Дастае запалкі – і падпальвае цэлы жмут бенгальскіх агнёў).*

(Ярка зазіхацела, рассыпаліся іскрамі, зашыпелі бенгальскія агні. Шэры закруціўся на месцы, адмахваючыся ад кусачых «камароў». Не вытрымай – і кінуўся бегчы, выючы).

ДЗЕД МАРОЗ. А што, не ўпадабаў? Кусачыя аказаліся цыгарэткі? Бенгальскія! Вось зараз поўсць на табе падпалю! Ты куды? Лаві яго! Ату! Хвост падпалю!

(Шэры з выціём уцякае).

ДЗЕД МАРОЗ. Уцёк... Бач ты, бенгальскіх агнёў баіцца. А сам прасіў: закурыць дай. А я ж яму казаў: Мінздраў папярэджвае!

ВАРОНА. Ур-ра! Бр-раво!

ДЗЕД МАРОЗ. Хай сабе брава, але я стаміўся. Прысесці, ці што? *(Сядае на санкі.)* Яшчэ адзін «Снікерс» з'есці, ці што? *(Апусціў руку ў мех).*

ВАРОНА. Солр-рам!

ДЗЕД МАРОЗ. Сорам, мая Мілая, – гэта калі пенсіянеры галадаюць. *(Углядаецца.)* А хто гэта там яшчэ шыбуе па снезе? Паненка, ці хто? Ды яшчэ так шыкоўна апранутая – у рыжым футры...

(З'яўляецца Мэры).

МЭРЫ. Хэлоў, олдмэн.

ДЗЕД МАРОЗ. Хэлоў, калі не жартуеш... хвастатая паненка. Прабач, не ведаю як цябе клікаць.

МЭРЫ. Мэры. Можна «проста Марыя».

ДЗЕД МАРОЗ. Добрае імя.

МЭРЫ. Олдмэн, ці не пачаставалі б вы мяне...

ДЗЕД МАРОЗ. Цыгарэтай? Мінздраў
папярэджвае...

МЭРЫ. ... «Снікерсам».

ДЗЕД МАРОЗ. «Снікерсам»? Дык гэта ж падарункі
дзіцячыя.

МЭРЫ. Дзядуля, я ж таксама маленькая. Яшчэ ў
школу не хаджу. А «Снікерс» страшэнна хочацца
пакаштаваць. А я цябе, дзядулька, таксама нечым
пачастую. (Шэпча на вуха.)

ДЗЕД МАРОЗ. Не, не і не! Мне Снягурачка
сказала: «Фантай» не злоўжывай.

МЭРЫ. Дзядуля, дык гэта ж не «Фанта». Гэта «Пэпсі».
Хочаш бутэлячку «Пэпсі»?

ДЗЕД МАРОЗ. Ты лічыш?

МЭРЫ. Дзядуля! Моладзь выбірае «Пэпсі». І ты не
такі ўжо стары. (Налівае шклянку напою).

ДЗЕД МАРОЗ. Ну, што ж, Дзед Мароз таксама
выбірае «Пэпсі». (П'е.)

МЭРЫ. Ну як?

ДЗЕД МАРОЗ. Клас! (Падымае палец, сам пачынае
завальвацца на санкі. Заваліўся).

МЭРЫ. Ах, адмэн, олдмэн... Ці ж можна так
давяраць кожнай стрэчнай... Нельга быць такім
легкадумным. Нельга піць «Пэпсі» разам са снатворным.
Ну, што ж, можна далажыць Босу пра паспяховае
завяршэнне аперацыі «Олдмэн, пачастуйце «Снікерсам».

З А С Л О Н А

ДЗЕЯ ДРУГАЯ

КАРЦІНА ЧАЦВЁРТАЯ

(Ізноў фірма «Лясны рэкет». Бос паставіў у шыхт сваю банду, сам сядзіць у фатэлі).

БОС. Касы!

КАСЫ. Ёс, сэр!

БОС. Шэры!

ШЭРЫ. Ёс, сэр

БОС. Мэры!

МЭРЫ. Ёс, сэр!

БОС. За ўдала праведзеную аперацыю ўсім падзяка.

ШЭРЫ. А Касому завошта? Ён ад страху мокрую справу зрабіў...

КАСЫ. Ну, вось, ледзьве што – адразу: «Касы, Касы...» А сам? Бенгальскіх агнёў напалохаўся.

ШЭРЫ *(дражніцца)*. Касы, купіў бы ты сабе памперсы «Лібера». Яны – лепшы сябра... зайцоў. *(Рагоча)*.

БОС. Маўчаць! Шэры, прыевсці кліента.

ШЭРЫ. Слухаю.

(Чуваць, як у суседнім пакоі Шэры раскарухвае Дзеда Мароза: «Давай, прачынайся, Дзед Мароз, а то Новы год праспіш».

Вяртаецца Шэры з Дзедам Марозам).

БОС. *(прыглядаецца)*. Дык гэта і ёсць той самы Дзед Мароз? З фірмы «Наавгоднія паслугі»? Вітаю, калега. У нас таксама фірма.

ДЗЕД МАРОЗ *(махнуўшы рукой)*. Бачу, бандыцкая ваша фірма.

БОС. Памыляешся, шаноўны. Мы не бандыты.

ШЭРЫ. Мы – сумленныя рэкеціры.

ДЗЕД МАРОЗ. Што савой аб пень, што пнём аб саву – усё адно бандыты.

БОС. Ізноў памыляешся, дарагі. У нас можа быць пнём аб галаву. Зразумеў?

ДЗЕД МАРОЗ. Што тут разумець...

БОС. Значыць, так, стары. Што ў цябе ў мяху?

ДЗЕД МАРОЗ. «Снікерсы»... «Марсы»...

БОС. Не падыходзіць. Нам трэба «баксы».

ДЗЕД МАРОЗ. Чаго?

БОС. Не прыкідвайся. Твой выкуп будзе каштаваць адзін мільён даляраў. Ясна?

ДЗЕД МАРОЗ. Ды ты што, сыноч? Наша фірма не за даляры працуе. Мы людзям свята робім. Бяры хіба што «зайчыкамі».

ШЭРЫ. «Зайчыкі» нам не трэба. У нас свой ёсць зайчык, касы ды мокры, не ведаем, куды падзець.

ДЗЕД МАРОЗ. Ды навошта вам такія грошы, хлопцы?

БОС. Табе што за справа? Вось я ў Гімалаі хачу эміграваць. Хачу стаць гімалайскія мядзведзем. Каб мяне ўсе так і называлі: пан Мядзведзь Гімалайскі.

ШЭРЫ. А я «Мерседэс» хачу купіць.

ДЗЕД МАРОЗ. Нашто ён табе ў лесе?

ШЭРЫ. Буду паміж дрэвамі ездзіць, вожыкаў душыць. Развялося іх тут, вожыкаў. Усе пяткі пакалолі.

МЭРЫ. А я паеду на Канары. І завяду сабе... куратнік.

ДЗЕД МАРОЗ. То ўжо будзе не куратнік, а канарэчнік...

КАСЫ. А я... а я... а я... яшчэ не прыдумаў.

БОС. Ну дык што? Будзе мільён?

ДЗЕД МАРОЗ. Мільён? Мільён дуль табе пад нос!

БОС. Ай-я-яй, а яшчэ культурны Дзед Мароз... Шэры, падай тэлефон. *(Накручвае нумар.)* Ало? Гэта фірма «Навагоднія паслугі»? Снягурачка? Вас турбуе калега з фірмы «Лясны рэкет». Я мушу паведаміць вам, непрыемнаю навіну. Ваш дзядуля Мароз

прыблукі да нас у гасці і нізавошта не хоча дахаты. Патрабуе выкуп у мільён даляраў. Не верыце? Перадаю яму трубку. *(Да Дзеда Мароза.)* Размаўляй, упарты пенсіянер.

ДЗЕД МАРОЗ *(у трубку)*. Прывітанне, Снягурачка.

СНЯГУРАЧКА *(з трубки)*. Дзядуля! З табой усё ў парадку?

ДЗЕД МАРОЗ. Са мной усё ў парадку, Снягурачка. Толькі яны хочуць зрабіць мне пнём па галаве.

СНЯГУРАЧКА. Чаго яны хочуць?

БОС *(адбірае трубку)*. Ты зразумела, дзяўчынка? Збірай мільён даляраў і прынось сюды. Удзень даляры – увечары дзядулю. А інакш... Беднай Снягурачцы давядзецца моцна сумаваць. Мы – простыя рекеціры, жывем сярод ёлак. У нас закон джунгляў.

КАСЫ. Бедныя дзеткі... Ніколі яны больш не сустрэнуцца з Дзедам Марозам. *(Румзае.)* Ніхто іх не пачастуе «Снікерсам»... і ёлкі навагодняй не запаліць...

БОС. Ты ўсё зразумела, дзяўчынка? Тады думай. *(Кладзе трубку.)* Шэры! Сцеражы старога. Адказваеш за яго галавой. І... вушамі. Вачэй з яго не зводзь, сняжынкі з яго здымай. Стары каштуе мільён даляраў.

МЭРЫ *(летуценна)*. Мільён даляраў... Залаты олдмэн...

БОС. Усім адпачываць. Дазваляю паглядзець «Відзік».

(Усе ўтаропліваюцца на экран, на якім разыгрываецца чарговая бойка з удзелам Шварцэнэгера).

КАРЦІНА ПЯТАЯ

(Ізноў офіс фірмы «Навагоднія паслугі». Снягурачка сядзіць у задуменні. Залятае Варона).

ВАРОНА. Кар-р! Кар-р! Гор-ра! Стар-рэнькага ўкралі!

СНЯГУРАЧКА. Ведаю ўжо. Што ж рабіць? Патэлефаную ў міліцыю. *(Набірае нумар 02.)* Алё, міліцыя?

ГОЛАС. Дзесяты слухае.

СНЯГУРАЧКА. Дарагая міліцыя! Гаворыць фірма «Навагоднія паслугі». У нас вялікае няшчасце: «Лясныя рэкеціры» укралі Дзеда Мароза і патрабуюць за яго мільён даляраў. Зрабіце што-небудзь.

ГОЛАС. Гэта хто гаворыць?

СНЯГУРАЧКА. Гаворыць Снягурачка.

ГОЛАС. Дзяўчынка, перастань балавацца па тэлефоне, а то аштрафуюем. Нам не да дзіцячых казак. *(Кароткія гудкі).*

СНЯГУРАЧКА. Не вераць... Ну, што ж рабіць? Можа патэлефанаваць прыватнаму дэтэктыву? Быў у нас адзін добры знаёмы ў Англіі... Недзе ў мяне нумар быў запісаны... *(Накручвае тэлефонны дыск.)* Алё? Гэта Бэйкер-стрыт? Тут жыве містэр Шэрлак Холмс? Няма дома? З кім я размаўляю?

ГОЛАС. Гаворыць місіс Хадсан. Шэрлак Холмс адсутнічае. Ён паехаў у камандзіроўку па справе нейкай сабакі... як яе там... зараз пагляджу ў запісах... так, па справе сабакі Баскервіляў. Ён прасіў перадаць, каб ніхто не выходзіў уначы на тарфяныя балоты. *(Кароткія гудкі).*

СНЯГУРАЧКА. Ну, вось, і тут няўдача... Каму ж цяпер званіць? Можа, Шварцэнэгеру? Але я чытала ў газетах, што ён некуды паляцеў здымацца ў «Зорных войнах»... Што ж рабіць, што ж рабіць? Дзе ж узяць той мільён? *(Да залы.)* Дзеці, можа з вас хто пазычыць мільён даляраў? *(У адчай.)* Няўжо мне больш ніколі не пакаштаваць марожанага?

(Тэлефонны званок. Снягурачка бярэ трубку).

ГОЛАС БОСА *(па тэлефоне).* Гаворыць «Лясны рэкет». Ты мяне чуеш, дзяўчынка?

СНЯГУРАЧКА. Чую, чую.

ГОЛАС. Слухай уважліва. Праз гадзіну сэйф з мільёнам даляраў павінен стаяць на лясной паляне. Не будзе – наракай на сябе. Настае адліга. Дзядуля Мароз можа растаяць і ператварыцца ў калюжыну талай вады.

СНЯГУРАЧКА. Але ж, паважаны рэкецір...

ГОЛАС БОСА. Няма часу. Варушыся, дзяўчынка.
(Кароткія гудкі).

СНЯГУРАЧКА. Што рабіць, ну, што рабіць? Сэйф у нас ёсць, але пусты... Што ім пакласці ў гэты сэйф? Ну, каму ж гэта хочацца, каб дзядуля ператварыўся ў калюжыну талай вады? (Раззлавалася.) Нахабныя якія! Пачакайце, я вам прывязу мільён даляраў!..

КАРЦІНА ШОСТАЯ

(Фірма «Лясны рэкет». Бос на звыклым месцы, поруч – Мэры, Шэры. Убягае Касы).

КАСЫ. Бос, ёсць навіны!

БОС. Ну?

КАСЫ. Я... гэта... выбягаю на лясную паляну, хачу асінавай кары пагрызці, аж бачу – стаіць сэйф. А на сэйфе надпіс: «Мільён даляраў ад «Навагодніх паслуг» – «Лясному рэкету». «Навагодні падаруначак».

БОС. Выдатна! Шэры!

ШЭРЫ. Слухаю, Бос.

БОС. З санкамі – на паляну. Даставіць сюды сэйф.

ШЭРЫ. Слухаю, Бос. (Выходзіць).

БОС (летуценна). За мільён даляраў я куплю сабе новую бярлогу і пастаўлю ў ёй тэлевізар «Панасонік» са спадарожнікавай антэнай...

КАСЫ. А Гімалаі? Як жа Гімалаі?

БОС. А Гімалаі таксама можна па тэлевізары пабачыць, у клубе кінападарожнікаў...

(З'яўляецца Шэры, цягне за сабой санкі з сэйфам).

ШЭРЫ. Ну ж і цяжці!.. Не думаў, што мільён
столькі важыць...

БОС. Маўчаць! Касы! Бяры інструменты, адчыняй!

КАСЫ. Ізноў «Касы»... *(Бярэ адмычкі, возіцца з сэйфам).*

(Дзверы сэйфа марудна, з рыпеннем адчыняюцца. Усе спрабуюць, штурхаючы адзін аднаго, зазірнуць у яго).

БОС *(разганяючы ўсіх).* Усім стаяць! Лапы прыбраць!
Я сам буду лічыць. *(Адхіснуўся.)* Вой, хто гэта?

СНЯГУРАЧКА *(паказваецца з сэйфа, трымаючы ў руцэ пісталет).* Добра сказана, Бос. Усім стаяць. Ні з места. Рукі за голаў.

КАСЫ. А ў нас няма рук, у нас лапы.

СНЯГУРАЧКА. Тады – лапы за голаў. Хутка!

(Усе марудна, неахвотна падымаюць лапы ўгору. Апроч Мэры).

МЭРЫ. Ой, мне блага! Ой, млосна мне! Ой, дзе мой валідол?.. *(Запускае лапу ў сваю сумачку, але замест лекаў выцягвае адтуль дамскі пісталет.)* Рукі ўгору!

(Снягурачка паспела адскочыць і схваціла за сэйф, у той жа час Мэры стрэліла. Распачынаецца несусветная мітусня – беганіна, страляніна. Рэкеціры павыхоплівалі «пушкі», палююць за Снягурачкай, тая ліха адстрэльваецца. Ёй удаецца абязброіць Шэрага і Мэры, Касы ад страху зашыўся ў нейкую шчыліну. Але Бос, падцікаваўшы зручны момант, навіў на Снягурачку свой пісталет).

БОС. Стаяць! Маўчаць! Зброю – на падлогу!

(Снягурачка кінула пісталет на зямлю, але адначасова выхапіла з-за пояса хлапушку. Выбух – і фантан канфеці ўздымаецца ў паветра, воблакам накрывае Боса. Пакуль Бос, крэхчучы, абтрасае з сябе каляровыя кружочки, Снягурачка выхоплівае з яго кіпцяў рэвальвер).

СНЯГУРАЧКА. Рукі ўгору! *(Да Касога.)* Хлопчык з вушамі, зараз жа схавай рагатку! Усім стаяць!

БОС. А можна мне пасядзець? Я старэнькі, тоўсты, у мяне спіна баліць...

СНЯГУРАЧКА. Добра, пасядзі. А ўсім астатнім – стаяць!

(Усе неахвотна падымаюцца.)

БОС. Добра, ты перамагла, дзяўчынка. Чаго ж ты хочаш ад нас?

СНЯГУРАЧКА. Быццам не ведаеш? Аддавай Дзядулю Мароза!

БОС. Добра, добра, зараз аддамо. Шэры, прывесці! *(Шэпча яму на вуха.)* Паспрабуй варыянт «Чырвоная Шапачка».

ШЭРЫ. Слухаю, Бос. *(Выходзіць.)*

СНЯГУРАЧКА. Пра што гэта вы шапталіся?

БОС *(лісліва).* Цябе хвалілі. Прыгожая, кажам, як Чырвоная Шапачка... Якой касмецікай карыстаешся? Ад «Лямонці»?

СНЯГУРАЧКА. Я касметыкі не ўжываю...

БОС *(лісліва).* Дзяўчынка, ты не крыўдуй на нас. Мы проста так. Мы гуляліся. Жывем тут у лесе, нібы ў джунглях. «Маўглі» чытала? Закон зграі... ведаеш?

СНЯГУРАЧКА. «Маўглі»? Хіба там напісана, што можна крыўдзіць старых людзей?

(Уваходзіць Шэры, пераапрануты Дзедам Марозам, з прычэпленай барадой, у кажуху, шапцы, з кульбачкай. Снягурачка кідаецца да яго.)

СНЯГУРАЧКА. Дзядуля! Як я рада, што ты жывы!

ШЭРЫ. Унучачка! Я таксама рады, што ты жывая, прыгожанькая... тоўсценькая... апетытненькая...

СНЯГУРАЧКА. Вой! Дзядуля! А чаму ў цябе такія вялікія рукі?

ШЭРЫ. А я пачаў культурызмам займацца.

СНЯГУРАЧКА. А чаму ў цябе такія доўгія кіпцюры?

ШЭРЫ. А гэта ў мяне манікюр.

СНЯГУРАЧКА. Дзядуля, а чаму ў цябе такія вострыя зубы?

ШЭРЫ. А гэта таму, што я ем маленькіх дзяўчынак! І карыстаюся пастай «Блэнд-а-мэд», каб не ўтварыўся кіслотны налёт!

(Шэры зарыкаў, раскрыў папчу, наставіў кіпці і наступае на Снягурачку. Тая адступае, раптам робіць няўлоўны рух – і Шэры аказваецца на зямлі. Выскачыў Касы, ляціць проста на Снягурачку, як быццам спрабуе баднуць яе галавой. Снягурачка хапае яго за вушы і спрытна перакідае цераз сябе. Пачынаецца ізноў мітусня і мітрэнга, падчас якой Снягурачка спрытнымі «прыёмчыкамі» раскідвае ворагаў у розныя бакі, заблытвае Мэры ў стужку серпанціну і закідае Касога ў сэйф. Тым часам на яе насоўваецца Бос, які насуперак сваёй нямогласці падымаецца-такі з крэсла. Снягурачка яго не бачыць. Але ў гэты час з'яўляецца сапраўдны Дзед Мароз і апускае на галаву Босу мех. Бос падае на зямлю).

ДЗЕД МАРОЗ. Кліент гатовы...

ВАРОНА *(прызямляецца на ёлцы).* Ур-ра! Перрамога!ДЗЕК

ДЗЕД МАРОЗ. Ну, хто тут крыўдзіць маю ўнучку Снягурачку?

ШЭРЫ. Ваша ўнучка, дзядуля, даволі нявыхаваная дзяўчынка. На старэйшых прыёмы адпрацоўвае.

МЭРЫ. Усю нашу фірму раскалашмаціла...

ДЗЕД МАРОЗ. Праўда? Ну, віншую, Снягурачка, з перамогай.

СНЯГУРАЧКА. Дзякуй, дзядуля. Каб не ты, не было б перамогі. Дзе яны цябе трымалі? У камеры?

ДЗЕД МАРОЗ. У халадзільніку. У «Самсунгу».

ШЭРЫ *(бурчыць).* Клапаціліся, можна сказаць, як пра роднага, у халадзільніку трымалі, каб не сапсаваўся. А яны... *(Шчоўкае зубамі).*

ДЗЕД МАРОЗ. Ну-ну, ты не шчоўкай зубамі. Глядзі, каб хвост не папсаваў. Памятаеш бенгальскія агні? (*Шэры падціснуў хвост.*) Куды гэтых бандытаў здаць, га, Снягурачка? Можа, у міліцыю?

ШЭРЫ. Не трэба нас у міліцыю. Мы не бандыты.

ДЗЕД МАРОЗ. Хто ж вы такія?

БОС. Мы – ціхія лясныя звяры. (*Здымае маску, за ім усе астатнія.*)

(*На паляне стаяць Мядзведзь, Воўк, Заяц, Ліса.*)

СНЯГУРАЧКА. І праўда – звяры... Ая-я-яй, як не сорамна табе, Міша! Ну, добра, Шэры хуліганіць, дык на тое ён і воўк. А ты? Ты ж добры? А ты, заяц? Таксама ў рэкеціры падаўся? Морквы табе не хапала ці кары асінавай?

ДЗЕД МАРОЗ (*змрочна*). Трэба іх у заапарк здаць.

ШЭРЫ (*спалохана*). Не хачу ў заапарк!.. Там будуць аднымі супавымі наборамі карміць.

БОС. Не трэба ў заапарк... (*Енчыць.*) Не хачу... Хачу ў Гімалаі! Адпусціце мяне ў Гімалаі, га? А то я каго-небудзь з'ем!

СНЯГУРАЧКА. А табе абавязкова каго-небудзь есці? На дыету час пераходзіць. Глядзі, які стаў тоўсты.

БОС. Снягурачка!.. Ды хіба я... Ды я ж не хацеў! Ды ты ж мой густ ведаеш – маліны, мёд. Ды я ж ніколі нічога! Снягурачка, да гэта ж ён вінаваты! (*Паказвае на Дзеда Мароза.*)

СНЯГУРАЧКА. Хто? Дзядуля?

КАСЫ. Ён, ён! Гэта ён летась прыходзіў да нас у лес з Новым годам вшншаваць. І падаруначак прынёс: “відзік” і касеты.

ДЗЕД МАРОЗ. Дык што з таго, няўдзячны заяц? Пашкадаваў вас: жывеце ў лесе, цывілізацыі не бачыце. Хай, думаю, будзе ў іх культурная праграма...

ШЭРЫ. А на касетах – што? Нішто сабе культурная праграма! Страляюць і б'юцца, страляюць і б'юцца! Страх

суцэльны! Як усё адно ваўкоў абкладаюць. Тут хочаш не хочаш, але азвярэеш.

МЭРЫ. А што там яшчэ на касетах было-о... Проста казаць сорамна.

БОС. Ты, дзед, не тое рабіў, што трэба. Ты, можна сказаць, прапагандаваў жорсткасць і насілле.

ДЗЕД МАРОЗ. Што, што я прапагандаваў? Я ж настрой вам узняць хацеў! Я ж хацеў, каб вы паглядзелі, як Шварцэнэгер хвацка б'ецца! Аднаму пад дых – раз! Другому ў сківіцу – два! Паглядзелі – адключылі. Хіба нельга, паглядзеўшы дэтэктыў, заставацца чалавекам?

ШЭРЫ. Якія тут людзі? Дзе ты бачыў тут людзей? Яшчэ ў восень былі, апенькі збіралі, а цяпер...

БОС. І праўда, Снягурка. Тут і так звярэеш, а нагледзішся гэтых боек па тэлевізары...

ШЭРЫ. А яшчэ і вожыкі гэтыя. Зусім распаясаліся. Усе пяткі пакалолі.

МЭРЫ. А мы прыгожа жыць хочам. Прыгожа жыць не забароніш. У цябе, дзядуля, ёсць касеты, дзе прыгожае жыццё паказваюць?

ДЗЕД МАРОЗ. Ну, што табе? “Санту Барбару”? “Рабыню Ізаўру”? Усё ёсць.

КАСЫ. А я не хачу “Санту Барбару”. Там цалуюцца. А я яшчэ маленькі. Я хачу “мульцікі”. “Ну, пачакай!” хачу.

ДЗЕД МАРОЗ. “Ну, пачакай!”? Во якраз гэтага не прыхапіў. Ну, пачакай да заўтра.

КАСЫ. Не, не, не, не жадаю да заётра,
Не, не, не, не, я хачу цяпер...

ДЗЕД МАРОЗ. Ну, што я вам дам цяпер? Можна, ёлку вам навагоднюю запаліць? Дзе мая чароўная кульба? *(Стукае кульбай.)* А ну, ёлка, запаліся!

(Ёлка, аднак, не запальваецца.)

ДЗЕД МАРОЗ. Што такое? *(Паўтарае манеўр з кульбай.)* Запальвайся, кажу табе! *(Ёлка не запальваецца.)*

Што такое? А-а, разумею. Тут у лесе электрычнасці няма.
(Да звяр'ё.) Паставіце слупы, правядзеце электрычнасць
– тады ёлка будзе гарэць.

ЗВЯРЫ *(расчаравана)*. А раней нельга?

ДЗЕД МАРОЗ. Раней нельга.

СНЯГУРАЧКА. Дзядуля, ты ж казаў, што твая
кульба чароўная?

ДЗЕД МАРОЗ. Унучачка, яна некалі была
чароўная. Але яна сапсавалася, калі я ў халадзільніку
сядзеў. Ад холаду ў яе батарэйкі селі.

СНЯГУРАЧКА. Дзядуля, а можа ты забыў чароўныя
словы? Мы зараз іх разам прыгадаем. А ну, дзеці,
паўтарайце!

Ёлка, ёлка, загарыся
Ды агнямі заіскрыся!

*(Паўтарае магічныя словы разам з дзецьмі, і ёлка
запальваецца).*

ВАРОНА. Ур-ра!

ДЗЕД МАРОЗ. Вось вам і цуд, звяр'ё. А я вам магу
яшчэ дыскатэку наладзіць! *(Стукае кульбай.)* Музыка!

(Загучала музыка).

ДЗЕД МАРОЗ. А ну, звяры, дзеці – у карагод! А
потым падарункі пачну раздаваць!

*(Акцёры распачынаюць навагодні карагод, уцягваючы
ў яго дзяцей).*

К А Н Е Ц

МАЛЕНЬКІ ЗБРАЯНОСЕЦ

Рыцарская п'еса ў 2 дзеях

ДЗЕЙНЫЯ АСОБЫ

ЗЛАТА (Зоська), прынцэса Краіны Сланечнікаў.

ТАРАНТУЛ, кароль Краіны Павукоў.

КІВАЙЛА (Язэп), стары жаўнер.

ШТОКАЛА (Піліп), малады жаўнер.

ДАРМЕДОНТ, рыцар Ордэна Жалезнага кракадзіла.

АНДРУСЬ, збраяносец.

МАРСЕЛІНА (Марцэля), фрэйліна.

МАТРУНА, вясковая кабета.

ЦМОК ВАСЬКА

Удзельнікі пахавальнага шэсця ў каралеўскім палацы Краіны Павукоў.

Прыдворныя, варта ў каралеўскім палацы Краіны Сланечнікаў.

П Р А Л О Г

Авансцэна ўяўляе сабою шлях, пасярэдзіне – слуп з дарожнаю шыльдай. Гучыць «Дуброва».

Ой, дуброва, ты зялёна,
Ой, дуброва, ты зялёна,
Цераз цябе шлях-дарога...

Пад гукі старой жаўнерскай песні на авансцэну выходзіць МАТРУНА – здарожаная сялянка ў запаленай вопратцы, з кайстрай за плячыма, замест посаха ў руках – дзярках.

МАТРУНА. Мае вы каханенькія... Ці не сустрэкалі вы майго мужа? Язэпам зваць. *(Паўза)*. Як пайшоў на вайну, дык ніякай весткі аб ім не чуто. *(Выцірае слязу)*. А за ім мой большанькі сыноч... Піліпам зваць. Падгадаваўся, пачаў за дзеўкамі бегаць. А дзеўкі – ад яго. Дражніліся, што ўвесь у рабацінні. А ён пакрыўдзіўся ды кажа: «Пайду да таткі ў войска, стану ахвіцэрам, вярнуся дахаты ўвесь у медалях – тады дзеўкі не ад мяне, а да мяне бегаць пачнуць. Будуць гронкамі на шыю вешацца». Узяў хлеба, кавалак сала ды ўцёк з дому. І таксама весткі не падае. *(Выцірае слязу)*. Быў у мяне сыноч серадольшанькі. Андрэйкам зваць. Гэты быў добры, аж занадта. Шкадаваў катой, сабак, ад гіцяў іх бараніў. Пачалі яго дражніць «каціным татам». Так задражнілі, што ён аднойчы кажа: «Пайду абараняць слабых». Пайшоў... Дзе ты цяпер, абаронца мой... *(Выцірае слязу)*. Быў у мяне меншанькі сыноч. Васількам зваць. Гэтага ніхто не дражніў. Гэты сам усіх дражніў. Усе ад яго хаваліся, як ад чумы. Ажно яму сумна стала. Пайду, кажа, па белу свету, пашукаю, каго яшчэ падражніць. Пайшоў... Ну, гэты, мусібыць, не прападзе... *(Выцірае слязу)*. Раскаціліся мае дзеткі па свеце, як з грушы дзічкі... Цярпела я сваю сірочу долю – ды вось і выправілася ў дарогу, шукаць сваіх. *(Гнеўна)*. І хто гэта выдумаў тую дарогу, што мужыкоў з дому зводзіць?! Ну,

хлопцы, дайце ж толькі вас адшукаць! Я ўжо вам! Я ўжо вам! (*Хвошча дзеркачом*). Вось так, вось так! (*Да залы*). А вам, бачу, смешна? Чакайце, як будуць у вас саміх дзеткі, як пачнуць дурэць – будуць і вам смешачкі. (*Падыходзіць да прыдарожнага слупа, чытае надпісы на шыльдзе*). «Налева – Краіна Павукоў. Направа – Краіна Сланечнікаў». Куды ж падацца? Каб жа толькі ведаць, дзе мае мужыкі брындаюцца..... Пайду, куды ногі панясуць.

Марудна выходзіць са сцэны пад гукі жаўнерскай песні.

Ой, салдаты, вы, жаўнеры,
Ой, салдаты, вы, жаўнеры,
Дзе ж вы майго мужа дзелі?

ДЗЕЯ ПЕРШАЯ

СЦЭНА ПЕРШАЯ

Тронная зала ў палацы караля Краіны Павукоў. Інтэр'ер у барвовых і шэрых колерах. Пад столлю цягнецца срэбнае дэкаратыўнае павучынне. Пад ім партрэты караля і каралевы. Твар апошняй – дзівосна прыгожы, але сумны, бледны. Унізе статуя васьмілапага ідала, якому пакланяюцца і прыносяць ахвяры жыхары краіны. На ахвярніку каля ног статуі гарыць агонь. Апроч партрэтаў на сцяне вісіць карта з выявамі краін, зважаных каралём ТАРАНТУЛАМ. Сам кароль у глыбокім задуменні сядзіць на троне.

З'яўляюцца ШТОКАЛА і КІВАЙЛА, малады і стары жаўнеры. Хапаюць адзін аднаго ўзагрудкі, штурхаюцца, каб першым дабегчы да трона.

ШТОКАЛА. Ды пусці ты мяне, Ківайла! Я першы далажу! Я спрытнейшы!

КІВАЙЛА. Не, я! Я, стары жаўнер, ветэран чатырох войнаў... Я павінен першы далажыць яго вялікасці каралю...

ТАРАНТУЛ. Ну! Што там у вас?

КІВАЙЛА і ШТОКАЛА працягваюць штурхацца.

ТАРАНТУЛ *(нецярпліва)*. Што вы там тузаецеся? Дакладвайце. Як здароўе маладой каралевы?

ШТОКАЛА і КІВАЙЛА кідаюцца да трона разам, бухаюцца наўколенцы, гавораць навывперадкі.

-- Ёй лепш!

-- Новыя лекі падзейнічалі!

-- Каралева ачуняла!

-- Каралева адплюшчыла вочы!

-- Хутка паправіцца!

ТАРАНТУЛ. Нічога не зразумеў. Няхай адзін гаворыць. Ты, стары, кажы.

КІВАЙЛА. Каралеве лепш. Новыя лекі падзейнічалі. Каралева апрытомнела, расплюшчыла вочы і сказала... (Паўза).

ТАРАНТУЛ. «Каралева сказала...» Дык што ж яна сказала? Кажы ты, маладзейшы! Толькі праўду. Іначай пойдзеш у агонь, на ахвярнік.

ШТОКАЛА (спяшаючы). Яна сказала: «Ах, як балюча! Як шкада... Я так марыла памерці...»

ТАРАНТУЛ. Яна гэтак сказала? Ты лжэш! (наказвае на ахвярнік).

КІВАЙЛА (наспешліва выступае наперад). Даруйце яму, ваша павучыная вялікасць. Ён яшчэ малады, глухаваты. Не так пачуў. Вось я, стары жаўнер, пачуў правільна: «Якое шчасце! Я буду жыць! Я сустрэнуся з маім уладаром, яго павучынай вялікасцю, каралём Тарантулам, магістрам Ордэна Павучыння!..» Гэта ўсё гаварыла маладая каралева.

ТАРАНТУЛ (недаверліва). Яна ўсё гэтак гаварыла? Такі доўгі сказ?

КІВАЙЛА. А яна гаварыла... з перапынкамі.

ТАРАНТУЛ. Добра. Што кажа каралеўскі лекар?

ШТОКАЛА. Ён кажа, што адно з двух. Або каралева пойдзе на папраўку, або...

ТАРАНТУЛ. Што «або»?

КІВАЙЛА. Або паправіцца яшчэ хутчэй, чым усе спадзяваліся.

ТАРАНТУЛ (падумаўшы). Па-мойму, вы чагосьці не дагаворваеце. А ну, паклічце да мяне прыдворнага лекара.

КІВАЙЛА і ШТОКАЛА выходзяць.

ТАРАНТУЛ. Ёлупні, баязліўцы! Паспрабуй здзейсніць з такімі слугамі мае грандыёзныя планы. Усіх трэба паслаць на ахвярнік. І наняць новае войска.

Вяртаюцца КІВАЙЛА і ШТОКАЛА, на гэты раз у зусім іншым настроі. Цяпер яны падштурхоўваюць адзін аднаго да трона.

КІВАЙЛА. Ідзі дакладвай каралю, Штокала. Ты ж хацеў. Ты ж маладзейшы.

ШТОКАЛА. Не пайду. Ты ж сам кажаш: «Не лезь уперад бацькі ў пекла». Ідзі ты. Бо ты старэйшы.

ТАРАНТУЛ. Ну! Што так рана вярнуліся? Чаму няма лекара?

ШТОКАЛА. Ён... ён...

ТАРАНТУЛ. Што ён? Кажы ты. Стары!

КІВАЙЛА. Лекар... не можа прыйсці, ваша павучыная вялікасць...

ТАРАНТУЛ. Што значыць «не можа»? Прывядзіце яго!

КІВАЙЛА. Яго няма можна прывесці, бо ён...

ТАРАНТУЛ. Што ён? А ну ты, малады!

ШТОКАЛА. Ён атруціўся, ваша павучыная вялікасць!

ТАРАНТУЛ. Мой прыдворны лекар атруціўся? Хто яму дазволіў? Хто цяпер будзе лячыць маладую каралеву?

ШТОКАЛА. А яе... ужо не трэба лячыць.

ТАРАНТУЛ. Што ты вярзеш, гарматнае мяса?!

ШТОКАЛА. Яна памерла, ваша павучыная вялікасць... Мы прыйшлі – а яна ўжо нежывая. І лекар кажа: «лепш я таксама памру, чым цярпець катаванні». І як бачыш атруціўся. Вось усё.

Цяжкая паўза. ШТОКАЛА і КІВАЙЛА перашэптваюцца.

ШТОКАЛА. Бач, маўчыць. Сапе. Думае. Пра што ён думае?

КІВАЙЛА. Не ведаеш пра што? Ён думае, якім спосабам нас катаваць, перш чым кінуць у ахвярнік...

ШТОКАЛА. За што? Ён жа, кажуць, не любіў маладую жонку.

КІВАЙЛА. Мала што не любіў. Затое ён любіў яе мучыць. А цяпер злуе, што няма каго мучыць. Вось і возьмецца за нас. Глядзі, ужо надумаў нешта.

ТАРАНТУЛ. Эй, ты, малады! Прынясі мне партрэты найпрыгажэйшых прынцэс свету. Незамужніх.

КІВАЙЛА (*шэптам*). Здаецца, уберагліся. Кароль надумаўся жаніцца.

ШТОКАЛА выходзіць.

ТАРАНТУЛ. А ты, стары, здымі партрэт нябожчыцы.

ШТОКАЛА выконвае загад.

ТАРАНТУЛ (*назіраючы за ягонай працай*). Яна магла б быць нядрэннай каралевай... Прыгожая... Вось толькі кволая... І жаласлівая да ўсяго жывога. Хіба з такімі заваёваюць свет? Жанчына павінна быць памочніцай мужу нават у крывавых справах...

З'яўляецца КІВАЙЛА з партрэтамі. ТАРАНТУЛ бярэ іх у яго з рук, разглядае. Спыняецца на адным з партрэтаў. Уважліва ўглядаецца.

ТАРАНТУЛ (*да Штокалы*). Павесь гэты партрэт побач з маім.

ШТОКАЛА выконвае загад. КІВАЙЛА чухае патыліцу.

ТАРАНТУЛ. Ну, а ты чаго чухаешся, старое гарматнае мяса? Не пазнаеш прыгажуню? Ці лічыш мой выбар няўдалым?

КІВАЙЛА. Няўдалым? Ды гэта ж Злата, прынцэса Краіны Сланечнікаў! Пра яе хараство спяваюць менестрэлі па ўсім свеце! Маладыя рыцары губляюць розум. Нават я, стары жаўнер...

ТАРАНТУЛ. То ў чым жа справа? Кажы! Я дазваляю.

КІВАЙЛА. Ваша вялікасць забылася? Летась вы ўзялі ў палон яе бацьку. Караля Краіны Сланечнікаў. Старэнькі дагэтуль сядзіць у вашай цудоўнай, добра ўпарадкаванай турме. Год як сонца не бачыць.

ТАРАНТУЛ. Цяпер ён пабачыць сонца. Ён будзе гуляць на нашым вяселлі. Маім – і прынцэсы Златы.

КІВАЙЛА. Баюся, што...

ТАРАНТУЛ. Што яшчэ? Кажы. Дазваляю.

КІВАЙЛА. Баюся, што старэнькі не вытрымае такой навіны. Памрэ ад радасці. Альбо заб'е сябе.

ТАРАНТУЛ. Гм... Не хацелася б. Гэта разладзіць вяселле. І папаўзуць дурныя пагалоскі. Ну, а калі мы паставім умовы самой прынцэсе?

КІВАЙЛА. Прынцэса... Я чуў, што яна шукае па ўсім свеце высакароднага і мужанага рыцара, які здолеў бы вызваліць яе татку. А што, калі знойдзе?

ТАРАНТУЛ *(рагоча)*. Ха-ха-ха! «Высакароднага і мужанага!» Дзе ты сёння знойдзеш такога? Калі ўсё вырашаюць грошы? Або ўлада? Што ж, няхай пашукае! А мы знойдзем яму годнага супраціўніка. Яшчэ больш высакароднага і яшчэ больш мужанага! І гэтым супраціўнікам будзе... Здагадваешся, хто? Ну, вядома ж, наша павучыная вялікасць! Непераможная і магутная! І тады прынцэса пачне нас паважаць! А потым пакахае. Як гэта і здарылася з нябожчыцай... Праўду я кажу, гарматнае мяса?

КІВАЙЛА. Так, так, чыстую праўду...

ТАРАНТУЛ. Чаго ж ты ківаешся, нібы кітайскі балванчык? А ты, малады, чаго ўтаропіўся? Нешта хочаш спытаць? Я па вачах тваіх бачу, што хочаш. А, ведаю. Ты раптам падумаў, што твой уладар закахаўся ў партрэт, Закахаўся, як зялёны юнак...

ШТОКАЛА. Што вы, што вы, зусім я не думаў. Мне ў галаву не магла б прыйсці такая бязглуздзіца!

ТАРАНТУЛ. Менавіта так: бязглуздзіца. Закахаўся – хто? Я? У партрэт? Ды што я, з глузду з'ехаў? Проста я ўмею цаніць хараство. Жаночае хараство існуе не для таго, каб устаўляць яго ў партрэт. Яно – для таго, каб уладарыць. Гэтага не захацела зразумець каралева-нябожчыца: таго, што светам кіруюць мудрасць і хараство. *(Да жайнераў)*. Ну, чаго паразяўлялі раты? Не разумееце? Эх, ёлупні! Гэтая мудрасць не для вас.

(Звяртаецца да залы). Чуеце, вы? Мудрасць і хараство кіруюць светам. І не кажыце мне там пра нейкую дабрыню і міласэрнасць! Вось вы, хлопцы, якую дзяўчыну першую запрасіце на танец? Прыгожую або разумную? А вы, дзяўчаткі, за каго марыце пайсці замуж? Няйкакш, за прыгожага прынца? *(Падыходзіць да карты).* Вунь колькі дзяржаваў зваявала наша павучыная вялікасць *(паказвае)*. І вунь колькі яшчэ зваюе, пасля таго як ажэніцца. І слава пра наша хараство і нашу мудрасць пойдзе па ўсім свеце!.. *(Да жаўнераў).* Годзе балбатні. У Краіну Сланечнікаў – ганца з выклікам на рыцарскі паядынак. І я перамагу ў ім, як заўжды перамагаў. Не толькі сілай, але і мудрасцю. Павук – мой сімвал. Ён цярплівы і мудры ў сваёй няспешнасці. Ён раскідвае павуцінне сваёй мудрасці і заўжды перамагае. Я ўсё сказаў.

ТАРАНТУЛ выходзіць. Нейкі час два жаўнеры сядзяць нерухома, як агаломшаныя. Нарэшце КІВАЙЛА ўздыхае, дастае з кайстры два ражончыкі, чапляе на іх сала і пачынае смажыць на ахвярніку.

КІВАЙЛА. Глядзі сюды, малады. Вось я смажу сала, каб падсілкавацца перад дарогай. А калі б не мая дыпламатыя, дык на гэтым агні смажыліся б мы з табой. Глядзі і вучыся.

ШТОКАЛА. «Дыпламатыя». Падтаквай ды ківайся – уся твая дыпламатыя. Недарэмна цябе Ківайлам празвалі.

КІВАЙЛА. А ты – лепшы? Хіба ты сам яму не служыш? І чаго ты сюды пасунуўся, не разумею. Сядзеў бы сабе ў вёсцы. Еў бы квас з грыбамі, трымаў язык за зубамі...

ШТОКАЛА. Я табе ўжо сто разоў казаў, чаго. Рамантыкі мне захацелася, разумееш? Дзеўкі мяне не любілі, разумееш? А як дахаты вярнуся з медалямі, яны мне на шыю пачнуць гронкамі вешацца...

КІВАЙЛА. Глядзі, каб самога за шыю не падвесілі.

ШТОКАЛА. Ну, добра, а сам ты чаго сюды прыцёгся? Чаго служыш? І каму? Нейкаму павуку, каб на яго! Тфу!

КІВАЙЛА (спалоханга азіраецца). Чшш, не пляю. Пачуюць. І запомні: я служу не каралю, а сабе, сваёй кішэні. Ясна?

ШТОКАЛА. Не брыдка табе? Усю службу праківаешся. А яшчэ стары жаўнер!

КІВАЙЛА. Ну, не кажы. Я не проста праківаўся. Я слухаю, а сам дулю ў кішэні трымаю. Я, калі хочаш, і дагэтуль яе трымаю. Не верыш? На, паглядзі. *(Дастае з кішэні дулю, падстаўляе яе Штокалу пад нос)*. Во! Слухаць трэба старых людзей.

Гучыць жалобная музыка. Уваходзіць пахавальнае шэсце. КІВАЙЛА хавае дулю ў кішэню, робіць посны твар.

ШТОКАЛА. Каралева памерла! Няхай жыве новая каралева!

З а с л о н а .

СЦЭНА ДРУГАЯ

Тронная зала ў каралеўскім палацы Краіны Сланечнікаў. Сонечнага колеру шпалеры і габелены. На сцяне – незямнога характа партрэт прынцэсы Златы, які мы бачылі ў палацы караля Тарантула. Сама прынцэса ЗЛАТА сядзіць на высокім троне. Яе аблічча схаванае бліскучым, у залатую іскрынку, вэлюмам. Прынцэсе няёмка, мулка на троне, але яна з усяе сілы імкнецца захаваць паважнасць.

У адно з адчыненых шыбаў раптам залятае чмель, губляе арыентацыю, пачынае біцца ў шкло і жаласна зумкаць.

ЗЛАТА. А, пане Чмель! Вітаю госця! Будзем знаёмыя: Злата, прынцэса Краіны Сланечнікаў. Шкада, што не магу паціснуць лапку шаноўнаму госцю, бо мушу сядзець на троне.

Чмель, аднак, працягвае незадаволена гусці і біцца аб шыбу.

ЗЛАТА. Пану Чмялю ў нас не падабаецца? А як наконт лыжачкі мёду? Пазней, калі я сыду з гэтага мулкага трона? А, разумею, госцю хочацца на волю... І я б не супраць пагуляць на волі, але ж абавязкі... А што, прыгожа ў нас у Краіне, пане Чмель? Якраз зацвілі сланечнікі... І кожны паварочвае следам за сонцам сваю залатую макаўку...

Чмель пранізліва гудзе. І прынцэса не вытрымлівае -- саскоквае з трона, адчыняе фортку і вызваляе чмяля.

ЗЛАТА. Свабоду чмялям!

Нечакана ўваходзіць ФРЭЙЛІНА.

ФРЭЙЛІНА (*строга*). Хто дазволіў прынцэсе пакідаць трон?

ЗЛАТА (*наспешліва вяртаецца на месца*). Трон занадта высокі, цётхна. Ведама, ён жа не мой. Ён татаў.

ФРЭЙЛІНА. Я прасіла не называць мяне цётхнай...

ЗЛАТА. Чаму, цётхна?

ФРЭЙЛІНА. Для цябе я не цётхна, а старэйшая фрэйліна. Запомні: старэйшая, а не старая. Або пані Марселіна. А вам, ваша светласць, час ужо прывыкаць да каралеўскага трона. Бог ведае, калі вернецца ваш татуля, і ці вернецца...(*пусціла слязу*).

ЗЛАТА. Не кажыце так, цё... пані Марселіна. Тата абавязкова вернецца. Вось з'явіцца рыцар... самы смелы і моцны рыцар у свеце, і вызваліць тату.

ФРЭЙЛІНА. Каб жа так, дзетка... Кароль той павучыны кінуў выклік усяму рыцарству – і што? Шаноўнае рыцарства маўчыць. Няма ахвотнікаў барукацца з гэтым Тарантулам. Бо ён калі не сілай, дык хітрасцю адужае...

ЗЛАТА. І ўсё такі ён ёсць...

ФРЭЙЛІНА (*спалохана*). Хто ёсць? (*Зазірае пад дываны, выглядае ў вакно*). Дзе? Хто сюды прабраўся, дзетка?

ЗЛАТА (*летуценна*). Ён ёсць. Той, адзіны ў свеце рыцар. Мужны, моцны і добры. Той, што выратуе тату.

ФРЭЙЛІНА. Табе нельга чытаць рыцарскія раманы. У нашай вёсцы... Я хацела сказаць, у любай нашаму сэрцу правінцыі быў пастух. Таксама кніжкі пра рыцараў чытаў. Да таго зачытаўся, што схапіў сякеру і пайшоў з млыном біцца. І што добрага? Пасек млын, цяпер людзям не стала дзе зерне малоць. А самога вадой адлівалі.

ЗЛАТА. Гэта быў Дон Кіхот, цётхна?

ФРЭЙЛІНА. Які табе Кіхот? Кажу: пастух быў. Яўхімам звалі.

ЗЛАТА. Можа, мяне таксама трэба вадой адліваць, а, цётхна? Бо я толькі заплюшчу вочы... (*заплюшчвае вочы*) – і бачу, чую: вось ён ідзе, высакародны...

Чуюцца крокі.

ЗЛАТА. ... і адважны рыцар...

Уваходзіць Андрусь, невялікага расточку, але паважны, у адзенні збраяносца.

ФРЭЙЛІНА (*смяецца*). Адплюшчвайце вочы, прынцэса. Ён прыйшоў. Праўда, не такі, як вы чакалі. Расточкам крыху не выйшаў.

ЗЛАТА (*расплюшчвае вочы, бачыць Андруса*). Ах...

АНДРУСЬ (*зірнуў на партрэт, потым на прынцэсу ў вэлюме, у захапленні*). Ах...

ФРЭЙЛІНА. Чаго вам трэба, хлопчык? Хто пускае ў палац дзяцей?

АНДРУСЬ. Трэба думаць, я размаўляю з прынцэсай Златай...

ЗЛАТА. Вы ж не бачыце майго аблічча.

АНДРУСЬ. Ваш голас, прынцэса... Ён – нібы срэбны ручаёк. І адпавядае вунь таму цудоўнаму партрэту.

ФРЭЙЛІНА. Ха-ха! Маленькі паж умее казаць кампліменты!

АНДРУСЬ (*абражаны*). Я не паж. Я збраяносец самага адважнага, самага дужага рыцара, роўных якому

не было ад часоў караля Артура. Рыцар прапаноўвае прынцэсе свае паслугі.

ФРЭЙЛІНА. Хаця адзін знайшоўся! І хто такі?

АНДРУСЬ. У Ягіпце ён упаляваў Жалезнага Кракадзіла, скарыстаўшы пры гэтым магніт. Удзячны фараон надаў гаспадару тытул Рыцара Жалезнага Кракадзіла.

ФРЭЙЛІНА. Не сказаць, каб было надта мілагучна. А хрысціянскае імя ў яго ёсць?

АНДРУСЬ. Дармедонт. Той самы Дармедонт, што дасягнуў чароўнага замка Карбеніка і піў з свяшчэннага келіха Грааля...

ФРЭЙЛІНА. Крый Божа! Дык ён, выпадкам, не п'яніца, твой гаспадар?

АНДРУСЬ. Рыцар Жалезнага Кракадзіла не прапусціў ніводнага з крыжацкіх паходаў. Падчас апошняга ён адцяў галовы сарака няверным. Яны каціліся з гары, нібы гарбузы!

ФРЭЙЛІНА. Які жах! Ты, хлопчык, не павінен захапляцца такімі сцэнамі.

АНДРУСЬ. А яны першыя палезлі! Як замахаюць сваімі крывымі шаблямі! Як загалёкаюць! Апроч таго, яны язычнікі.

ФРЭЙЛІНА. У нашай краіне мы пільнуемся прынцыпу рэлігійнай талерантнасці...

АНДРУСЬ. Чаго?

ФРЭЙЛІНА. Кожны верыць у Бога, як яму заўгодна... Праўду я кажу, прынцэса? Вой, яна вочы заплюшчыла!.. Самлела... А ўсё ты са сваімі страхамі! Ну, паглядзіце ж на мяне, прынцэса!..

ЗЛАТА (*адплюшчвае вочы*). Прабачце. Проста я... задумалася. Хлопчык расказваў – і мне прыроіўся хтось высокі, дужы... добры... Ён вёў мяне праз сутарэнне, перад ім расчыняліся ўсе брамы. Нарэшце ён падвёў

мяне да дзвярэй у вязніцу, адчыніў іх лязом свайго мяча і прамовіў, гэтак пяшчотна і шчыра: «Прынцэса, вось ваш тата». *(Паўза)*. Што вы так глядзіце на мяне?

АНДРУСЬ. Гэта прарочы сон. Мой гаспадар, добры і дужы рыцар, вызваліць вашага тату. Перадаць яму, што вы прымаеце яго дапамогу, прынцэса?

ЗЛАТА. Так. Перадай яму, што я... што мы... што наша каралеўства... Словам, ты сам ведаеш, што яму перадаць. У цябе разумныя і добрыя вочы, хлопчык. Як цябе зваць?

АНДРУСЬ. Андрусь.

ЗЛАТА. Скажы яму ўсё, Андрусь. Бывай. *(Выходзіць)*.

АНДРУСЬ *(разгублена)*. Бывайце, прынцэса. *(хопа пайсці)*.

ФРЭЙЛІНА. А ну, пачакай, галубок. Адкажы, чаго ты такі нашатыраны? Або незадаволены чым?

АНДРУСЬ. Я... не паспеў як след пагаварыць з прынцэсай. Не абгаварыў умовы...

ФРЭЙЛІНА. Умовы? Якія ўмовы? Тут усё зразумела. Перамога твой Дармедонт – і прынцэса пойдзе за яго замуж.. Усё ж лепш, чым за таго павука кашлатага.

АНДРУСЬ. І... прыцэса гэта ўжо вырашыла? Так хутка?

ФРЭЙЛІНА. А як жа яшчэ, мілы? Усе так замуж ідуць – як у вір галавой.

АНДРУСЬ. Нават яго не пабачыўшы?..

ФРЭЙЛІНА. А рэклама? Гэтыя байкі пра жалезных кракадзілаў, якія мы не ад цябе першага чуем? Гэтыя шлягеры, што наскладалі пра твайго гаспадара мінезінгеры? *(Прыглядаецца да Андруса)*. Э-э, галубок... Чагой-та ты збялеў так? Губкі дрыжаць... Закахаўся, ці што?

АНДРУСЬ. Што вы, мадам?!

ФРЭЙЛІНА. А Божа ж мой... Гэтага нам яшчэ не хапала. Не трэба, галубок. Табе яшчэ рана, гэта самае, пакутаваць ад стрэл Амура. Тфу, якую ж я дурніцу нясу! Ну, хлопчык, сам падумай, маладзенькі ты для яе. Твая нявеста яшчэ пад стол пешкі ходзіць. *(АНДРУСЬ маўчыць)*. Ды не кахай ты яе, хлопчык, прашу цябе. Ты яе яшчэ не ведаеш. Яна не цукар, ох, не цукар. Яна свавольная. Ганарлівая. У ёй мухі ў носе. Яна фізіку не хоча вучыць.

АНДРУСЬ. Вы знарок нагаворваеце на яе.

ФРЭЙЛІНА. Ну, хай сабе і знарок. Хай нагаворваю. Для тваёй жа карысці. Забудзься на яе, хлопчык. *(АНДРУСЬ адмоўна хітнуў галавой)*. Не хочаш: Ну, як сабе хочаш. Яно можа й няблага. Безнадзейнае каханне. Гадоў праз сто пра цябе і прынцэсу складуць любоўны раман з нешчаслівым фіналам. Як пра Трыстана ды Ізольду. І той, хто яго прачытае, зарыдае ад шкадавання...*(Усхліпвае)*. Ну, што ты ўсё маўчыш? *(нечакана)*. Даўно з Арэхаўкі?

АНДРУСЬ. А... адкуль вы ведаеце?

ФРЭЙЛІНА. Мой хлопца, адкуль яшчэ бяруцца такія бялявыя, як не з Арэхаўкі? *(Праводзіць рукой па валасах Андруся)*.

АНДРУСЬ. Дык можа вы ... таксама?

ФРЭЙЛІНА. Маўчы! *(Шэптам)*. Я таксама з Арэхаўкі. Толькі гэта таямніца. Нікому не кажы. Тут, ведаеш, адбылася такая гісторыя... Такая рамантычная, што я сама ў яе не веру. Каралеўскі камергер... Ну, тады ён яшчэ быў не камергер, а просты рыцар. І пасварыўся са сваім татам. І пайшоў з дому. І ў гневе даў зарок -- ажаніцца з першай стрэчнай дзяўчынай. Пусціў каня, а той прывёз яго проста ў Арэхаўку. А Бог даў, што я збірала ў лесе ягады і выйшла яму насустрач. Якое шчасце, што гэта была я, а не якая-небудзь мымра!.. Як

жа мне цяжка было пасля дагадзіць свайму свёкру! Але я змякчыла ягонае сэрца – аладкамі з грэцкай мукі і мёду. Ніхто ў каралеўстве не гатуе іх лепш за мяне. А цяпер мне няма каго частаваць тымі аладкамі, бо і свёкар, і мой мілы муж аддалі Богу душу... *(праслязілася)*. Ну, кажы, як там, у Арэхаўцы?

АНДРУСЬ. Што я скажу? Я сам пяць год як сышоў адтуль... Там па-ранейшаму сеюць грэчку і ставяць борці. Збіраюць мёд, салодкі і залацісты, бы сонца. А сланечнікі паабапал дарогі ківаюць галовамі кожнаму стрэчнаму.

ФРЭЙЛІНА. А як там Яўтух? Што каровы пасвіў?

АНДРУСЬ. Ён памёр восем год таму.

ФРЭЙЛІНА. А мае сяброўкі? Матруна? Мы з ёй колісь на вечарынкi разам хадзілі? Яна збіралася замуж за каваля. Як яна? Мусіць, дзеткамі паабчаплялася?

АНДРУСЬ. Нічога, нічога не магу вам паведаміць. Кажу ж: я сам нядаўна адтуль.

ФРЭЙЛІНА. Чакай! Сам ты чый?

АНДРУСЬ. Нічый!

ФРЭЙЛІНА. Сіротка... *(хоца абняць Андруса)*.

АНДРУСЬ *(ухіляецца)*. Цётхна, мне трэба ісці. Служба.

ФРЭЙЛІНА. Ну, ідзі, як трэба. Можаш пагуляць па каралеўскім садзе. Толькі не хадзі каля сажалкі.

АНДРУСЬ. Чаму гэта?

ФРЭЙЛІНА. Як табе сказаць... там... гэтая... Павучонаму кажуць-- рэптылія.

АНДРУСЬ. Рэп... хто?

ФРЭЙЛІНА. Ну, гад вадзяны, цмок ці ліха яшчэ хто. Сядзіць у сажалцы, усе яго баяцца. Можа ўкусіць.

АНДРУСЬ. Я не баюся ніякіх цмокаў. Бывайце. *(Выходзіць)*.

ФРЭЙЛІНА. Навошта я яго папярэджвала? Цяпер ён абавязкова туды пасунецца – каб паказаць, што не баіцца. *(Ківае галавой)*.

З а с л о н а

СЦЭНА ТРЭЦЯЯ

Аддалены куток каралеўскага сада. Сажалка. Над ёй павіслі стракозы са смарагдавымі крыльцамі. Над вадой схіляецца старая вярба. На заднім плане – зараснік вербалозу.

З-за кустоў па-пластунску выпаўзаюць шпегі – КІВАЙЛА і ШТОКАЛА.

КІВАЙЛА *(дастае план, звяраецца з ім)*. Сажалка, вярба, кусты. Тое самае месца ў каралеўскім парку, пра якое нам казалы ягоная павучыная вялікасць...

ШТОКАЛА. А я чуў, што ў сажалцы жыве нейкае страшыдла...

КІВАЙЛА. Ат! Лухта, бабскія плёткі.

У сажалцы нешта плёснула. З-пад вады чуюцца дзіўныя гукі, нібы чыёсь незадаволеное бурчанне.

ШТОКАЛА. Ш-ш-што г-гэта к-крэкча?

КІВАЙЛА. М-можа, жаб-бкі. Аб-бо рыб-б-кі...

ШТОКАЛА. А ш-ш-што, калі гэта цмок?

КІВАЙЛА. Цмокаў не бывае, зусім вымерлы від. Іх усіх павынішчалі вандроўныя рыцары.

ШТОКАЛА. Але ж людзі гавораць...

КІВАЙЛА. Няхай гавораць. Няхай баяцца. Нам гэта выгодна. Ніхто сюды не паткнецца. А мы ўсё зробім так, як загадаў ягоная вялікасць... тфу, каб на яго... Тут, у кустах, схаваем атручаныя кінжалы. *(Кладзе зброю пад кусты)*.

ШТОКАЛА. А гэта будзе чэсна? Хіба кароль Тарантул, самы моцны рыцар у свеце, не можа перамагчы чэсна?

КІВАЙЛА. Ты задаеш шмат пытанняў. Ты ведаеш, што такое ваенная хітрасць? Гэта значыць: заманіць супраціўніка ў гэты вербалоз, падалей ад сведкаў, і тут перамагчы яго ... чэсна. Зразумеў?

ШТОКАЛА. Гэта ты называеш: перамагчы чэсна?

КІВАЙЛА. Ты надта чэсны... Маці пакінуў, братоў, у войска ўцёк... Славы яму захацелася. Бач, каб дзеўкі яго любілі... Чэсны мне знайшоўся. Служы вась цяпер гэтаму павуку... тфу, каб яго...

ШТОКАЛА. А што ты ўвесь час плюешся, як пра яго гаворыш?

КІВАЙЛА. Чш-ш... *(Азіраецца)*. Ніхто не чуў? А плююся я таму, што ведаю народны выраз: плюй на ўсё і беражы здароўе. Ясна?

ШТОКАЛА. Ага. *(Углядаецца)*. А вунь дзеўка ідзе. Здаецца, да нас шыбуе.

КІВАЙЛА. Дзе? *(Углядаецца)*. Праўда. Схаваемся!

Хаваюцца ў вербалозе.

Уваходзіць ЗОСЬКА, штосьці напяваючы. Дзяўчына гадоў пятнаццаці, не каралева характа, але рухавая, жвавая, а голас – што срэбны ручаёк. Апанутая ў зрэбную, але акуратную сукенку. У руках кошык. Падыходзіць да сажалкі, пачынае ціхенька да некага гаварыць.

ЗОСЬКА. Ва-ась, а Вась... Васілька, пльві сюды...

З вады чуецца нейкае булькатанне.

ЗОСЬКА. Пльві сюды, я цябе пачастую карасямі. Свежыя. Толькі-толькі з каралеўскай кухні.

Невыразнае буркатанне.

ЗОСЬКА. Смешны які. Баішся нечага? Не бойся. Тут нікога няма.

КІВАЙЛА і ШТОКАЛА перамаўляюцца ў кустах.

КІВАЙЛА. Адна! І нікога побач.

ШТОКАЛА. Дык што?

КІВАЙЛА. Злавіць можна. Потым з бацькоў выкуп узяць.

ШТОКАЛА. А гэта будзе...

КІВАЙЛА. Чэсна, чэсна. Гэта будзе баявы трафей. Слухай каманду. На лік «тры» я хапаю яе за руку, а ты за нагу.

ШТОКАЛА. А што калі ўбрыкне?

КІВАЙЛА. Маўчаць! Слухаць каманду! Раз, два...

ШТОКАЛА. Ідзе нехта! *(Хаваюцца ў кустах)*.

Уваходзіць збраяносец АНДРУСЬ.

АНДРУСЬ. Хацеў пабыць на самоце – а тут дзеўка нейкая... *(Гучна)*. Эй! Ты што тут робіш?

ЗОСЬКА *(наварочваецца да яго, жвава)*. А я думала, што збраяносцы спачатку вітаюцца, потым прадстаўляюцца, а потым задаюць пытанні.

АНДРУСЬ *(збянтэжаны)*. Прабач. Вітаю цябе. Мяне зваць Андрусь. Я проста за цябе спалохаўся, таму не з таго пачаў.

ЗОСЬКА. Спалохаўся за мяне? А што мне можа пагражаць?

АНДРУСЬ. Тут, Кажуць, цмок жыве нейкі...

ЗОСЬКА. Цмок? А чаго мне яго баяцца? Цмокі харчуюцца прынцэсамі, арыстакраткамі. А я ўсяго толькі бедная дзяўчына.

АНДРУСЬ. Няўжо? А мне, калі пачуў твой голас, падалося інакш. Здаецца, я ўжо чуў яго ў каралеўскіх пакоях.

ЗОСЬКА. Пра што ты? Я там не бываю. Саромеюся.

АНДРУСЬ. Чаму? Чаго табе саромецца?

ЗОСЬКА. Мая бедная вопратка... І – знешнасць.

АНДРУСЬ *(аглядае яе)*. Нармальная знешнасць...

ЗОСЬКА. Нарма-альная? Вось дык камплімент! *(з доляй какецтва)*. А гэта што такое?

АНДРУСЬ. Як што? Нос.

ЗОСЬКА. Няўжо? А па-мойму, бульбіна. Нармальная, як ты кажаш, бульбіна.

АНДРУСЬ. Паслухай, мілая...

ЗОСЬКА. Між іншым, мяне клічуць Зоська.

АНДРУСЬ. Паслухай, Зоська, што ты носішся са сваім носам, як быццам у цябе няма іншых праблем? Кажу табе: ты прыгожая. Калі б я сустрэў цябе на каралеўскім балі, дык першую запрасіў бы на вальс.

ЗОСЬКА. Хіба? А я думаю, што ты запрасіў бы іншую. Напрыклад, прынцэсу Злату.

АНДРУСЬ (*сумеўся*). Аб чым ты, Зоська? Мне гэта не ўдалося б... Яе запрашаў бы мой гаспадар. А яна яго.

ЗОСЬКА. Яна – яго?! Як ты смееш так казаць пра прынцэсу?!

АНДРУСЬ. А што?

ЗОСЬКА. Яна – мая гаспадыня. Я патрабую да яе павагі!

АНДРУСЬ. Твая гаспадыня?

ЗОСЬКА. Так. Я – залаташвачка. Вышываю для прынцэсы яе хусцінкі з літарай «зэт».

АНДРУСЬ. Чаму ты лічыш, што я не паважаю прынцэсу? Танцаваць з маім гаспадаром, рыцарам, -- для яе таксама гонар. Хіба ты не ведаеш, што ён – самы высакародны, самы мужны рыцар ад часоў...

ЗОСЬКА. ... караля Артура. Гэта мы ўжо чулі. Але ці хопіць у яго сілы перамагчы гэтага Тарантула? Ты ведаеш, мая гаспадыня шмат чым рызыкуе. Напэўна, жыццём. Бо яна нізавошта не пойдзе ў палац за гэтым павуком, калі ён раптам пераможа. Лепш смерць... (*Паўза*). Раскажы мне трохкі пра твайго гаспадара, добра, Андрусь? А я буду слухаць і працаваць.

Яна сядзе, раскладвае на каленях шывто. АНДРУСЬ распавядае ёй аб чымсь напайголасу. Тымчасам ШТОКАЛА і КІВАЙЛА зноў пачынаюць шаптацца.

ШТОКАЛА. Ён! Кажу табе: гэта ён!

КІВАЙЛА. Не ён. Той быў малы.

ШТОКАЛА. Дык вырас жа! Кажу табе, гэта ён! І клічуць Андрусем.

КІВАЙЛА. Не магу паверыць. Той валаводзіўся з катамі, сабакамі. Быў «каціны тата». А гэты глядзі які малайчына.

ШТОКАЛА. А памятаеш, як ён хвацка біўся? Адноўчы як свісне мне па вуху! Я яму – у адказ. А ён...

КІВАЙЛА. Ну, а калі гэта і ён, дык што?

ШТОКАЛА. Выйдзем да яго.

КІВАЙЛА. Няможна. Ён служыць на варожым баку. Нам Тарантул грошы плоціць, а яму Дармедонт.

Каля сажалкі – свая гутарка.

ЗОСЬКА. Пачакай, Андрусь. Пра жалезнага кракадзіла я ўжо чула. Ты мне скажы, ці ёсць у рыцара дама сэрца?

АНДРУСЬ. Пэўна. На сёння гэта – прынцэса Злата. Ён ёй служыць.

ЗОСЬКА. А раней... ён служыў іншым паннам?

АНДРУСЬ. Ну... служыў. Але, як бачыш, не ажаніўся яшчэ. Хаця на гэты раз ён, здаецца, ажэніцца.

ЗОСЬКА. Ты верыш у гэта?

АНДРУСЬ. А ты – не? Ды перамога ён гэтага павука-Тарантула. І пакоціцца ягоная галава з плеч, нібы гарбуз.

ЗОСЬКА. Я не пра гэта. Ці падабаецца яму прынцэса?

АНДРУСЬ. Нягож. Як яна можа не падабацца, такая прыгажуня. Рыцар высока цэніць жаночае хараство.

ЗОСЬКА *(Надзьмуўшы губы)*. Толькі хараство?

АНДРУСЬ. А ты, здаецца, пакрыўдзілася? Не хвалюйся, ты таксама прыгожая. *(Спрабуе абняць яе)*.

ЗОСЬКА. Рукі! Яшчэ не рыцар, а ўжо рукі распускаеш!

АНДРУСЬ. Але я буду калі-небудзь рыцарам. Ты ведаеш? Я памалу ўжо авалодваю рыцарскімі майстэрствамі.

ЗОСЬКА. Якія ж гэта майстэрствы? Дзяўчат абдымаць?

АНДРУСЬ *(сур'ёзна)*. Фехтаванне. Кіданне кап'я. Плаванне. Гульня ў шахматы. Паляванне. Вершаскладанне. Спевы. Усяго сем.

ЗОСЬКА. А ну, пакажы мне што-небудзь!

АНДРУСЬ. Што ж табе паказаць? Плаванне? У гэтай калюжыне? *(Паказвае на сажалку)*.

ЗОСЬКА. Пакажы, як ты фехтуеш.

АНДРУСЬ. З кім жа мне фехтаваць? І на чым?

ЗОСЬКА. Са мной! На прутках!. *(Дастае з кошыка доўгія пруткі, адзін уручае Андрусю)*. Абараняйцеся, збраяносец Андрусь! *(робіць выпад)*.

АНДРУСЬ. Ах, ты гэтак?!

Пачынаецца фехтавальны паядынак на прутках, падчас якога АНДРУСЬ і ЗОСЬКА абменьваюцца некалькімі ўколамі.

АНДРУСЬ *(засопшыся)*. Я думаю, досыць. Ты малайчына, добра фехтуеш. Хто цябе навучыў?

ЗОСЬКА. Тата...

АНДРУСЬ. Тата? Хіба ён рыцар?

ЗОСЬКА. Не... ён так, зброю робіць. Ну, а што ты яшчэ ўмееш? Можа, спяваць?

АНДРУСЬ. Не, вось гэтага я якраз не ўмею. Слыху няма.

ЗОСЬКА. Глупства! Слых ва ўсіх ёсць. Давай разам. Падцягвай.

Спяваюць разам раманс.

ЗОСЬКА. Бачыш? Атрымалася. Можна і ў рыцары цябе прысвячаць.

АНДРУСЬ. Не, гэтага мала. Трэба здзейсніць... штось такое здзейсніць, каб усе наўкол сказалі: «Ах!»

Чуваць голас рыцара ДАРМЕДОНТА, які кліча: «Андрусь!»

АНДРУСЬ. Вось. Гэта мяне гаспадар кліча.

ЗОСЬКА. Бяжы, Андрусь. Удачы табе.

АНДРУСЬ пабег. ЗОСЬКА зноў падыходзіць да сажалкі. Глядзіцца ў яе, нібы ў люстэрка, мацае свой нос.

ЗОСЬКА. І гэта нос? Бульбіна, а не нос!.. *(Кліча)*. Васька! Ды калі ж ты выплывеш, шалапут?! *(З-над вады даносіцца буркатанне)*. Што мне, самой карасёў есці?

У вербалозе працягваюць перашэптвацца КІВАЙЛА і ШТОКАЛА.

КІВАЙЛА. Дык што, будзем лавіць дзеўку або не будзем? Яна зноў адна.

ШТОКАЛА. Нешта страшнавата. Бачыў, як яна прутком арудавала? Спрытная! Схопіць кошык ды як урэжа паміж вачэй!

КІВАЙЛА. Дзяўчыны збаяўся? А ну, марш у атаку!

ШТОКАЛА. Сам марш!

КІВАЙЛА. Чаму я?

ШТОКАЛА. Бо ты старэйшы...

КІВАЙЛА. А ну, разам! Напалохаем яе!

Выскокваюць з кустоў з дзікім лямантам.

КІВАЙЛА. О-го-го!!!

ШТОКАЛА. І-га-га!!!

ЗОСЬКА. Вой-вой-вой!

Раптам сажалка пачынае бурапеніць, нібы кіпень у чыгуне. З вады паказваецца ЦМОК. Ён не надта вялікіх памераў, бо кватаруе ў сажалцы, а не дзе-небудзь у Лох-Нэскім возеры. Але ў яго ўсё ёсць, што мае быць у ЦМОКА: зубастая пашча, лускаватая скура, кіпцюрастыя лапы і скрыдлы. Толькі погляд у яго нейкі тужлівы, нібы ЦМОК закахаўся ў кагось або ў яго адабралі любімую цацку. Але ён паказвае нораў: рыкае і пагрозліва стукае хвостом аб зямлю.

ЦМОК. Гр-р-р!

КІВАЙЛА. Вой-вой-вой!

ШТОКАЛА. Вуй-вуй-вуй!

ЦМОК падымаецца на заднія лапы і пачынае ганяцца за імі. Яны ўцякаюць, накручваючы колы вакол сажалкі. Цмок даганяе. Мімаходзь зачэпіў ШТОКАЛУ зубам.

ШТОКАЛА. Вой-вой-вой! Ён кусаецца!

Нашыя жаўнеры здолелі такі даць драла ў кусты. ЦМОК задзірае голаў і пераможна рыкае. Убягае АНДРУСЬ з аголеным мячом.

АНДРУСЬ. Хто рыкаў? Хто прасіў аб паратунку? (Бачыць Цмока). О-о! Пачвара! Ну, я табе пракажу! (Замахваецца мячом). Зараз галаву знясу!

ЗОСЬКА становіцца паміж ім і ЦМОКАМ.

ЗОСЬКА. Гэта Васька! Не трэба яму зносіць галаву. Ён мяне ад бандытаў ратаваў!

АНДРУСЬ. Які Васька? Якія бандыты? Дзе яны?

ЗОСЬКА. Яны паўцякалі. А Васька – мой сябар. Ён свойскі. Не кусаецца.

ЦМОК тымчасам паспеў плюхнуцца ў сажалку.

ЗОСЬКА. Вось, уцёк. Нашто ты яго пакрыўдзіў?

АНДРУСЬ. Хто яго крыўдзіў? Гэта ж Цмок! Цмокі спусташаюць дзяржавы і крадуць прынцэс. Іхнюю пароду знішчаць трэба! Пачытай падручнік пачынаючага рыцара. Там пра ўсё гэта ёсць.

ЗОСЬКА. Гэта тэорыя састарэла. Сам падумай: пазнішчаеце ўсіх цмокаў, з кім тады змагацца будзеце?

АНДРУСЬ маўчыць, раздумвае над новым для яго пытаннем.

ЗОСЬКА. Цмокаў у «Чырвоную Кнігу» заносіць трэба. Як выміраючы від.

АНДРУСЬ. Ды што ты пра яго ведаеш? Адкуль ён у вас узяўся, гэты гад?

ЗОСЬКА. Гэта не гад. Гэта Васька. Кажуць, што раней ён быў хлопчыкам. Прышоў невядома адкуль і пачаў дражніцца з усімі прыдворнымі. А найбольш ён пакрыўдзіў старэнькага чараўніка Мерліна. Хвігі яму круціў. Дзядуля, хоць і добры, але разлаваўся і абярнуў хлопчыка ў цмока. З тае пары ён і жыве ў сажалцы.

АНДРУСЬ. Надта жорстка. Варта было б і назад яго адчараваць.

ЗОСЬКА. Спрабавалі. Мерлін што толькі не рабіў. Але ён ужо старэнькі, скляроз у яго. Як чалавека ў цмока абярнуць – памятае, а як назад у чалавека – забыўся...

АНДРУСЬ. Слухай, я ведаю адзін стары сродак... (Чухае патыліцу). Не, гэта не падыходзіць.

ЗОСЬКА. Кажы, прашу цябе.

АНДРУСЬ (нерашуча). Цмок ператворыцца ў чалавека, калі аднойчы дзяўчына пашкадуе яго і...

ЗОСЬКА. І што? Дагаворвай. Пашкадуе і... пацалуе яго? Так? Ты лічыш, гэта яму дапаможа? (Кідаецца да сажалкі). Васька, а ну пыві сюды!

АНДРУСЬ. Ты што?!

ЗОСЬКА. Вася, пакажы носік!

З сажалкі вытыркаецца нос ЦМОКА. ЗОСЬКА цмокнула яго ў самую дзюбку. Стаіўшы дыханне, чакае пераўтварэння. Але цуд не адбываецца. Бурленне вады. Уздых. Нос знікае.

ЗОСЬКА. Ну вось... Нічога не атрымалася.

АНДРУСЬ. Напэўна, умова была іншая. Дзяўчына павінна пакахаць Цмока.

ЗОСЬКА. Што паробіш... сэрцу не загадаеш.

Ізноў чуецца покліч ДАРМЕДОНТА: «Андрусь!»

АНДРУСЬ. Гаспадар! Ён ідзе сюды.

ЗОСЬКА. Я пабегла. Нельга, каб ён мяне бачыў. (Знікае).

Уваходзіць рыцар ДАРМЕДОНТ. Ён не ў гуморы.

ДАРМЕДОНТ. Заўтра паядынак. Такі адказны. А ты яшчэ меч не навастрыў.

АНДРУСЬ. Зараз зраблю, гаспадар. (Бярэ меч, пачынае вадзіць па ім бруском).

ДАРМЕДОНТ (раздражнёна). Як ты робіш? Так толькі ў вёсцы мужыкі косы востраць. Твая вясковая парода навідавоку, хоць ты са мной усю Еўропу аб'ездзіў. І Афрыку. (паўза). Што ты маўчыш? Назад, у вёску захацеў? Можаш вяртацца. Круці быкам хвасты, касі асаку на балоце...

АНДРУСЬ *(у роспачы)*. Гаспадар!

ДАРМЕДОНТ. Ладна. Я пажартаваў. Ну, скончыў вастрэць? *(Бярэ меч, які пасля Андрусевай работы зіхціць у сонечных промнях, нібы дьямент. Размахваецца, са свістам рассякае наветра)*. Ну, як?

АНДРУСЬ *(у захапленні)*. Бліскуча, гаспадар!

Меч, якім размахвае ДАРМЕДОНТ, іскрыцца на сонцы. Нават ЦМОК захапіўся незвычайным відовішчам і вылез з сажалкі.

АНДРУСЬ *(заўважыўшы яго)*. Назад! У ваду! А то галаву адрэжуць.

ДАРМЕДОНТ *(таксама заўважыў)*. О! Пачвара! Зараз мы яго...

АНДРУСЬ. Не трэба, гаспадар! *(Загарадзіў ЦМОКА сабой)*.

Над галавой АНДРУСЯ прасвістаў меч. Напалоханы ЦМОК боўгнуўся ў сажалку.

ДАРМЕДОНТ. Ты што? Чаму не даў мне прыкончыць гэтага гада?

АНДРУСЬ. Гэта не гад. Гэта... выміраючы від.

ДАРМЕДОНТ. Што за лухта! Хто табе наплёў пра гэта?

АНДРУСЬ. Зоська...

ДАРМЕДОНТ. Якая яшчэ Зоська?

АНДРУСЬ. Каралеўская залаташвачка. Яна кажа, што цмокаў нельга забіваць. Тым больш калі яны – каралеўская маёмасць.

ДАРМЕДОНТ. «Маёмасць...» Распаладзілі ўсялякую нечысць. Жаночыя капрызны...

З'яўляецца ФРЭЙЛНА.

ФРЭЙЛНА. Вы маеце нешта супраць жанчын, шаноўны рыцар?

ДАРМЕДОНТ. А, гэта вы... Не, я не маю нічога супраць жанчын, шаноўная фрэйліна. Наадварот: мы,

рыцары, павінны выконваць вашы капрызы, дараваць вам усё: слёзы, хітрыкі, плёткі, звычку падслухоўваць...

ФРЭЙЛІНА. Гэта намёк? Я і не думала вас падслухоўваць!

ДАРМЕДОНТ. Вядома, вядома. Вы проста праходзілі міма, нюхалі маргарыткі...

ФРЭЙЛІНА (*упарта*). Менавіта так. Я праходзіла міма, нюхала маргарыткі і шукала прынцэсу. Дарэчы, дзе яна?

АНДРУСЬ. Тут была толькі Зоська. Яна некуды пабегла.

ФРЭЙЛІНА. Мусібыць, у каралеўскі палац. Усе бягуць туды, каб паслухаць прароцтвы Мерліна. Старэнькі чарадзеі маўчаў, маўчаў – і раптам загаварыў! І ведаеце пра каго? Пра вас, шаноўны рыцар! І пра заўтрашні паядынак.

ДАРМЕДОНТ. Што за глупства!

ФРЭЙЛІНА. Не глупства. Мерлін кажа, што вам нешта пагражае. Нешта больш страшнае, чым смерць.

ДАРМЕДОНТ. Стары выжыў з розуму. Нічога страшнейшага за смерць няма.

ФРЭЙЛІНА. Не кажыце так. Мерлін – дасведчаны чарадзеі. Ён раіць адкласці паядынак.

ДАРМЕДОНТ. Каб потым плявузгалі, што я спалохаўся? Глупства! Словам, я пайшоў адпачываць. (*Да Андруся*). А ты яшчэ меч павастры. (*Выходзіць*).

ФРЭЙЛІНА. Ён даволі бесцырымонны, гэты рыцар. Крыху здзічэў у сваіх паходах. Ну, а ты, хлопчык? Прызнавайся, пра што вы тут балбатаалі з гэтай дурнічкай Зоськай?

АНДРУСЬ (*горача*). Яна не дурнічка! Яна разумная і... прывабная.

ФРЭЙЛІНА. Як?! Ты ўжо і ў гэту закахайся? А прынцэсу ўжо выкінуў з галавы? Ці адразу ў абедзвюх закахайся? Што ж, для твайго ўзросту гэта натуральна.

АНДРУСЬ нічога не адказвае, бярэ брусок і пачынае вастрывець меч.

ФРЭЙЛІНА *(з усмешкай)*. Хопіць ужо вастрывець, а то парэжашся. *(Бярэ яго за плечы)*. Слухай, мілы, я зноў цябе расчарую. Гэтая Зоська, наколькі я ведаю, таксама закахалася ў твайго гаспадара. Па самыя вушы. Што паробіш, у нашым палацы ўсе фрэйліны і служанкі па ім сохнуць. Як усё адно пашалелі ўсе. Ці ж гэта справядліва – аднаму ўсё, а іншаму – нічога. А мне гэты Дармедонт не дужа падабаецца. І цябе ён задужа муштруе.

АНДРУСЬ. Ён хоча зрабіць з мяне сапраўднага рыцара.

ФРЭЙЛІНА. Сапраўднага рыцара можа зрабіць з мужчыны жанчына, калі яна яго пакахае. Або ён яе. Але ты пра гэта яшчэ не ведаеш. Хадзем у палац, Андрусь. Па дарозе я раскажу табе гісторыю пра сапраўднае каханне...

Выходзяць. Паказваюцца ШТОКАЛА і КІВАЙЛА.

КІВАЙЛА. Нарэшце пайшлі. І гэты... чорт вадзяны угаманіўся. Нават бурбалак не пакінуў. А можа, яго і не было зусім? Можа, прыроілася?

ШТОКАЛА. А кусаўся хто? А ніжэй спіны мяне хто цягнуў? *(паказвае пакусанае месца)*. Цяпер я сядзець не магу. Толькі стаяць.

КІВАЙЛА. Не трэба сядзець. Трэба на дрэва лезці.

ШТОКАЛА. Гэта нашто?

КІВАЙЛА. Трэба абследаваць мясцовасць. А ну палез!

ШТОКАЛА неахвотна лезе на дрэва.

КІВАЙЛА Ну, ці бачыш што-небудзь?

ШТОКАЛА. Ну, бачу. Кабета нейкая ідзе.

КІВАЙЛА. Куды ідзе?

ШТОКАЛА. Сюды ідзе. Вой-вой-вой! Дык гэта ж наша...

Ён не паспявае дагаварыць. На сцэну выбягае МАТРУНА.

МАТРУНА. Дык вось дзе ён, прайдзісвет! Дык вось дзе ён, абібок! Дык вось дзе ён, латруга несусветны! *(Ідзе ў наступ, размахваючы дзеркачом).*

КІВАЙЛА. Жанчына, гэта ўсё не пра мяне. Вы абазналіся. Прыбярэце зброю. *(Адступае).*

МАТРУНА. Вочы твае бессаромныя! Як жа мне не пазнаць свайго Язэпа! Гэтага бадзягу, гэтага валацугу!

Прыступаецца да яго. КІВАЙЛА спрабуе ўратавацца за ствалом вярбы, але МАТРУНА ўсюды яго дастае дзеркачом. Пачынаецца беганіна вакол сажалкі.

КІВАЙЛА *(змарыўшыся)*. Жонка, пачакай. Дай слова сказаць.

МАТРУНА. А, даняло? Пазнаў такі? Пойдзем дахаты. Там усё скажаш.

КІВАЙЛА. Якое дахаты, Матруна? Я ж на службе. У караля Тарантула... каб на яго, тфу!

МАТРУНА. Дык ты яшчэ плюешся? Я ж табе! *(Падносіць дзяркач да яго носа).*

КІВАЙЛА. Супакойся, жанчына, перад табой бацька тваіх дзяцей!

МАТРУНА. Гэта ты – бацька?! Пазводзіў дзяцей з хаты, сам уцёк... Ты свінскі тата, а не бацька!

ШТОКАЛА *(з дрэва, абражаны)*. Мама, не так груба. Я не парсюк.

МАТРУНА. О, і ты тут, Піліпок? А ну злазь з вярбы!

ШТОКАЛА. Няма дурных.

МАТРУНА пачынае трэсці вярбу і страсае ШТОКАЛУ, нібы майскага хрушча.

ШТОКАЛА *(падаючы з дрэва)*. Вой-вой-вой!

Зваліўся ў сажалку. З яе паказваецца страшная мыза ЦМОКА. Ён рыкае. Але вочы ягоныя застаюцца па-ранейшаму сумныя. Усе ў жаху.

ШТОКАЛА. Ай-яй-яй!

КІВАЙЛА. Уй-юй-юй!

МАТРУНА. Авохці мне!

Скарыстаўшы момант, КІВАЙЛА і ШТОКАЛА ўцякаюць.

МАТРУНА. Куды вы? Стойце! Пабеглі... *(Уздыхае)*.
Мяне, сіраціну, кінулі... *(Да Цмока)*. Пудзіла ты, пудзіла...
Нашто ж ты маіх мужыкоў распудзіла?

ЦМОК уздыхае і адступае да сажалкі.

МАТРУНА. Сорамна табе? Нашто буркалкі свае
адварочваеш? Стой! Пакажы вочы! Пакажы вочы, кажу
табе!

ЦМОК плюхаецца ў сажалку і знікае.

МАТРУНА. І гэты ўцёк. Усе ад мяне ўцякаюць, як ад
чумы. Нават пудзіла гэтае...

З а с л о н а

ДЗЕЯ ДРУГАЯ

СЦЭНА ЧАЦВЁРТАЯ

Ізноў аддалены куток сада, сажалка. КІВАЙЛА і ШТОКАЛА топчуцца каля куста, з насцярогаю паглядаючы на сажалку.

ШТОКАЛА *(паказваючы на сажалку)*. Маўчыць?

КІВАЙЛА. Ціха. Можга гэта была галюцынацыя?

ШТОКАЛА *(пачухайшы ніжэй спіны)*. Нішто сабе галюцынацыя.

Чуюцца аддаленыя гукі трубы.

КІВАЙЛА. Пачынаецца! А ну лезь на дрэва!

ШТОКАЛА. Ізноў на дрэва? Мне ўжо надакучыла з яго падаць. *(З неахвотаю залазіць на дрэва)*.

Даносіцца гоман натоўпу. Воклічы.

КІВАЙЛА. Ну, што бачыш?

ШТОКАЛА. Цалуюцца.

КІВАЙЛА. Здурэў? Яны ж біцца павінны, а не цалавацца.

ШТОКАЛА. Ды не тое. Дармедонт пацалаваў руку прынцэсе. А яна гатовая да яго кінуцца на шыю, ды этыкет не дазваляе. А ён ёй паказвае, як будзе шаткаваць нашага караля, нібы капусту. А сам увесь у жалеззі, проста страх.

Лязгат зброі, крыкі натоўпу: «Віват каралю Тарантулу!»

ШТОКАЛА. Наш цісне... Заганяе ў кут... Віват! А ты чаго не крычыш?

КІВАЙЛА *(без энтузіязму)*. Віват каралю Тарантулу!

ШТОКАЛА. Во даў дык даў! З левай рукі як жахне!

КІВАЙЛА. Віват каралю Тарантулу!

ШТОКАЛА. Што ж ты крычыш, стары? Гэта ж нашых б'юць! Дармедонт нашаму заехаў у вуха...

КІВАЙЛА. Добра даў? Ужо не падымецца?

ШТОКАЛА. Не думаю.

КІВАЙЛА. Віват Дармедонту! Далоў тыранію!

ШТОКАЛА. Пачакай крыгчаць. Ён усё такі падняўся. Значыць, прыкідваўся. Залез на каня і скача сюды. А рыцар за ім гоніцца. А астатнія паразяўлялі раты і стаяць, як дурні.

Конскі тупат.

ШТОКАЛА. Сюды скачуць.

КІВАЙЛА. Хаваймася.

ШТОКАЛА саскочыў з дрэва, абодва схаваліся ў кустах. З'яўляюцца ДАРМЕДОНТ і ТАРАНТУЛ. Адбываецца паядынак двух моцных, прыблізна роўных па сіле супраціўнікаў. ДАРМЕДОНТ дужы і напорысты, тарантул вёрткі і такі худы, што ўсе ўдары, скіраваныя супраць яго, трапляюць у паветра. Усё такі ДАРМЕДОНТУ ўдаецца прыціснуць ТАРАНТУЛА да ствала вярбы. Дакладны ўдар – і меч ТАРАНТУЛА адкінуты на некалькі крокаў.

ДАРМЕДОНТ. Чытайце малітву. Толькі самую кароткую. Хутка сюды ўсе збягуцца. Да таго часу мне трэба паспець прыкалоць вас да ствала вярбы.

ТАРАНТУЛ. Добра. Зараз я дастану свой ружанец і памалюся. *(Мацае рукой вакол сябе, дастае з-пад вярбы прыхаваны кінжал)*. Верую ў лёс, што здабываюць спрытныя розумам. Верую ў павуцінне думак, у якім заблытаецца неабачлівы. Верую ў перамогу хітрасці над тупой сілай...

ДАРМЕДОНТ. Дзіўная малітва. Няўжо вы ў гэта верыце?

ТАРАНТУЛ. Хто не верыць у гэта – гіне, як муха.

Робіць маланкавы ўдар – і з-пад кальчугі ДАРМЕДОНТА пачынае сцякаць струменьчык крыві. Рыцар хістаецца, меч выпадае з ягонай рукі.

ДАРМЕДОНТ. О, Тарантул прыхаваў джала!..

ТАРАНТУЛ. Атручанае джала. *(Паказвае кінжал)*. Зброя хітрых. Добрая, высокаякасная атрута. Адчуваеш, як твае рукі і ногі наліваюцца свінцом? Ты будзеш паміраць доўга, як муха, атручаная павучыным ядам. Гэта нашмат цікавей, чым памерці адразу ад удара мяча.

Ногі ДАРМЕДОНТА падкошваюцца, ён падае.

ТАРАНТУЛ (*выціраючы кінжал*). Гэй вы там! Здыміце з яго даспехі, а самога схавайце ў кустах. Няхай ляжыць там і спакойненька памірае. А я пайду паведамлю прынцэсе пра перамогу. Яна заскача ад радасці! І нарэшце здыме свой вэлюм. Мы будзем танцаваць з ёю тарантэлу – павучыны танец – на нашым вяселлі. (*Выходзіць*).

КІВАЙЛА і ШТОКАЛА здымаюць з рыцара даспехі, зацягваюць ягонае нерухомае цела ў кусты.

ШТОКАЛА. Ох, і цяжкі ж. Не раўнуючы вяпрук.

Уваходзіць АНДРУСЬ.

АНДРУСЬ. Дзе ён? Дзе гаспадар?

ШТОКАЛА. Бацька, гэта ён!

КІВАЙЛА. Хаваймася!

Хаваюцца ў кустах.

АНДРУСЬ. Няўжо гэта праўда? Няўжо гаспадар загінуў? (*Бачыць даспехі*). Што гэта? Даспехі майго рыцара... Калі б гаспадар быў жывы, ён бы ніколі іх не кінуў... Вось гэтым кінжалам ён і быў забіты. Нож увесь у крыві... Што цяпер будзе? Прынцэса пойдзе ў палац да гэтай пачвары? Ды не бываць гэтаму! Цяпер, калі гаспадара няма, я сам буду абараняць яе! Гаспадар, твае даспехі яшчэ паслужаць! (*Апранае рыцаравы даспехі*). Велікаватыя, але нічога.

КІВАЙЛА (*Вызірае з-за кустоў*). Ён знясе трафеі. Яго трэба затрымаць!

ШТОКАЛА. Ён нас пазнае.

КІВАЙЛА. Маскі апранем, каб не пазнаў.

Нацягваюць маскі і са страшнымі мордамі выскокваюць з кустоў.

КІВАЙЛА. Здымай жалязкі! А то згубіш!

АНДРУСЬ (*выхоплівае кінжал*). Прэч адсюль, страшныя морды!

ШТОКАЛА (*спалохаўся*). О-о! Халодная зброя!

КІВАЙЛУ ўдаецца выбіць з рук АНДРУСЯ клінок.

ШТОКАЛА. Старэйшых палохаетш? А ну, здымай жалезныя штаны! Я табе крапівы ўсыплю!

АНДРУСЬ. Дык вы што – удвух на аднаго?!

Сажалка бурліць, з яе паказваецца ЦМОК. Страшная галава, полымя пыхкае з пашчы. І толькі вочы па-ранейшаму – сумныя-сумныя.

ШТОКАЛА. Авой! Ізноў? І што гэта ты прычапіўся да нас, жабук? Чаго табе ў сажалцы не сядзіцца?

ЦМОК становіцца на заднія лапы, рыкае.

ШТОКАЛА. Ну што ты дзярэшся? Гоніш нас? Ну, добра, мы пійдзем... Звярына ты негасцінная... *(Спяшаецца следам за КІВАЙЛАМ, які паспеў ужо рэтыравацца).*

АНДРУСЬ. Так вам і трэба! Не будзеце ўдвух на аднаго наскоквалі! Праўда, Цмок? *(Азірнуўся – а ЦМОКА ўжо няма, нырнуў у сажалку).* Нейкі Цмок сарамяжлівы – і не пагаворыш з ім. Што ж, у яго свая справа, у мяне – свая. Помста! Зараз я зраблю так, каб мяне ніхто не пазнаў. *(Апускае забрала).*

Уваходзіць ТАРАНТУЛ.

ТАРАНТУЛ. Дзе гэтыя ёлупні? *(Заўважае майклівага рыцара ў даспехах з апушчаным забралам).* Хто ты? Можна, здань? Або атрута была няякасная, і ты ачомаўся?

Рыцар бярэцца за кінжал і моўчкі наступае.

ТАРАНТУЛ. Дармедонт быў вышэйшы ростам... Хто ж ты? Што ж ты маўчыш, прыхадзень?

Рыцар працягвае наступаць. ТАРАНТУЛ, скрыгатнуўшы зубамі, хапаецца за меч. Сталь высякае іскры з брані рыцара. Але ён спрытна арудуе кінжалам, адціскаючы ТАРАНТУЛА да сажалкі.

ТАРАНТУЛ. Ды скажы ты хоць слова, ідал! Скуль ты зваліўся на маю галаву? Чаго ты хочаш?

Гэткім чынам ён спрабуе адцягнуць увагу супраціўніка. Сам у гэты час наносіць страшны, падступны ўдар. Рыцар усё ж нейкім цудам яго адбівае. Сноп іскраў. І маланкавы, нібы ўкус шаршні, удар кінжалам.

ТАРАНТУЛ. О-о! Адчуваю маю атруту!.. Добрая, якасная, свежая... Але хто б мог падумаць... якая яна... балючая... *(Падае ў непрытомнасці)*.

АНДРУСЬ *(падняўшы забрала)*. Гаспадар, ты адпомшчаны. Няхай усе лічаць, што гэта ты ў смяротным паядынку забіў свайго ворага. Пра тваю слаўную пагібель будуць складаць песні менестрэлі ўсіх краін. Ты пачуеш іх, дзе б ты ні быў, рыцар Дармедонт!

АНДРУСЬ здымае даспехі, кладзе іх побач з целам ТАРАНТУЛА, выходзіць.

З'яўляецца ДАРМЕДОНТ. Ён цяжка дышае, пахістваецца.

ДАРМЕДОНТ. Што са мной? Мне снілася, быццам я змагаюся са зданню, халодная і сіняй, як лёд. Я раблю выпад, мой меч ламаецца, а мне робіцца холадна-холадна... І паступова я сам ператвараюся ў лядзяш... Але галава мая палае, як агонь... *(Бачыць нерухомага ТАРАНТУЛА)* Што гэта? Вораг мёртвы? Значыцца, я ўсё-ткі прыкончыў яго! Мае даспехі... Мне ўжо ніколі не апрануць іх... Холадна... І цёмна... Ноч настае... Або гэта прыходзіць смерць?

Згушчаюцца прыцемкі. Высвечваецца цьмяная белая постаць.

ДАРМЕДОНТ *(страпянуўся)*. Хто там? Хто тая жанчына ў белым? Ага, разумею. Гэта яна. Вітаю вас, пані Смерць. Рыцар Дармедонт гатовы пайсці за вамі.

ПОСТАЦЬ У БЕЛЫМ. Не, ты не памрэш!

ДАРМЕДОНТ. Хто ты? Хіба ты не Смерць?

ПОСТАЦЬ У БЕЛЫМ. Збраяносец разнёс вестку пра тваю перамогу. Я сэрцам адчувала, што ты жывы. І прыйшла, каб перавязаць твае раны маёй хустачкай. *Перавязвае яго раны*).

ДАРМЕДОНТ. Хто ты, дзяўчына? Я пазнаю гэты голас... Няўжо прынцэса Зла...

ПОСТАЦЬ У БЕЛЫМ. Я – тая, хто не дасць табе памерці. Выпі гэта. *(падносіць да вуснаў Дармедонта)*

кубак). Пі, не бойся. Гэта бальзам з кароны сланечніка, прыгатаваны яшчэ маёй матуляй. Ён ратуе ад павучынай атруты.

ДАРМЕДОНТ *(наслухмяна п'е)*. Быццам вадкае сонца пацякло па жылах... Мне ўжо не холадна.

ПОСТАЦЬ У БЕЛЫМ. Цяпер я мушу пайсці.

ДАРМЕДОНТ. Чым я аддзячу табе за выратаванне, дзяўчына? Хочаш, я назаву цябе сваёй жонкай? Слова гонару!

ПОСТАЦЬ У БЕЛЫМ. Рыцар, не давайце паспешлівых абяцанняў.

ДАРМЕДОНТ. Мне лёгка гэта абяцаць. Таму што я ведаю, хто ты... *(Спрабуе наблізіцца да яе)*.

ПОСТАЦЬ У БЕЛЫМ. Сюды спяшаюца слугі і прыдворныя. Вам дапамогуць. *(Знікае ў змроку)*.

ДАРМЕДОНТ. Пабегла... Але я знайду цябе. Вось па гэтай хустачцы знайду. І паспрабуй тады сказаць, што ты – гэта не ты.

З а с л о н а

КАРЦІНА ПЯТАЯ

Тронная зала ў каралеўскім палацы Краіны Сланечнікаў. Вядуць размову рыцар ДАРМЕДОНТ і АНДРУСЬ.

ДАРМЕДОНТ. Дык пра што размаўляюць прыдворныя?

АНДРУСЬ. Выключна пра ваш подзвіг...

ДАРМЕДОНТ. А што робяць музыкі і паэты?

АНДРУСЬ. Яны складаюць паэмы і оды ў ваш гонар. І саборнічаюць, хто напіша даўжэйшую.

ДАРМЕДОНТ. А прынцэса? Што кажа прынцэса?

АНДРУСЬ. Яна ў захапленні ад вашага ўчынка. І, вядома, шчаслівая, што сустрэлася з татам.

ДАРМЕДОНТ. Вядома! Перамагчы такую пачвару!
Як яго пахавалі? Напэўна, закінулі куды на сметнік?

АНДРУСЬ. Яго не пахавалі. Таму што ён не памёр.
Прынцэса пашкадавала Тарантула і вылечыла. Цяпер ён
працуе прыдворным ткачом. Кажа, што перавыхаваўся.

ДАРМЕДОНТ. Пашкадавала? Якая легкадумнасць!
Але ж яна дзівачка, гэтая прынцэса. Шкадаваць такое
мярзоцце...

АНДРУСЬ. Проста ў яе добрая душа, гаспадар.

ДАРМЕДОНТ. Што ж, гэта не праблема. А як наконт
вяселя? Я маю на ўвазе – майго і Златы. Яго
прызначылі?

АНДРУСЬ. Пакуль не. Яны нечага чакаюць.

ДАРМЕДОНТ. А, разумею. Прынцэса баіцца, што я
раздумаюся жаніцца. Што ж, свабода – рэч каштоўная.
Адмовіцца ад дарогі, сустрэч, прыгодаў... Краіна
Сланечнікаў -- не самая вялікая ў свеце. Хутчэй,
наадварот. Дый эканоміка тут адсталая. Пасаг, што і
казаць, незайздросны. Але прынцэса... *(Паказвае на
партрэт)*. Яе незямное хараство... Яе хараство, мая
мужнасць – і мы будзем лепшай парай у свеце. І гэта
дапаможа нам пашырыць межы нашай маленькай
дзяржавы. А потым... Што ж ты маўчыш, збраяносец?

АНДРУСЬ. Я... так. Задумаўся.

ДАРМЕДОНТ. Ты не сумуй. Надыйдзе і твая чарга.
Ты станеш рыцарам, нарбіш подзвігаў і ажэнішся з
якой-небудзь знатнай паннай. Не выключана, нават, што
з баранэсай...

Уваходзіць ФРЭЙЛНА.

ФРЭЙЛНА. Як здароўе праслаўленага рыцара?

ДАРМЕДОНТ. Нічога. Рана яшчэ крыху смяліць і
галава крыху гудзе. Мне здаецца, што я нешта забыўся.
Спрабую прыгадаць – і тады галава яшчэ горш баліць.

ФРЭЙЛНА. Нічога. Гэта пройдзе.

ДАРМЕДОНТ. А як здароўе выратаванага мною караля?

ФРЭЙЛІНА. Ён яшчэ слабенькі. Хварэе. Ляжыць у ложку.

ДАРМЕДОНТ. Шкада. Значыць, і на вяселлі не пагуляе.

ФРЭЙЛІНА. На вяселлі? Хіба вы рабілі прапанову прынцэсе, высакародны рыцар?

ДАРМЕДОНТ. Дык што, затрымка толькі за гэтым? Тады клічце сюды прынцэсу, я буду рабіць ёй прапанову.

ФРЭЙЛІНА выходзіць.

ДАРМЕДОНТ. Не падабаюцца мне гэтыя цырымоніі. Ці не рыхтуюць мне якую пастку?

Уваходзяць ПРЫНЦЭСА ЗЛАТА, ФРЭЙЛІНА, прыдворныя. Прынцэса па-ранейшаму хавае твар пад вэлюмам.

ЗЛАТА. Вітаю вас, рыцар! Не падымайцеся! Вам нельга, вы ж паранены. Сядайце сюды. *(Садзіць рыцара на трон).*

ФРЭЙЛІНА. Прынцэса, апамятайцеся! Гэта ж трон!

ЗЛАТА. Высакродны рыцар выратаваў і гэты трон, і ўсю краіну, і нас з вамі.

ДАРМЕДОНТ. Не трэба, прынцэса. Я выконваў свой рыцарскі абавязак.

ЗЛАТА. Тым не менш... Подзвіг патрабуе ўзнагароды.

ДАРМЕДОНТ. Што ж, калі так... Дазвольце вашу руку, прынцэса. *(бярэ яе за руку).* Яна магла б дастацца гэтаму людажэру Тарантулу. А цяпер яе трымаю я. І прапаную вам, прынцэса, сваю.

ЗЛАТА. Рыцар! Вы добра падумалі?

ДАРМЕДОНТ. Гэтая рука... Прыгажэй няма ва ўсім свеце... І вы пытаецеся ў мяне... Якім жа павінен быць твар! Не хавайце яго, прынцэса. Час настаў. Ваш тата вызвалены. Я прашу вашай рукі. Здыміце вэлюм, прынцэса, прашу вас! *(Хоча адгарнуць вэлюм).*

ЗЛАТА (*адхіснулася*). Не! Толькі не гэта!

ДАРМЕДОНТ. Чаму? Вы саромеецеся свайго характа? Але яно творыць цуды! Ваш партрэт уразіў, натхніў мяне – і я перамог Тарантула. Але я разумею вас: вы здымеце вэлюм пасля вяселля? Нашага з вамі? Што ж, я згодны і на гэта.

ЗЛАТА (*крыху збянтэжаная*). Ваша прапанова... падабаецца мне. Але ці маеце вы права яе рабіць?

ДАРМЕДОНТ. Хто? Я? Не маю права?

ЗЛАТА. Так. Ці свабоднае ваша сэрца?

ДАРМЕДОНТ. Чыё? Маё?

ЗЛАТА. Магчыма, вы забыліся, высакародны рыцар, што вы звязалі сябе абяцаннем. .. Ажаніцца з адной беднай дзяўчынай, якая перавязала вам раны і вылечыла вас.

ДАРМЕДОНТ. Праўда? Нешта мае думкі бльгтаюцца... Здаецца, я пачынаю штось прыгадваць. Так-так... Дзяўчына ў белым, цудадзейны бальзам... Але ж гэта былі вы! Вы! Хіба не так?!

ЗЛАТА. Вы бачылі мой твар?

ДАРМЕДОНТ. Ды не, як я мог бачыць? Было цёмна. Але я маю рэч, якая, без сумліву, належыць вам, прынцэса. (*Дастае хустачку*). Гэтай хустачкай была перавязана мая рана. На ёй ваш вензель? Літара «зэт».

ЗЛАТА. «Зэт» – не абавязкова Злата. Гэта можа быць і Зоська.

ДАРМЕДОНТ. Зоська... Нічога не разумею.

АНДРУСЬ. Так завуць каралеўскую залаташвачку, шаноўны рыцар.

ЗЛАТА. Так, залаташвачка. Яна... не прыгажуня, гэтая бедная дзяўчына, але ў яе адданае, залатое сэрца.

ДАРМЕДОНТ. Якое сэрца? Нічога не разумею.

ЗЛАТА. Хутка вы яе пабачыце. І ўсё зразумеце. (*Выходзіць*).

ДАРМЕДОНТ *(да Андруся)*. Тут нейкая інтрыга. Сачы. Ці не збіраюцца нас абдурьць? Можа, стары ўпёрся і не хоча аддаваць палову каралеўства?

З'яўляецца ЗОСЬКА ў простаі сукенцы.

ЗОСЬКА *(нясмела)*. Яе светласць прынцэса загадала мне прыйсці сюды...

ДАРМЕДОНТ. Хм...Навошта? Цябе завуць, здаецца...

ЗОСЬКА. Зоська, высакародны рыцар.

ДАРМЕДОНТ. Тут нейкае непаразуменне, Зоська. *(паказвае хустачку)*. Кажуць, што гэта твая рэч?

ЗОСЬКА. Так. Гэта мая хустачка., высакародны рыцар.

ДАРМЕДОНТ. Сапраўды? І лекі, ад якіх я паздаравеў, таксама твае?

ЗОСЬКА. Гэта матулін бальзам. Ён ратуе ад павучынай атруты.

ДАРМЕДОНТ. Дык, значыцца, гэта ты мяне выратавала?

ЗОСЬКА ківае, кланяецца..

ДАРМЕДОНТ. І я табе за гэта нештачкі абяцаў?

ЗОСЬКА зноў ківае.

ДАРМЕДОНТ *(нервова смяецца)*. Ха-ха! Дзяўчынка, памятаеш, у якім я быў стане? Амаль у непрытомнасці. У мяне была тэмпература. Потым, я думаў, што ты – гэта не ты. Разумееш?

ЗОСЬКА маўчыць.

ДАРМЕДОНТ. Што ж ты маўчыш? Чаго ж ты хочаш? Можа, у цябе кепскае матэрыяльнае становішча? Тады я... Неўзабаве я буду багаты, ты ж ведаеш...

ФРЭЙЛІНА. Што вы сабе дазваляеце, рыцар?

ДАРМЕДОНТ. Ну што? Як бачу, ты не супраць, каб я з табой ажаніўся? Але мілая, гэта несур'ёзна. Як жа табе растлумачыць папулярна? Ну, дапусцім, ажэнімся мы з табой. І вось прыязджаем на каралеўскі баль, гасцей – процьма, усё графіні, баранэсы, у пышных строях,

прыгажуні – вачэй не адвесці. І паміж іх – ты, мая мілая. Ды табе самой, ты разумееш, будзе няёмка там знаходзіцца.

ФРЭЙЛІНА. Рыцар! Тое, што вы гаворыце, -- гнюсна!

ДАРМЕДОНТ. А, нічога! Вам, шаноўная, якая да ўсяго гэтага справа? Сваха мне знайшлася. *(Да Зоські)*. Вядома, ты не Афрадыта, але ж разумненькая, як мне здаецца. Ты ж не хочаш зрабіць нас абодвух няшчаснымі? Вось табе за маё выратаванне. *(Укладвае ў яе руку кашалёк з грашыма)*. А ўзамен вярні мне маё рыцарскае абяцанне.

ЗОСЬКА ківае, машынальна бярэ кашалёк і моўчкі выходзіць.

ФРЭЙЛІНА. Не, я не магу гэтага бачыць! Вы далі ёй золата! А яна чакала вашага каханья...

ДАРМЕДОНТ. Але і ад золата, як бачыце, не адмовілася. О, гэтыя жанчыны! А вы, фрэйліна, лепш памаўчалі б. Я наскрозь бачу вашыя інтрыгі. Гэтыя маніпуляцыя з хустачкамі і вензелямі.

З'яўляецца ЗЛАТА, у шыкоўнай сукні, але па-ранейшаму пад вэлюмам.

ДАРМЕДОНТ. А, прынцэса! Я размаўляў з гэтай дзяўчынай. Яна кемлівая. Мы ўладзілі ўсе праблемы. І цяпер няма ніякіх перашкод для нашага шчасця.

ЗЛАТА. Ніякіх? Вы так лічыце?

ДАРМЕДОНТ. Так, маё каханне. Вы можаце, нарэшце, паказаць ваша аблічча.

ЗЛАТА. Вы сапраўды гэтага хочаце? Што ж, няхай будзе па-вашаму.

ЗЛАТА здымае вэлюм. Усе проста ахнулі, убачыўшы тварык залаташвачкі ЗОСЬКІ.

ДАРМЕДОНТ. О, майн Гот!

ФРЭЙЛІНА. Па-нямецку выражаецца. А яшчэ рыцар.

АНДРУСЬ *(парывіста)*. Дык гэта ты, Зоська! *(Стрымаўшыся)*. Прабачце, прынцэса Злата. Я не ведаў...

ДАРМЕДОНТ. Так-так... Цяпер я ўжо не ведаю, хто перада мной – швачка або прынцэса? Што за недарэчны маскарад? І яшчэ: я пераканаўся, што ў гэтым свеце ўсе ілгуць. У тым ліку прыдворныя мастакі.

ЗЛАТА. Супакойцеся, рыцар. Я – прынцэса Злата, у гэтым можаце не сумнявацца. Магчыма, гэта нядобра – што я нікому не паказвала свой твар. Людзі складалі легенды пра маё хараство, я ім не пярэчыла. А мастак? Ці ж я вінаватая, што ён уявіў мяне прыгажуняй? Хіба я магла яму забараніць? У нас, ведаеце, свабода творчасці.

ДАРМЕДОНТ. Гэта падхалімаж, а не свабода творчасці...

ФРЭЙЛІНА. Няпраўда! Гэта надзвычай таленавіты мастак. Ён паказвае не фізічнае, а душэўнае хараство. Ён разгледзеў у прынцэсе тое, чаго не ўбачылі вы, -- прыгажосць душы.

ДАРМЕДОНТ. «Хараство душы»... Усё словы, словы... Хто яго бачыў, гэтае хараство? Хіба што ваш мастак, авангардыст няшчасны...

ФРЭЙЛІНА. Ну-ну! Папрашу не выражацца пры жанчынах!

ДАРМЕДОНТ і ФРЭЙЛІНА раз'юшана глядзяць адзін на аднаго. Вось-вось—і ўчэпяцца адзін ў аднаго.

ЗЛАТА. Супакойцеся. Я яшчэ не ўсё патлумачыла. Мастак стварыў мяне лепшай, чым я ёсць – і я не пярэчыла гэтаму. Чаму? Бо партрэт пабачылі лепшыя рыцары ў свеце. Я спадзявалася, што адзін з іх выратуе майго тату. Ім аказаліся вы, рыцар. Дзякуй вам і прабачце...

ДАРМЕДОНТ *(раздражнёна)*. На здароўе. Патлумачце заадно, нашто вам спатрэбілася пераапранацца ў Зоську і ў рызманах разгульваць па садзе?

ЗЛАТА. Высакародны рыцар, а ці змаглі б вы ўвесь час хадзіць у даспехах і з апушчаным забралам? Часам

так хочацца пабыць самой сабою, зняць вэлюм, паблукаць у садочку...

ДАРМЕДОНТ. Ведаеце што? Калі б я ведаў, што Зоська і вы – адна і тая ж асоба, магчыма, я ...

ЗЛАТА. Што? Дагаворвайце, рыцар! Паспрабавалі б мяне пакахаць? Гэта значыць – хлусілі б мне, самому сабе? Ведаеце, мне хацелася высветліць вашы сапраўдныя пачуцці. Прынцэсу Злату вы пакахалі за яе незвычайнае хараство. А потым выявілася, што хараства няма. Магчыма, яго б магло замяніць пяшчотнае і адданае сэрца. Але вам яно не патрэбна...

ДАРМЕДОНТ. Не! Мне здаецца, што патрэбна! Вельмі патрэбна!

ЗЛАТА. Рыцар, вы няшчырыя.

ДАРМЕДОНТ. Прынцэса, вы мяне крыўдзіце! Паверце, вы мне падабаецеся. Я нават пачынаю захапляцца вамі. Такая адвага, рашучасць, высокасць душы!.. Яшчэ хвіліна – і я пакахаю вас такой, якая вы ёсць.

ЗЛАТА. Не рабіце гэтага, рыцар. Баюся, што я ўжо ніколі не пакахаю вас.

ДАРМЕДОНТ. Пачакайце, прынцэса. Не будзем гарачыцца. Давайце разбярэмся. Я выканаў свой абавязак – перамог праклятую пачвару. Памятаеце, што вы абяцалі мне? То як быць з вашым абяцаннем?

ЗЛАТА. Рыцар, вы таксама абяцалі нешта Зосьцы, беднай залаташвачцы. А потым адкупіліся ад яе васьм гэтым кашальком. Цяпер ваша чарга. Вярніце мне маё абяцанне. За подзвіг можаце прасіць усякую іншую ўзнагароду. А васьм ваш кашалёк. *(Вяртае рыцару кашалёк з золатам).*

ФРЭЙЛІНА. Брава, прынцэса! Выдатны адказ!

ДАРМЕДОНТ *(з горыччу)*. Дзякуй, прынцэса. Вы геніяльна адпомсцілі мне. Даруйце мне яшчэ раз. Я

просты рыцар, не разбіраюся ў тонкіх душэўных перажываннях. Трэба каго-небудзь ратаваць – ратую. Гіне каралеўства – бягу на дапамогу. І вось якую атрымліваю ўзнагароду. Служыш ім, служыш... А ўзамен – розныя штучкі, фінціфлюшкі, перажыванні, пераапананні, хустачкі, вензелі, шмензелі... Бывайце, прынцэса. Хадзем, Андрусь. Пара ў дарогу, да новых прыгодаў. Няма чаго бавіць час каля гэтых баб.

ФРЭЙЛІНА. Вы чуеце, як ён гаворыць пра жанчын? Якое хамства! Я зараз прытомнасць страчу. (*Страчвае прытомнасць*).

ДАРМЕДОНТ. А як яшчэ вас назваць? Падступных і няўдзячных? Ты тут кроў праліваеш, рэжаш жалезных кракадзідаў і тарантулаў, а яны... Хадзем, Андрусь. Я зраблю з цябе сапраўднага воя.

ФРЭЙЛІНА (*імгненна прыходзіць у сябе*). А чаго гэта вы раскамандаваліся? Тут вам не прыдарожная карчма. І няма чаго хваліцца сваімі заслугамі. Я, напрыклад, не веру, што гэта вы перамаглі Тарантула!

ДАРМЕДОНТ. Не верыце? Ха-ха!

ФРЭЙЛІНА. І не толькі я. Мерлін таксама сумняваецца. А ён вельмі паважаны чарадзей.

ДАРМЕДОНТ. У вас у абодвух паплылі мазгі. Ад старасці.

ФРЭЙЛІНА. Не, вы чулі?! Чулі? ХАМ! Самазванец! Прыпісвае сабе чужы подзвіг!

ДАРМЕДОНТ. Цудоўна. Закрануты мой рыцарскі гонар. Вы не верыце ў маю перамогу? Добра. Я патрабую следства. Апытаем сведкаў.

АНДРУСЬ. Не трэба, гаспадар!

ДАРМЕДОНТ. І ты з імі заадно? Маўчы! Ніхто цябе не пытае. Паклічам палонных, хай гавораць. Я хачу гэтага.

ЗЛАТА (*да варты*). Прывядзіце палонных.

Прыводзяць сведкаў – ШТОКАЛУ, КІВАЙЛУ, ТАРАНТУЛА.

ДАРМЕДОНТ. Ну! Кажьце!

ШТОКАЛА *(змрочна)*. А што казаць? Мы нічога не ведаем.

ФРЭЙЛІНА. Дармедонт, вы і з мужчынамі не ўмеце гаварыць, не толькі з жанчынамі. Дазвольце, я сама іх апытаю.

ДАРМЕДОНТ. Ха-ха! Следчы ў спадніцы!

ФРЭЙЛІНА *(Да Штокалы)*. Скажьце, папраўдзе, дзядуля : хто параніў караля Тарантула?

У гэты час КІВАЙЛА з АНДРУСЕМ перамаўляюцца на мігах. АНДРУСЬ прыкладвае палец да вуснаў.

КІВАЙЛА. А што казаць? Мы – людзі падначаленыя. Прыйшоў у жалеззі, як усмаліў – той і апрогся...

ФРЭЙЛІНА. Божухна! На якой гэта мове? Нічога не зразумела.

ДАРМЕДОНТ. Што тут разумець? Гэта яны пра мяне кажуць. Прыйшоў, пабачыў, перамог.

ФРЭЙЛІНА. Па-мойму, яны нечага баяцца. Трэба спытаць у Тарантула. Шаноўны прыдворны ткач, можа, вы паведамілі б нам, хто нанёс вам такую цяжкую рану?

ТАРАНТУЛ *(глуха)*. Гэта мінулае. Я не хачу гаварыць пра мінулае. Я хацеў бы, каб яно зацягнулася павуціннем забыцця. Супраць мяне выступіў рыцар у даспехах з апушчаным забралам. Ён параніў мяне маім жа атручаным кінжалам. Хітрасць была пакараная. Усё. Больш мне няма чаго сказаць. Адвядзіце мяне да маіх кроснаў.

Варта выводзіць яго.

АНДРУСЬ *(Сам сабе)*. Тата! Братка! Яны пазналі мяне! Божа мілы, каму ж яны служылі?! Гэтакай пачвары. Напэўна, таму і саромеюцца прызнаць мяне пры іншых.

ФРЭЙЛІНА. Тарантул казаў пра атручаны кінжал. Вы захавалі гэтую зброю, Дармедонт?

ДАРМЕДОНТ. Я недзе яго згубіў.

ФРЭЙЛІНА. Каго б яшчэ апытаць? Як шкада, што сведак больш няма...

Чуваць аддаленае лопанне крылаў і гудзенне – нібы набліжаецца самалёт-бамбардзіроўшчык.

ПРЫДВОРНЫЯ. Што гэта? Што за дзіўны гук?

Гудзенне павялічваецца.

ЗЛАТА. Божа мой! Я ведаю, хто гэта! Гэта Васька ляціць. Я забылася яго сёння накарміць. Вось ён і вырваўся з сажалкі.

Вылятае шыбіна, і пад віск прыдворных дам у зале паказваецца ЦМОК. Усе з жахам і цікавасцю абступаюць яго, а ён фыркае, пыхкае полымем і туліцца бліжэй да ЗЛАТЫ.

ЗЛАТА. Вася... Згаладаўся, бедны. Рыбкі захацеў. *(Да астатніх)*. Знаёмцеся: Васіль, прыдворны цмок.

ФРЭЙЛІНА. Вось ён! Вось галоўны сведка! Ён усё бачыў! Ён сядзеў у сажалцы і бачыў усё ад пачатку да канца! Васіль! Ты праўда ўсё бачыў?

ЦМОК ківае галавой.

ФРЭЙЛІНА. Ты ведаеш, хто перамог Тарантула?

ЦМОК ізноў ківае.

ФРЭЙЛІНА. Хто ж ён? Можаш паказаць?

ЦМОК падымае кіпцюрастую лапу і паказвае на АНДРУСЯ. Усеагульнае здзіўленне.

ПРЫДВОРНЫЯ. Андрусь? Вось дык навіна! Вось дык дзіва! Хто б падумаў?!

ДАРМЕДОНТ. Каго вы слухаеце? Бязмозгую рэптылію! Вы б яшчэ паздымалі паказанні ў жаб, што жывуць у сажалцы.

Чуецца тупат. У залу ўрываецца МАТРУНА з дзеркачом у руках.

МАТРУНА. Вось калі я ўсіх накрыла! Усіх як міленькіх! А маці сядзі дома, слёзы пралівай, а яны тут бяседу ладзяць! *(Да КІВАЙЛЫ)*. А ты, стары корч? Не сорамна табе? Чула я ад людзей, якому ты страхापуду служыў. Сораму ад суседзяў не абярэшыся. *(Падымае дзяркач)*. Ух, будзе табе зараз апошні бой.

КІВАЙЛА. Жонка, маўчы. Я быў на вайне. А на вайне, сама ведаеш, як на вайне. А ля гер ком а ля гер.

МАТРУНА. Я табе пагергечу, гусь ты шкадлівы.

КІВАЙЛА. Матруначка, супакойся. Вакол чужыя людзі.

МАТРУНА. Дзяцей нашто звёў з хаты? Піліпку? *(бачыць збраяносца)*. Во, і гэтага, Андрэйку! *(Да Андруся)*. А ты што робіш тут, каціны тата?

АНДРУСЬ. Мама, не кліч мяне каціным татам! Я цяпер – збраяносец рыцара Дармедонта!

МАТРУНА. Я табе выпішу рыцарства, браняносец ты дармедонтавы! Дзеркачом выпішу!

ЗЛАТА *(да Фрэйліны)*. Вы ведаеце, хто гэтая бабуля?

ФРЭЙЛІНА. Здаецца, ведаю. Гэта ўсіхная мама. *(Падыходзіць да Матруны, шэпча)*. Матрунка! Ці пазнаеш мяне?

МАТРУНА. Марцэля! Сябровачка! Як жа ты тут?

ФРЭЙЛІНА. Чш-ш! Не называй мяне Марцэляй. Я цяпер Марселіна. Старэйшая фрэйліна. Ну, я табе пасля ўсё раскажу.

МАТРУНА. Марцэлька, а як бы мне маіх мужыкоў дамоў запраторыць?

ФРЭЙЛІНА. Ды яны і самі пойдучь. Куды ім падзецца?

КІВАЙЛА. Ну. Мы пойдзем. Адваяваліся.

МАТРУНА. Аднаго не бачу, меншанькага. Васільку майго куды падзелі?

У гэты час ЦМОК цішком прабіраецца да сцяны, спрабуючы схавацца ад МАТРУНЫ. Яна, аднак, яго заўважае.

МАТРУНА. Во! І пудзіла з сажалкі тут! Ты чаго адпаўзаеш ад мяне, пудзіла? Чаго ты ад мяне морду сваю бессаромную адварочваеш? А ну, пакажы мне свае вочы! Пакажы вочы, кажу табе! *(Хапае Цмока за мызу, заглядае ў вочы)*. Бацюхны! Васільковы вочы! Нібы валошкі! Сыноч!

ЗЛАТА. Гэта ваш сын, цётухна? Вельмі прыемна. Мы з ім сябры. Я яго заўсёды свежанькай рыбкай кармлю.

МАТРУНА. Дзякуй, дачушка. *(Да Цмока)*. Ну, кажы, чаго гэта ты ў пудзіла ператварыўся? Га? Напэўна, дражніўся з некім? Праўда? Ах ты, бессаромнік! А во табе за гэта! А во! *(Хвошча яго дзеркачом)*.

ЦМОК *(у яго раптам прарэзаўся чалавечы голас)*. М-мама, не трэба!.. М-мама, я не буду больш дражніцца!

Лускаватая скура ЦМОКА ападае, і перад прысутнымі з'яўляецца хлопчык гадоў чатырнаццаці.

МАТРУНА. Васілька!.. *(Абдымае яго)*.

КІВАЙЛА. Сыноч!

АНДРУСЬ. Братка...

Усе чацвёрэ абдымаюцца,

ШТОКАЛА *(стоячы ўбаку, сярдзіта)*. А я б табе, Васька, яшчэ б кухталёў надаваў, хоць ты і брат. Навошта ты мяне вось за гэта месца ўкусіў? Ты ведаеш, што я дагэтуль сесці не магу?

ВАСІЛЬ. Братка! Ну, даруй. Ну, калі хочаш, ты мяне ўкусі за гэтае сама месца! Хочаш?

ШТОКАЛА. Не, дзякуй, не хачу.

ПРЫДВОРНЫЯ. Якое дзіва дзіўнае! Якая сустрэча!..

ФРЭЙЛІНА. Вось цуд, роўны чарадзеяствам Мерліна! Вось сіла матчынай любові! Ператварыла цмока ў чалавека з дапамогай дзеркача!.. Гэты выпадак апішуць ва ўсіх падручніках па магіі.

ВАСІЛЬ. Пачакай, матуля, мне трэба штось сказаць гэтым людзям. Вы хацелі даведацца, хто Тарантула параніў? Я ж вам казаў, а вы мне не паверылі, бо я гадам быў. Але ж я з сажалкі ўсё бачыў. Як вы, Дармедонт, у кусціках адпачывалі. І як Андрусь вашы даспехі апрануў. Як ён паркануў Тарантула ягоным жа кінжалам.

АНДРУСЬ. Маўчы, братка! Нічога больш не кажы!

ВАСІЛЬ. Не, братка, не буду маўчаць. Я ўжо ў сажалцы поруч з жабамі і намачаўся, і намаўчаўся. А

цяпер буду гаварыць, гаварыць, гаварыць... Чыстую праўду, каб ізноў цмокам не абярнуцца. Не разумею, Андрусь, чаму ты не прызнаешся? Навошта кінжал схаваш? Вунь, глядзіце, пад плашчом у яго кінжал схаваны! Той самы, якім Тарантула параніў! *(Выхоплівае з-пад крыса Андрусева плашча кінжал).*

Галасы здзіўлення.

ФРЭЙЛІНА. Андрусь! Дык ты праўда перамог гэтую пачвару? І не страшна табе было?

АНДРУСЬ. Страшна. І за прынцэсу, і за нас усіх. За гэты край.

ФРЭЙЛІНА. А вы, Дармедонт, чаму маўчыце? Будзеце зноў спрачацца?

ДАРМЕДОНТ. Не... Не буду. Мне сорамна. Перадайце, Фрэйліна, мае прабачэнні паважанаму Мерліну. Ён не памыліўся ў прадказанні. Ёсць рэч страшнейшая за смерць. Гэта ганьба. *(Закрывае твар рукамі).* Бывайце, Злата. Бывайце ўсе. *(Збіраецца пайсці).*

АНДРУСЬ *(кідаецца следам за ім)*. Гаспадар!

ДАРМЕДОНТ. Не, не ідзі за мной, Андрусь. Ты ўжо навучыўся ўсяму, што павінен умець рыцар. Вучыцца трэба мне.

ФРЭЙЛІНА. Добра сказалі, рыцар. Не забудзьцеся навучыцца павазе да жанчыны.

ДАРМЕДОНТ. Не забуду, шаноўная Фрэйліна. Бывайце. *(Выходзіць).*

МАТРУНА *(да Андруся)*. Вось і добра. І мы пойдзем дахаты, сынку.

АНДРУСЬ. Я не магу, мама. Не магу, пакуль мяне не прысвяцілі ў рыцары.

МАТРУНА. Я цябе пасвянчу! Я цябе пасвянчу ў рыцары... дзеркачом вась гэтым!

ФРЭЙЛІНА *(шэпча Матруне на вуха)*. Не пярэч, Матруначка. Пакінь маладых адных. Хай самі

разбіраюцца. Можа, дасць Бог, Андрэйку твайго ажэнім.
Будзе каралеўскім зяцем.

МАТРУНА. Няўжо?

ФРЭЙЛІНА. Праўду кажу табе. Пойдзем, пойдзем.
(*Да астатніх*). І вы ўсе выбірайцеся, чаго раты
паразяўлялі? Дайце людзям пагаварыць.

Усе, за выключэннем АНДРУСЯ і ЗЛАТЫ, выходзяць.

ЗЛАТА (*пяшчотна*). Маленькі збраяносец!.. Мілы
Андрусь... Ты не крыўдуеш на мяне, што я не пазнала
цябе, калі ты з'яўляўся ў маіх снах? Дужы, пяшчотны,
высакародны? Ты мне даруеш? Ты вось мяне заўсёды
пазнаваў, нават у абліччы залаташвачкі, а я... Чаму ты не
адказваеш?

АНДРУСЬ. Вы абяцалі...

ЗЛАТА (*летуценна*). Што? Пайсці замуж за
пераможцу?

АНДРУСЬ. Прысвяціць мяне ў рыцары.

ЗЛАТА (*раззлавана*). У рыцары? Добра. На калені!
АНДРУСЬ укланчае. ЗЛАТА б'е яго плазам мяча па спіне.

ЗЛАТА. Уставай, Андрусь, рыцар ордэна Сланечніку!

АНДРУСЬ (*падымаецца, чухае спіну*). Ну ты ж мне і
ўрэзала.

ЗЛАТА. Такі рытуал. (*Пяшчотна*). Табе балюча?

АНДРУСЬ. Крыху.

ЗЛАТА (*цалуе яго*). І гэта таксама... рытуал...

Глядзяць адно аднаму ў вочы.

З а с л о н а

НОВЫ КАЛАБОК

П'еса- казка ў 2 дзеях

АСОБЫ

ДЗЕД
БАБА
КАЛАБОК
СВІННЯ
ЗАЯЦ
ВОЖЫК
ВОЎК
ЛІСА

ДЗЕЯ ПЕРШАЯ

СЦЭНА ПЕРШАЯ

Хата. Печ. Тэлевізар. Насценны гадзіннік. На цвіку вісіць стрэльба. На печы храпе ДЗЕД. На лаве спіць БАБА. Каля печы стаяць валёнкі аграмаднага памеру. У вакно зазірае сонца. Кукарэкае певень.

ДЗЕД (*прачынаецца*). Баба! Падымайся! Годзе спаць.

БАБА (*сонным голасам*). Што табе?

ДЗЕД. Снедаць давай.

БАБА. Рана яшчэ.

ДЗЕД. Дык жа есці хочацца...

БАБА. Адчапіся. Я спаць хачу. (*Сонным голасам*). І ты спі. Калі спіш, есці не хочацца. (*Захрапла*).

ДЗЕД. Табе б толькі спаць... Да паўночы цілявізір глядзіш, а ўранку гарматамі цябе не дабудзішся... (*Пазяхнуў і таксама захроп*).

Храп. Гадзіннік цікае, гудуць мухі. У хляве зарохкала свіння: «Рох-рох рох... У-і-і! Есці хачу!»

ДЗЕД (*прахапіўся*). Баба, прачынайся! Абедаць пара!

БАБА. Які табе абед! Спі!

ДЗЕД. Я ўжо не хачу спаць. Я есці хачу. І свінка есці хоча.

БАБА. Што ж я табе згатую? У хаце толькі мука ды бульба.

ДЗЕД. Спячы мне калабка!

БАБА. Ты што, дзед? Памяць табе адабрала? Учора быў калабок. Песенькі спяваў, нібы гэты... Піліп Кіркораў. А потым у лес уцёк.

ДЗЕД. Гэта быў дрэнны калабок. Пусты. Бяздушны. Чэрствы. Спячы мне новага калабка!

БАБА. Якога ж табе калабка спячы?

ДЗЕД. Хачу, каб калабок быў ветлівы. Душэўны. Хачу, каб з душой быў. Гэта значыць, з добрай начынкай. І не чэрствы. І каб старых паважаў. Каб сам старому чалавеку ў рот скакаў...

БАБА. Бач, як вымышляе!

ДЗЕД. Баба! Ты мяне ведаеш! Я строгі дзед. А ну, падай мне кульбу!

БАБА. Бяры. Навошто яна табе?

ДЗЕД. А вось каб грозна так пастукаць. *(Стукае кульбай)*. Чула? Па-ад'ём! І да печы!

БАБА. Ладна табе. Пайду. Мне ўжо самой есці хочацца.

БАБА завіхаецца каля печы – бразгае засланкамі, накладае дровы, раздзімае агонь.

ДЗЕД *(задаволена)*. Добрая ў мяне баба, паслухмяная. Толькі надта серыялы любіць глядзець па цілявізіру.

БАБА *(замешвае цеста, лепіць калабка і спявае)*.

Стары мой дзед, бурклівы дзед,

Але спрачацца з ім не след.

На тое ёсць прычына –

Ён – гаспадар, мужчына.

Няхай крыгчыць, няхай бурчыць, --

Дзядулю трэба наравіць.

Без шуму і пратэсту

Я замяшаю цеста.

Стары мой дзед, бурклівы дзед,

Але спрачацца з ім не след.

Як толькі стукне кульбай –

Бягу я ў склеп па бульбу.

Спяку румяны калабок.
Няхай пад'есць мой галубок.
Здыму старога з печы –
Няхай пад'есць старэчы!

А калі зноўку забурчыць --
Старога трэба правучыць!
Не скажаш «Дзякуй», дарагі, --
Дык пакаштуеш качаргі!

Цеста пачынае падскокваць на дошцы ў такт песні.

БАБА. Вой! Нешта цеста скача!

ДЗЕД. Зусім з глузду з'ехала... «Страшак»
наглядзелася па цялявізіру...

БАБА. Дык жа ў печ само ўскочыла!

ДЗЕД. У печ – гэта яшчэ не ў рот...

БАБА. Досыць табе бурчаць!.. А ну, старэчы! Злазь з
печы! Ідзі калабок есці! *(Дастае з печы калабка).*

ДЗЕД *(крэхча, злазіць з печы)*. Іду, іду! Дзе мае
валёнкі? *(Саскоквае з печы, трапляе адразу дзвюма нагамі
ў валёнкі).*

КАЛАБОК *(ажывае)*. Каго есці? Мяне есці?

ДЗЕД. Размаўляе... Ізноў пачынаецца... Каго ты мне
спякла?

БАБА. Ты ж сам прасіў, каб быў з душою...

ДЗЕД. Я прасіў? Я прасіў, каб з начынкай быў! А
гэты балбоча, як і той... А ўсярэдзіне, мусіць, пусты.

БАБА. Сам ты пусты! Галавешка твая пустая!

ДЗЕД. Мешалка ты старая!

БАБА. Качаргешнік стары!

Рыхтуюцца да бойкі.

КАЛАБОК. Дзядуля, бабуля, не сварыццяся! Бабуля, не трэба валасы астатнія рваць дзядулю. А то ён сам як калабок зробіцца. Дзядуля, не трэба злавацца на бабулю. Яна добра мяне спякла. Я не пусты. Лепш песеньку маю паслухайце!

ДЗЕД (*буркліва*). Той спяваў, гэты спявае...

БАБА. А ты маўчы! Хай паспявае.

КАЛАБОК (*спявае*).

Я ў калоссі рос, рос,
Мяне ветрык трос, трос,
Зверху дожджык ліў, ліў,
Град па цемю біў, біў.

Ну, бабуля, скажы,
Мой сакрэт развяжы,
Раз, два, тры,
Гавары,
Што ў мяне ўнутры?

Я у цесце – чмяк, чмяк,
Мяне бабка – мяк, мяк,
Сам у печку – скок, скок,
Там падсмажыў бок, бок!

Ну, дзядуля, скажы,
Мой сакрэт развяжы,
Раз, два, тры,
Гавары,
Што ў мяне ўнутры?

БАБА. Што тут адгадаць? Бульба ў цябе ўнутры, вось што!

КАЛАБОК. А вось і не! Не толькі бульба!..

ДЗЕД (*падазрона*). Ты чула, баба?! Ты чаго ў яго напхала?

КАЛАБОК. Дзядуля! Бабуля! Ну што вы ўсё пра ежу ды пра ежу? Толькі спяклі – і адразу есці! Ну, хочаце, я вам заместа цацкі буду? Можаце ў валејбол мною гуляць. Нават у футбол. Глядзіце, які я спрытны! *(Скача па хаце)*.

ДЗЕД. Дык... Няма каму гуляць. Няма ў нас ні дзяцей, ні ўнукаў...

КАЛАБОК. Праўда? Бедненькія... А хочаце, я вам заместа ўнука буду?

ДЗЕД. Дык...

БАБА *(рэзка)*. Дык, дык... Індык! Маўчы ўжо! Не ты пёк, не табе рашаць. А ты не слухай яго, унучак. Пакуль я магу качаргу ў руках трымаць, ніхто цябе ў гэтай хаце не з'есць!

ДЗЕД *(нясмела)*. Дык жа... есці хочацца...

БАБА. Свінню во закалі. Падсмаж ды еш! А Калабка не дам! Хадзі сюды, мой таўстунчык...

У хлевушку, адчуўшы небяспеку, занепакоілася СВІННЯ. Зарохкала, завішчэла.

БАБА. Бач, запішчэла, свінская душа! Пачакай, на Каляды будзеш на патэльні пішчэць!..

Тут ужо «свінячая душа» не вытрымлівае. Несусветны віск, аж у вушах коле. Трэск выламаных дошак. СВІННЯ пралятае цераз хату, нібы ракета, збіваючы ўсё на сваім шляху.

БАБА. Куды? Авыць у хлеў! Авыць, табе кажу! Стой! Дзед! Свіння з хлява выламілася! Лаві яе!

ДЗЕД. Лаві! Стой!

КАЛАБОК. І я з вамі!

БАБА. Чакай! Гарачы які! Пасядзі на падваконні, пакуль мы свінню зловім! Пастудзіся.

Кідаюцца наўздагон за СВІННЕЙ.

КАЛАБОК. Пабеглі... Ім добра, весела – за Свінкай ганяцца! А тут ляжы на падзаконні, бакі адлежвай.

У вакне з'яўляецца лыч Свінні.

СВІННЯ. У-і! Як я іх перахітрыла? Хай сабе там папабегаюць... *(Заўважае Калабка)*. У-і! А гэта што там за лысы на вакне палежвае? Эй, лысы! Хто ты такі?

КАЛАБОК. Я Калабок.

СВІННЯ. Што за праява такая – Калабок? Адказвай як след! Якога роду? Ці маеш пароду?

КАЛАБОК. Я з печкі...

СВІННЯ *(грэбліва)*. Ясна.

КАЛАБОК. А ў вас, цётка, хіба ўсё гэта ёсць?

СВІННЯ. А як жа? Слухай, лысы! *(Спявае «Песеньку Свінні»)*.

ПЕСЕНЬКА СВІННІ

Ці знаеш, хто такая я?
Высакародная свіння!
Свіння высакародная,
Свіння чыстапародная!
Мой тата, кныр надворны,
Быў важны, як прыдворны.
Была матуля рабая
Шляхцянкай, а не бабаю.
Мой лычык рымскай формы
Адпавядае норме.
Я маю інтарэсы –
Люблю далікатэсы.
Люблю радзіму – свой загон,
Гадую сала і бекон.
Люблю парадак, чысціню,
Люблю калюжын глыбіню...

Сяджу ў гразі, як панна,
Бо не магу без ванны.
Свіння разумная, павер,
Свіння – адважны, моцны звер!
Свіння – магутная, як леў!
А мне крычаць: «Авыць у хлеў!...»

СВІННЯ. Ну? Зразумеў, чаму я павінна цябе з'есці?
КАЛАБОК. Як? Ізноў есці?

СВІННЯ. Маўчы, лысы! Цябе трэба з'есці па трох прычынах. Першая – таму што я галодная. Другая – таму што з-за цябе мяне з'есці хочуць. Трэцяя – таму што я свіння шляхетная, маю інтарэсы і люблю далікатэсы.

КАЛАБОК. А я не далікатэс. Ты ж не ведаеш, што ў мяне ўнутры...

СВІННЯ. Ну, што ў цябе ўнутры? Бульба.

КАЛАБОК. Не толькі.

СВІННЯ. Значыць, жалуды. Або памыі.

КАЛАБОК. Лепш паслухай маю песеньку. *(Пачынае спяваць)*

Я ў калоссі рос, рос...

СВІННЯ. Няма часу слухаць. Зараз старыя прыбягуць. Так што я цябе буду есці, з чым бы ты не быў!.. *(З віскам накідаецца на Калабка).*

Свіння ганяецца за Калабокм па хаце. Калабок выскоквае з вакна і кідаецца наўцёкі.

СВІННЯ. Стой! Стой, бульбяная душа, каму кажу! Табе ж бабка загадала на вакне сядзець! Стой, бульбяш! Лаві лысага! Усё адно я цябе вылаўлю і з'ем! *(З віскам кідаецца найздагон за Калабком).*

СЦЭНА ДРУГАЯ

Лес. Шчабечуць птушкі. Варушыцца трава. З'яўляецца
ВОЖЫК.

ВОЖЫК (*прынюхваецца*).Фу-фу-фу... Ці не бачыў хто
маіх дзетачак, маленькіх вожычкаў? Разбегліся па лесе,
жэўжыкі... О-го-го!.. Вожычкі мае, вожычкі!... Час
дахаты!.. (*Прыслухоўваецца*). Нейкі звер тупоча...
Круглы, як я, Вожык... Толькі печаным пахне. Адзін такі
ўжо бегаў нядаўна. З'елі. А мне што? Мы, вожыкі,
печанага не ямо. Абы толькі нас не елі і не тапталі.
(*Прынюхваецца*). Сюды бяжыць. Нават не бяжыць, а
коціцца. Дурнічка, чаго ён па лесе сноўдаецца? З'ядуць і
гэтага, як таго. А мне што? У мяне сваіх вожыкаў
пятнаццаць штук, і за кожным сачы, каб не з'елі. Вожыкі
мае, вожыкі!.. О-го-го!..

КАЛАБОК (*здалёк*). Бягу!..

ВОЖЫК. Ды не цябе клічу, дурнічка!..

З'яўляецца Калабок.

ВОЖЫК. Гэй ты, апечаны, ты хто? І адкуль? І што
тут робіш?

КАЛАБОК. Я Калабок... Я ад Свінні ўцякаю... Яна
мяне з'есці хоча...

ВОЖЫК. Дарэмна ты сюды прыбег. Тут лес, елкі і
палкі. Тут калабкаў твксма ядуць. Аднаго такога
нядаўна схрупалі.

КАЛАБОК. Хто... схрупаў?

ВОЖЫК. Хто? Хуичэй за ўсё Воўк.

КАЛАБОК. Але ж я – іншы Калабок. Я – з
сярэдзінкай...

ВОЖЫК. Як ты кажаш? З сярэдзінкай? Гэта ўжо цікава. Ну-ка, ну-ка... Што там у цябе ў сярэдзіне? Адказвай!

КАЛАБОК. Я табе лепш песеньку праспяваю.
(Спявае):

Я ў калоссі рос, рос,
Мяне ветрык трос, трос,
Зверху дожджык ліў, ліў,
Град па цемю біў, біў.
Я у цесце – чмяк, чмяк,
Мяне бабка – мяк, мяк,
Сам у печку – скок, скок,
Там падсмажыў бок, бок!
Я ў бабулі жыў-жыў,
Я ў дзядулі быў, быў,
Раптам Свінка – рох, рох,
Я з вакенца – грох, грох.

Ну-ка, Вожык, скажы,
Мой сакрэт развяжы,
Раз, два, тры,
Гавары,
Што ў мяне ўнутры?

ВОЖЫК. Ну, што там у цябе ўнутры? Жукі? Чарвякі? Альбо іншыя якія кузуркі? Адгадаў?

КАЛАБОК. Ды не, дзядзечка Вожык, і не блізка.

ВОЖЫК. Ну, тады няхай цябе іншы хто-небудзь есць. А я пайшоў сваіх важанятак збіраць. О-го-го!.. Важаняткі!..

КАЛАБОК. А як жа я, дзядзечка Вожык? Як мне адбараніцца ад лясных звяроў?

ВОЖЫК. Твае праблемы. Тут лес. Тут кожны некага есць. А хто не есць, той павінен бараніцца.

КАЛАБОК. Чым жа мне бараніцца? Я ж такі безабаронны... М'яне дома дзядуля і бабуля чакаюць. Як цябе твае важаняткі...

ВОЖЫК. Добра. Я дам табе параду. Табе трэба як мага хутчэй абрасці калючкамі. А то бегаеш сабе нейкі... голы ды босы.

КАЛАБОК. Як жа гэта зрабіць?

ВОЖЫК. А так, як я. Некалі я таксама быў лысы. І ўсе драпежнікі на мяне зуб вастрэлі. Але слухай, што далей сталася.

ПЕСЕНЬКА ВОЖЫКА

Бегаў па лесе Вожык,
Не было ў Вожыка рожак,
Ні вострых іклоў, ні кіпцяў...
Чым жа з ворагам біцца?
У страху вялікія вочы...
Не меў я спакою ўночы.
Бачыў жахлівыя сны я:
Ідуць пачвары лясныя,
Ідуць ваўкі, насарогі,
Востраць зубы і рогі,
Хочуць Вожыка з'есці...
Ну, як яму жыць на свеце?
Халадзела ад страху спінка,
Уздымалася дыбам шчацінка,
Раслі, як на елцы, іголки –
Стаўся я востры і колкі,
Стаўся для ежы нязручны,
Таму, што здабыў калючкі!

ВОЖЫК. Ну, чуў? І ты так рабі, як я. Скручвайся! Натапырвай іголки! *(Паказвае)*.

КАЛАБОК *(спрабуе выканаць загад)*. Не атрымліваецца...

ВОЖЫК. Тады сядзі тут і чакай мяне. А я пайшоў сваіх важанятак збіраць. Калі ўпраўлюся – вярнуся і выведу цябе з лесу. Зразумеў?

КАЛАБОК. Добра, дзядзечка Вожык...

Вожык гукае «О-го-го!», збіраючы па лесе сваіх дзетак. Трэск сучча, таропкае дыханне – з'яўляецца ЗАЯЦ.

КАЛАБОК *(спалохана)*. Які страшны... Якія вушы жудасныя! Пэўна, ты -- Воўк!..

ЗАЯЦ. Дзе Воўк? Які Воўк? Ах, як не сорамна табе, тоўстае ты стварэнне! Так напалохаў! Ты што, Калабок? Цябе яшчэ не з'елі?

КАЛАБОК. Так, я Калабок... А ты хто такі? Ты не Воўк?

ЗАЯЦ. Ага, баішся! Не, я не Воўк, але ты не дужа радуйся. Мы, зайцы, таксама есці хочам. А ты, такое тоўсценькае стварэнне, павінен падзяліцца з худзенькім зайчыкам. Слухай маю песеньку.

ПЕСЕНЬКА ЗАЙЦА

Я – па лесе паскакайчык,
Я – па полі пабягайчык.
З-пад яліны вызірайчык...
Я – пужлівы шэры зайчык...
Ну, дасі ўкусіць акрайчык?..

Я – асіну абгладайчык,
Я – капусту абгрызайчык,
Я – на моркву разявайчык,
Я – не слон, не папугайчык...
Мо, дасі ўкусіць акрайчык?

Я увосень прамакайчык,
Я узімку замярзайчык,
Я увесну галадайчык,
Я – галодны шэры зайчык...
Гэй! Дасі ўкусіць акрайчык!?

ЗАЯЦ. Зразумеў? Дык што? Дасі ўкусіць акрайчык?
(Падбіраецца да Калабка).

КАЛАБОК. Зайчык, ты ж не ведаеш, што ў мяне ўнутры... Можна, я не на твой густ... Паслухай і маю песеньку...

ЗАЯЦ. Хопіць спеваў! Быў тут ужо адзін такі, спяваў-спяваў, а потым пакаціўся далей, нават куснуць не дазволіў. А ну, падстаўляй бок!

Вяртаецца Вожык.

ВОЖЫК. Ты, касы, чаго тут раскрычаўся? Ты чаго Калабка крыўдзіш? Вось як укалю зараз!

ЗАЯЦ (спалохана). Ён сам мяне крыўдзіць, дзядзька Вожык. Сам тоўсты, а ўкусіць не даецца...

ВОЖЫК. А яму ж можна балюча будзе? Эх, Заяц, Заяц!.. Сам усіх баішся, а слабых і безабаронных не шкадуеш! Табе трэба стаць добрым, Заяц, а то прападзеш. Табе трэба ажаніцца, вось што. І дзетак займець, як я.

ЗАЯЦ. Што ж мне рабіць, калі я адзіны на ўвесь лес заяц?.. Усіх маіх нявест Воўк схрупаў... (Румзае).

ВОЖЫК. Добра, не плач. З Ваўком трэба змагацца! А для гэтага трэба стаць храбрым! Такім, як я. (Натапырвае калючкі).

ЗАЯЦ. Табе добра. Ты можаш у клубок скруціцца. А мне што рабіць?

ВОЖЫК. А ты стань гэтак ганарова, вушы падымі і грозна пытайся: «Хто ў лесе гаспадар?»

Трэск галля, аддаленае рохканне.

ВОЖЫК *(здзіўлена)*. Хто гэта?

КАЛАБОК. Вой-вой-вой! Гэта за мной Свіння гоніцца!
Тоўстая-тоўстая!

ВОЖЫК. А ну, Калабок, уцякай што маеш сілы. Я скручуся ў клубок, каб Свіння мяне не растаптала. А ты, Заяц, будзеш з ёй гаварыць. Рабі, як я вучыў: стань ганарова, натапыр вушы і пытайся грозна: «Хто ў лесе гаспадар?» *(Чуваць свінячае рохканне, зусім блізка)*. Усё, я скручваюся.

Калабок выкочваецца, Вожык скручваецца. З трэскам, чмяканнем і рохканнем з'яўляецца Свіння.

СВІННЯ. У-і-і!.. Дзе калабкі?

ЗАЯЦ *(натапырвае вушы і пфтае дрыжачым голасам)*. Хто ў л-лесе г-гаспадар-дар-дар?..

СВІННЯ. А гэта яшчэ хто вушасты такі?.. У-і-і-і!!!
Растапчу!

ЗАЯЦ *(у жаху)* Я – Зайчык... Па лесе пабягайчык...

СВІННЯ. А я – высакародная Свіння! Маўчаць! Не дрыжаць! У-і-і-і!!! А ну, адказвай, дзе калабкі?

ЗАЯЦ. Я-кі-кі-я ка-ка-калабкі?

СВІННЯ. Маўчаць! Я бачыла двух калабкоў! Адзін лысы, а другі... стрыжаны. Пад «вожыка». Стрыжаны мне не патрэбны. Кажы, куды пабег лысы?

ЗАЯЦ. Нап-нап-направа...

СВІННЯ. Лжэш! У-і-і! Растапчу! Праўду кажы!

ЗАЯЦ. Нале-нале-нале-налева...

СВІННЯ. Уі-і-і-і!!! Даганю!!!

Свіння знікае ў лесе.

ВОЖЫК *(раскруціўшыся, з дакорам)*. Эх, заечая ты душа!.. Ты нашто Свінні паказаў, куды Калабок пабег?

ЗАЯЦ. Мне ж стр-р-р-рашна было!.. Свіння такая аграмадная, як Воўк... Вам добра, дзядзечка, вы ў клубок скруціліся, а я...

ВОЖЫК. Ладна, касы. Цяпер трэба Калабка ратаваць. Ты вось што: ляці да дзеда з бабай і вядзі іх сюды. А я пабягу следам за Свіннёй і паспрабую Калабка адбіць. Зразумеў?

ЗАЯЦ. Добра, дзядзечка Вожык...

ДЗЕЯ ДРУГАЯ

СЦЭНА ТРЭЦЯЯ

Хата. Дзед ляжыць на печы, Баба сядзіць на ўслоне.

ДЗЕД. Ні Калабка, ні Свінні... Ну, старая, падвяла дык падвяла!

БАБА. Сам вінаваты, стары!.. Калабка яму з душой захацелася! Вось і сядзі галодны.

Стук у вакно. Паказваецца вушастая галава Зайца.

БАБА. Хто там?

ЗАЯЦ. Гэта я, па лесе пабягайчык! Дзядуля, бабуля, ваша Свіннця па лесе бегает! Такая аграмадная, так страшна рожае! Забярыце яе, а то яна нас усіх затопча!..

БАБА. А Калабок?

ЗАЯЦ. Ён таксама ад Свінні ўцякае... Яго трэба ратаваць!

ДЗЕД. Што ж, баба, я бяру стрэльбу – і ў лес. Жывое або мёртвае – але прывяду...

Дзед саскоквае з печы, адразу трапляе нагамі ў валёнкі. Здымае з цвіка стрэльбу.

БАБА. У каго гэта ты страляць надумаўся?

ДЗЕД. У Свінню, вядома. *(Выходзіць з пагрозлівым выглядам з хаты).*

БАБА *(услед яму)*. Глядзі, каб Калабка ненарокам не падстрэліў, ваяка ты стары!..

СЦЭНА ЧАЦВЕРТАЯ

Лес.

КАЛАБОК. Вох, як страшна ў лесе!.. Адусюль на цябе нечыя вочы глядзяць...

Чуваць аддаленыя стрэлы.

КАЛАБОК. А цяпер яшчэ страляць пачалі... А вунь нейкі звер рыжы падбіраецца, з хвастом... Напэўна, гэта Воўк...

З'яўляецца ЛІСА.

ЛІСА. Што ты, мой румяненькі, які ж я табе Воўк? Я Лісічка-сястрычка. Я -- лясная сястра міласэрнасці. Вось нядаўна такому, як ты, калабку дапамагала-дапамагала... Але яго ўсё роўна з'елі, бо ён Ліскі не слухаўся... А ты, пэўна, ягоны брацік?

КАЛАБОК. Я – новы Калабок. Вось паслухай. (Спявае):

Я ў калоссі рос, рос,
Мяне ветрык трос, трос,
Зверху дожджык ліў, ліў,
Град па цемю біў, біў.
Я у цесце – чмяк, чмяк,
Мяне бабка – мяк, мяк,
Сам у печку – скок, скок,
Там падсмажыў бок, бок!
Я ў бабулі жыў-жыў,
Я ў дзядулі быў, быў,
Раптам Свінка – рох, рох,
Я з вакенца – грох, грох.
І пабег я ў лес, лес,
Пад ялінай лез, лез,
Зарываўся ў мох, мох,
Уцякаў, як мог, мог...

Ну-ка, Ліска, скажы,

Мой сакрэт развяжы,
Раз, два, тры,
Гавары,
Што ў мяне ўнутры?

ЛІСА. Мой жа ты пакутнічак! Як жа табе пашанцавала, што са мной сустрэўся!

Стрэлы ў лесе.

КАЛАБОК. Што гэта?

ЛІСА. Напэўна, гэта... аблава. Калабкоў адстрэльваюць. Але ты не бойся. Я цябе нікому не аддам. Пераначуеш у мяне, а заўтра я цябе з суседам, Уладзімірам Уладзіміравічам, пазнаёмлю.

КАЛАБОК. А хто гэта такі?

ЛІСА. Уладзімір Уладзіміравіч – наш лясны санітар. Ён добры. Ён надта калабкоў любіць. Паснедаем разам – а потым пойдзем да тваіх дзядулі з бабуляй. Дарэчы, што ў цябе за сакрэт такі, Калабочак? Што там у цябе ўнутры? Мусібыць, кураціна?

КАЛАБОК. Не!

ЛІСА. Значыць, гусяціна?

КАЛАБОК. Не!

ЛІСА. Індычаціна?

КАЛАБОК. Не! Нікому не скажу! Толькі дзядулю з бабуляй.

ЛІСА. Ну, як не хочаш, дык не гавары. Зараз ложкачак табе пасцялю, мякенькі, з лісця і траўкі... Спі, Калабочак, адпачывай. А я табе калыханку праспяваю.

ПЕСЕНЬКА ЛІСЫ

Спаць кладзіся, Калабок,
Зарывайся ў ложкачак.

У лясках паснулі ўжо
І барсук, і вожычак.
Спі... Спі... Спі...
Тлусты Калабок...
Спі... Спі... Спі...
Ляж на правы бок.

Павярніся на бачок
І сапі ў дзве дзюрачкі.
Хай прымрояцца табе
Індыкі і курачкі.
Спі... Спі... Спі...
Носікам сапі...
Спі... Спі... Спі...
Толькі не храпі.

Спі, мой смачны Калабок,
І не смей варочацца.
Толькі я, Ліса, не спяю,
Бо ўжо снедаць хочацца.
Спі... Спі... Спі...
Смачны Калабок...
Спі... Спі... Спі...
Трапіш на зубок!..

ЛІСА. Заснуў... Такі прыгожанькі, румяненькі, апетытненькі, даверлівы... Нават шкада яго есці. А можа, ён толькі прыкідваецца? Што там у яго ў сярэдзіне? А раптам ён з нітратамі? Або з нуклідамі? А раптам гэта -- лысы чарнобыльскі вожык? Трэба, каб яго Уладзімір Уладзіміравіч першы пакаштаваў. Спіш, Калабочак? Спіць... Ах ты, мой сардэчны!.. Ну, ты спі, я пайшла.

Ліса пайшла. З'яўляецца Вожык.

ВОЖЫК. Фу-фу-фу... Печаным пахне. Вось ён дзе! Яго з'есці збіраюцца, а ён тут дрыхне! Прачынайся зараз жа!

КАЛАБОК *(пазяхае)*. А, гэта ты, Вожык... А мне такі добры сон прысніўся... А дзе цёця Ліса?

ВОЖЫК. Ліса? Дык вось хто цябе прытуліў! Дык гэта ж другая ў лесе драпежніца пасля Ваўка!

КАЛАБОК. Праўда? А мне яна такой добранькай падалася... Спі, кажа, а потым пазнаёмлю цябе з Уладзімірам Уладзіміравічам...

ВОЖЫК. Ах, цясцяная твая галава!.. Уладзімір Уладзіміравіч – гэта ж Воўк!

КАЛАБОК. Вой, дык што ж мне рабіць? Яны хутка вернуцца!

ВОЖЫК. Ты ўцякай хутчэй дахаты, вунь па той сцяжынцы, бачыш? А я іх затрымаю.

КАЛАБОК. А яны цябе не з'ядуць?

ВОЖЫК. Няхай толькі паспрабуюць!

КАЛАБОК. Дзякуй табе, дзядзечка Вожык!
(Выкочваецца).

ВОЖЫК. Шчаслівай дарогі! Якую б гэта штуку з Ліскай сыграць, каб не падманвала больш: лягу-ка я ў ложкачак замест Калабка. *(Зарываецца ў лісце)*.

З'яўляюцца Воўк і Ліса.

ЛІСА. Вось ён ляжыць, наш сняданак. Зарыўся ў коўдру і сапе ў дзве дзюрэчкі. Можаш, Уладзімір Уладзіміравіч, прыступаць да сьнеданьня.

ВОЎК. Боязна неяк... А раптам Калабкі кусаюцца? Яшчэ цягне за нос.

ЛІСА. Сорамна, Уладзімір! Ты ж -- галоўны лясны драпежнік, мацней за цябе ў лесе няма.

ВОЎК. Не кажы, кума. Страшней за мяне стары Вожык. Распладзіўся, каб яму, запаланіў увесь лес

вожыкамі. Куды ні паткніся – усюды вожыкі, вожыкі.
Усе пяткі пакалолі.

ЛІСА. Сорамна, Вова, баяца нейкіх вожыкаў.
Павінен жа ты паказаць, які ты храбры.

ВОЎК. Яно-то так, кума, і ўсё ж неяк нешта не тое...
Прадчуванне ў мяне дрэннае... Дай-ка я для храбрасці
сваю ваўчыную песню праспяваю.

ПЕСНЯ ВАЎКА

Здарова, панове, завуць мяне Воўка,
У пушчы дрымучай жыву адзінока,
Я шэры, як шэрыя кошкі уночы,
Як фары, гараць мае жоўтыя вочы.

Я воўк, я драпежнік, у-у...

Знайду, даганю, разарву-у-у!..

Я воўк, я лясны санітар, я драпежнік,
Я чуйны і ўважлівы, быццам памежнік,
Рыпяць мае косткі, і пуста у бруху,
Мяне кормяць ногі, і ўвесь я у руху.

Я воўк, я драпежнік, у-у...

Знайду, даганю, разарву-у!..

Мне людзі рыхтуюць аблогі і пасткі,
Не ведаюць людзі, які я няшчасны...
А потым запішуць у «Чырвоную Кнігу»...
Але я не вымру, не вымру я, хвігу!

Я воўк, я драпежнік, у-у...

Знайду, даганю, разарву-у!...

ЛІСА. Цішэй ты! Развыўся тут... Сняданак
разбудзіш...

ВОЎК. Нейкі ён падазроны, твой сняданак. Сапе неяк пагрозліва... Дай-ка я яго панюхаю... (*Нюхае, коле аб Вожыка нос*). Вой! Ды ён колецца! Ты каго мне падсунула, га?

ЛІСА. Ты што, Вова, зусім з глузду з'ехаў? Як гэта Калабок можа калоцца? Паглядзі, у яго ж такая гладкая скурка... (*Сама накалолася*). Вой! Што гэта? Калабок у Вожыка ператварыўся?

ВОЎК. Гэта ты сама мне яго падсунула, шэльма! А табе, дзікабраз ты гэтакі, як не сорамна! І так ад тваіх падшыванцаў праходу ў лесе няма, дык ты яшчэ сам у нос колешся?

ВОЖЫК. Самі вінаватыя. Няма чаго на лёгкі хлеб пашчу разяваць. Ежу трэба здабываць паляваннем.

ВОЎК. Ідзі ўжо ты, здабывай сваіх жукоў-чарвякоў, паляўнічы. А ты, кума, так і ведай: я з табой больш не сябрую!

ЛІСА. А мне і не патрэбнае тваё сяброўства, драпежнік ты бяззубы!.. З Вожыкам не змог управіцца!

Зусім блізка – стрэл. Цераз сцэну з віскам прабягае Свіння. За ёю – Дзед з дубальтоўкай.

ДЗЕД. Ты куды, свінячая душа! Авыць у хлеў!

ВОЎК (*спалохана*). Паляўнічыя! Стрэльбы! Свінні! Уцякайма!

ЛІСА. Уцякайма!

Разбягаюцца.

СЦЭНА ПЯТАЯ

Хата. Баба сядзіць на ўслоне.

БАБА. Нешта стары з лесу не вяртаецца... Я ўжо хвалявацца пачынаю...

Віск і рохканне. Праз вакно бачна, як бяжыць Свіння, а за ёю Дзед.

ДЗЕД *(За вакном)*. Авыць у хлеў! Авыць, каму сказаў!
(Уваходзіць у хату).

БАБА. Нарэшце вярнуўся. А дзе ж Калабок?

ДЗЕД. Не знайшоў. Мусібыць, з'елі яго лясныя звяры... *(Уздыхае, крэха)*. Шкада... Лепей бы мы самі яго з'елі...

КАЛАБОК *(стукае ў вакно)*. Дзядуля! Вы зноў пра ежу? Я ж ваш унук! Хіба ўнукі на тое, каб іх елі?

БАБА. Калабочак! Унучачак! Адкуль жа ты ўзяўся? Не слухай ты старога, гэта ён ад гора розум страціў. Дай я цябе абдыму!

ДЗЕД. Пусці, старая, я сам яго абдыму. Гэта мой унук. Гэта я першы прыдумаў яго спячы!..

БАБА. А я яго гэтымі рукамі з печы вымала! Бачыш качаргу?

КАЛАБОК. Ды не сварыцеся вы! Я – ваш агульны ўнук! Вы лепш паслухайце, што са мною ў лесе было! Мяне Ліса з Вовам хацелі з'есці... А Вожык мяне выратаваў! І яшчэ? Я разведаў у лесе грыбныя паляны. Цяпер мы галадаць не будзем!

З'яўляецца Вожык.

ВОЖЫК. Гэй, гаспадары! Вас, выпадкова, мышы не турбуюць? О! Прывітанне, Калабок! Ты ўжо тут?

КАЛАБОК. Прывітанне, Вожык! І ты з лесу ўцёк?

ВОЖЫК. Ды, бачыш, у лесе ежа скончылася. А мне сям'ю карміць трэба. Хачу ўладкавацца дзе-небудзь у

вёсцы на працу. Дык што, мышы тут ёсць або не? Вазьміце мяне на працу. Я буду ў вас кошкай працаваць.

КАЛАБОК. Дзядуля, бабуля, вазьміце яго. Ён мяне ад лісы выратаваў.

ДЗЕД. Добра, жыві, лаві мышэй, раз ты такі адважны.

У вакно барабаніць Заяц.

ЗАЯЦ. І мяне вазьміце! Вазьміце мяне, калі ласка! Мне, зайчыку-пабягайчыку, страшна аднаму ў лесе жыць. Я ў вас буду працаваць... сабакам. Агарод буду вартаваць.

ДЗЕД. Агарод? Не ўжо. Ведаем, як ты агарод будзеш вартаваць.

ВОЖЫК. Бабуля! Дзядуля! Вазьміце яго! Ён харошы...

ЗАЯЦ. Вазьміце мяне, калі ласка... Я буду аднымі капуснымі храпкамi харчавацца.

БАБА. Добра. Возьмем ужо. Што ў нас – храпкі лішняй для яго не знойдзецца?

ВОЖЫК. Калабок! Дружа! Можа цяпер, як усё дрэннае скончылася, раскрыеш свой сакрэт? Што ў цябе ўнутры?

УСЕ. Так, скажы, скажы, Калабок!

КАЛАБОК. Добра. Скажу. Толькі вы перш маю песеньку паслухайце, ад пачатку да канца. *(Спявае)*.

Я ў калоссі рос, рос,
Мяне ветрык трос, трос,
Зверху дожджык ліў, ліў,
Град па цемю біў, біў.
Я у цесце – чмяк, чмяк,
Мяне бабка – мяк, мяк,
Сам у печку – скок, скок,
Там падсмажыў бок, бок!
Я ў бабулі жыў-жыў,
Я ў дзядулі быў, быў,

Раптам Свінка – рох, рох,
Я з вакенца – грох, грох.
І пабег я ў лес, лес,
Пад ялінай лез, лез,
Зарываўся ў мох, мох,
Уцякаў, як мог, мог...
Абабег я свет, свет,
Шмат я звездаў бед, бед,
У вакенца – стук, стук,
Ваш вярнуўся ўнук, унук.

Зараз сам я скажу,
Свой сакрэт развяжу,
Сам скажу,
Раз, два, тры,
Што ў мяне ўнутры!

УСЕ (*абступаюць Калабка*). Ну, дык што ў цябе ўнутры? Кажы хутчэй!

КАЛАБОК. Што ў мяне ўнутры? Душа ў мяне ўнутры, вось што! Яна ў мяне такая мяккая, трапяткая... Я вас усіх так люблю! Дык, можа, і вы палюбіце мяне... хаця б трошкі?

З а с л о н а

ПЕСЕНЬКА БАБЫ

Стары мой дзед, бурклівы дзед,
Але спрачацца з ім не след.
На тое ёсць прычына –
Ён – гаспадар, мужчына.

Няхай крычыць, няхай бурчыць, --
Дзядулю трэба наравіць.
Без шуму і пратэсту
Я замяшаю цеста.

Стары мой дзед, бурклівы дзед,
Але спрачацца з ім не след.
Як толькі стукне кульбай –
Бягу я ў склеп па бульбу.

Спяку румяны калабок.
Няхай пад'есць мой галубок.
Здыму старога з печы –
Няхай пад'есць старэчы!

А калі зноўку забурчыць --
Старога трэба правучыць!
Не скажаш «Дзякуй», дарагі, --
Дык пакаштуеш качаргі!

ПЕСЕНЬКА СВІННІ

Ці знаеш, хто такая я?
Высакародная свіння!
Свіння высакародная,
Свіння чыстапародная!

Мой тата, кныр надворны,
Быў важны, як прыдворны.
Была матуля рабая
Шляхціянкай, а не бабаю.
Мой лычык рымскай формы
Адпавядае норме.
Я маю інтарэсы –
Люблю дэлікатэсы.
Люблю радзіму – свой загон,
Гадую сала і бекон.
Люблю парадак, чысціню,
Люблю калюжын глыбіню...
Сяджу ў гразі, як панна,
Бо не магу без ванны.
Свіння разумная, павер,
Свіння – адважны, моцны звер!
Свіння – магутная, як леў!
А мне крычаць: «Авыць у хлеў!..»

ПЕСЕНЬКА ЗАЙЦА

Я – па лесе паскакайчык,
Я – па полі пабягайчык.
З-пад яліны вызірайчык...
Я – пужлівы шэры зайчык...
Ну, дасі ўкусіць акрайчык?..

Я – асіну абгладайчык,
Я – капусту абгрызайчык,
Я – на моркву разявайчык,
Я – не слон, не папугайчык...
Мо, дасі ўкусіць акрайчык?

Я увосень прамакайчык,
Я узімку замярзайчык,
Я увесну галадайчык,
Я – галодны шэры зайчык...
Гэй! Дасі ўкусиць акрайчык!?

ПЕСЕНЬКА ЛІСЫ

(калыханка)

Спаць кладзіся, Калабок,
Зарывайся ў ложкачак.
У лясках паснулі ўжо
І барсук, і вожычак.

Спі... Спі... Спі...
Тлусты Калабок...
Спі... Спі... Спі...
Ляж на правы бок.

Павярніся на бачок
І сапі ў дзве дзюрачкі.
Хай прымрояцца табе
Індыкі і курачкі.

Спі... Спі... Спі...
Носікам сапі...
Спі... Спі... Спі...
Толькі не храпі.

Спі, мой смачны Калабок,
І не смей варочацца.
Толькі я, Ліса, не сплю,
Бо ўжо снедаць хочацца.

Спі... Спі... Спі...
Смачны Калабок...
Спі... Спі... Спі...
Трапіш на зубок!..

ПЕСЕНЬКА ВОЖЫКА

Бегаў па лесе Вожык,
Не было ў Вожыка рожак,
Ні вострых іклоў, ні кіпцяў...
Чым жа з ворагам біцца?
У страху вялікія вочы...
Не меў я спакою ўночы.
Бачыў жахлівыя сны я:
Ідуць пачвары лясныя,
Ідуць ваўкі, насарогі,
Востраць зубы і рогі,
Хочуць Вожыка з'есці...
Ну, як яму жыць на свеце?
Халадзела ад страху спінка,
Уздымалася дыбам шчацінка,
Раслі, як на елцы, іголки –
Стаўся я востры і колкі,
Стаўся для ежы нязручны,
Таму, што здабыў калючкі!

ПЕСНЯ ВАЎКА

Здарова, панове, завуць мяне Воўка,
У пушчы дрымучай жыву адзінока,
Я шэры, як шэрыя кошкі уночы,
Як фары, гараць мае жоўтыя вочы.
Я воўк, я драпежнік, у-у...
Знайду, даганю, разарву-у-у!..

Я воўк, я лясны санітар, я драпежнік,
Я чуйны і ўважлівы, быццам памежнік,
Рыпяць мае косткі, і пуста у бруху,

Мяне кормяць ногі, і ўвесь я у руху.

Я воўк, я драпежнік, у-у...

Знайду, даганю, разарву-у!..

Мне людзі рыхтуюць аблогі і пасткі,

Не ведаюць людзі, які я няшчасны...

А потым запішуць у «Чырвоную Кнігу»...

Але я не вымру, не вымру я, хвігу!

Я воўк, я драпежнік, у-у...

Знайду, даганю, разарву-у!...

ПЕСЕНЬКА КАЛАБКА

Я ў калоссі рос, рос,

Мяне ветрык трос, трос,

Зверху дожджык ліў, ліў,

Град па цемю біў, біў.

Ну, бабуля, скажы,

Мой сакрэт развяжы,

Раз, два, тры,

Гавары,

Што ў мяне ўнутры?

Я у цесце – чмяк, чмяк,

Мяне бабка – мяк, мяк,

Сам у печку – скок, скок,

Там падсмажыў бок, бок!

Ну, дзядуля, скажы,

Мой сакрэт развяжы,

Раз, два, тры,

Гавары,

Што ў мяне ўнутры?

Я ў бабулі жыў-жыў,

Я ў дзядулі быў, быў,

Раптам Свінка – рох, рох,
Я з вакенца – грох, грох.

Ну-ка, Вожык, скажы,
Мой сакрэт развяжы,
Раз, два, тры,
Гавары,
Што ў мяне ўнутры?

І пабег я ў лес, лес,
Пад ялінай лез, лез,
Зарываўся ў мох, мох,
Уцякаў, як мог, мог...

Ну-ка, Ліска, скажы,
Мой сакрэт развяжы,
Раз, два, тры,
Гавары,
Што ў мяне ўнутры?

Абабег я свет, свет,
Шмат я звездаў бед, бед,
У вакенца – стук, стук,
Ваш вярнуўся ўнук, унук.

Зараз сам я скажу,
Свой сакрэт развяжу,
Сам скажу,
Раз, два, тры,
Што ў мяне ўнутры!

ЗМЕСТ

Пятро Васючэнка і яго п'есы-казкі для дзяцей,
Сяргей Юркевіч, навуковы супрацоўнік Беларускага
інстытута праблем культуры

СТРАШНІК ГАМ. П'еса-казка ў 2-х дзеях

КАЛЯРОВАЯ ЗАТОКА. П'еса-казка ў 2-х дзеях

НАВАГОДНІ ДЭТЭКТЫЎ. Крымінальнае дзеянне для
тэатра ў 2-х дзеях, з пралогам, стралянінай, рэкетам,
паядынкамі, хлапушкамі, бенгальскімі агнямі і
святочнай елкай

МАЛЕНЬКІ ЗБРАЯНОСЕЦ. Рыцарская п'еса ў 2-х дзеях

НОВЫ КАЛАБОК. П'еса-казка ў 2-х дзеях